

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών

Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Το δικαίωμα των ατόμων με οπτική αναπηρία στην αγορά εργασίας
και η συμπερίληψη αυτών σε επικείμενο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ**

POST GRADUATE THESIS

**The right of individuals with visual impairment to the labor market and their inclusion in
an upcoming ASEP (Supreme Council for Civil Personnel Selection) competition**

ΟΝΟΜΑΤΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ/NAME OF STUDENTS

Νικόλαος Τσέγκος, Μαρία Τσώνη

Nikolaos Tsegkos - Maria Tsoni

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Καλλιόπη Κουενού

Kalliopi Kounenou

ΑΙΓΑΛΕΩ/ΑΙΓΑΛΕΟ 2023

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

The right of individuals with visual impairment to the labor market and their inclusion in an upcoming ASEP (Supreme Council for Civil Personnel Selection) competition

Nikolaos Tsegkos
AM 21603
tsegkosnick@gmail.com

Maria Tsoni
AM 21606
tsonimaria@yahoo.gr

FIRST SUPERVISOR
Kalliopi Kounenou

SECOND SUPERVISOR
Maretta Sidiropoulou

AIGALEO 2023

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 7/72023

	Ονόματα εξεταστών	Υπογραφή
1 ^{ος} Εξεταστής	Καλλιόπη Κουνενού	
2 ^{ος} Εξεταστής	Μαρέτα Σιδηροπούλου	

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Οι κάτωθι υπογεγραμμένοι Νίκος Τσέγκος του Ιωάννη, με αριθμό μητρώου 21603 φοιτήτης και Μαρία Τσώνη του Ιωάννη με αριθμό μητρώου 21606 φοιτήτρια του Διϊδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Οι Δηλούντες

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την εργασία, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κυρία Καλλιόπη Κουνενού, καθώς και την κυρία Μαρέτα Σιδηροπούλου ως επιβλέπουσες της παρούσας εργασίας, όπου με τις εύστοχες παρατηρήσεις τους επιτεύχθηκε η περάτωση ενός άρτιου αποτελέσματος.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Βαγγέλη Αυγουλά που με την ανάρτηση του ερωτηματολογίου στην ιστοσελίδα του «Με άλλα Μάτια» μας δόθηκε η ευκαιρία να επικοινωνήσουμε με ανθρώπους που συμμετείχαν στην έρευνα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους έξι ανθρώπους με οπτική αναπηρία που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην συνέντευξη, μοιράστηκαν μαζί μας προσωπικές εμπειρίες και έτσι, διεξήχθη το ερευνητικό σκέλος της εργασίας.

Ας μην ξεχάσουμε, όμως, να ευχαριστήσουμε και τις οικογένειές μας και τους φίλους μας, που μας στάθηκαν όσο δουλεύαμε την διπλωματική και μας στήριζαν ψυχολογικά σε μια απαιτητική για εμάς περίοδο, βάζοντας ο καθένας το λιθαράκι του.

Αφιερώσεις

«Σε όσους δεν σταματούν να προσπαθούν...

...αίέν ἀριστεύειν ...»

Περίληψη

Εισαγωγή: Η ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας αποτελεί μια σημαντική πρόκληση και παράλληλα ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη κοινωνία. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση του θέματος της πιθανής συμμετοχής των ατόμων με οπτική αναπηρία σε διαγωνισμούς του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) ως μέσου για την εξασφάλιση της εργασιακής τους ένταξης. Διερευνάται, αφενός, η στήριξη και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους, και αφετέρου πώς αυτό επηρεάζει την κοινωνικοποίησή τους (World Health Organization, 2011). Η ερευνητική ερώτηση που κινητοποιεί την παρούσα διπλωματική εργασία είναι πολυεπίπεδη και αποσκοπεί στην κατανόηση των πολλαπλών παραγόντων που επηρεάζουν την ενεργό συμμετοχή αυτής της ομάδας στην εργασία και στην κοινωνία γενικότερα. Σημειώνεται ότι, παρά τις προκλήσεις που παρουσιάζονται, τα άτομα με οπτική αναπηρία δικαιούνται της εργασιακής ενσωμάτωσης και έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν στην κοινωνία σε διάφορους τομείς, όπως τονίζει η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (United Nations, 2006).

Σκοπός: Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει αν λαμβάνουν στήριξη, από ποιον, και τα εμπόδια που συναντούν στην καθημερινή τους ζωή και στην γενικότερη κοινωνικοποίηση. Επίσης, ελέγχει και την πιθανή συμμετοχή των ατόμων με οπτική αναπηρία στους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ, με στόχο την ενσωμάτωσή τους στην αγορά εργασίας. Θα αναλυθούν οι δυσκολίες και οι προκλήσεις που τυχόν αντιμετωπίζουν κατά την διάρκεια αυτής της διαδικασίας και θα εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι εμπειρίες επηρεάζουν την κοινωνικοποίησή τους. Τέλος, η εργασία θα επιδιώξει να προτείνει δυνατές λύσεις και πολιτικές που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την κατάσταση και να ενθαρρύνουν την πλήρη και ενεργό συμμετοχή των ατόμων με οπτική αναπηρία στην εργασία και στην κοινωνία γενικότερα.

Μέθοδος: Μέσω ενός ημιδομημένου ερωτηματολογίου θα διερευνηθούν τα παραπάνω ερωτήματα και θα βγουν τα απαραίτητα για την έρευνα συμπεράσματα όσον αφορά την πρόθεση συμμετοχής αλλά και τα εμπόδια που πιθανόν θα συναντήσουν στην διαδικασία αυτή.

Αποτελέσματα: Μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και της καταγραφής των εξαχθέντων δεδομένων της έρευνας, προέκυψαν τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας τα

οποία αφορούν στην συμπερίληψη των ατόμων με οπτική αναπηρία σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ, την κοινωνικοποίησή τους και τη γενικότερη ενσωμάτωση και αξιοποίησή τους ως ενεργό εργατικό δυναμικό της κοινωνίας.

Συμπεράσματα: Πρώτον, σημαντική κρίνεται η αρωγή της οικογένειας και των αρμόδιων σωματείων στην εκμάθηση προς τα άτομα με οπτική αναπηρία των απαραίτητων δεξιοτήτων για την επίτευξη της αυτόνομης διαβίωσής τους. Δεύτερον, σημαντική κρίνεται η ανάληψη δράσης από την πολιτεία μέσω της επένδυσης των απαιτούμενων οικονομικών πόρων και της στελέχωσης και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού για την παροχή του υλικοτεχνικού εξοπλισμού και των γνώσεων για τη διευκόλυνση των ατόμων με οπτική αναπηρία στη διεκπεραίωση των καθημερινών τους αναγκών. Επίσης, ευθύνη της πολιτείας, αλλά και όλης της κοινωνίας και των ίδιων των σωματείων είναι η καλλιέργεια της παιδείας και της κουλτούρας της ενσυναίσθησης και της αποδοχής της διαφορετικότητας, χωρίς προκαταλήψεις. Τρίτον και σε συνάρτηση με τα προηγούμενα, η χρησιμοποίηση της τεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης από πλευράς της πολιτείας μπορεί να συμβάλει ενεργά στη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων αυτών. Τέταρτον, εξίσου ευθύνη της πολιτείας είναι η πλήρωση των διαδικαστικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων για τη συμμετοχή των ατόμων με οπτική αναπηρία σε επόμενο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους προκειμένου να γίνει η συμπερίληψή τους στον εργασιακό χώρο. Κι ακόμη, να γίνουν όλα τα ανωτέρω στο πλαίσιο της διασφάλισης της νομιμότητας και της προάσπισης των συνταγματικών δικαιωμάτων των ατόμων με οπτική αναπηρία ώστε να μειωθούν τα εμπόδια που συναντούν στην καθημερινότητά τους και σε όλους τους τομείς του επιστητού.

Λέξεις - κλειδιά: οπτική αναπηρία, εργασιακή ένταξη, συμπερίληψη, ΑΣΕΠ, Κοινωνικοποίηση, νομικό πλαίσιο, ρατσισμός, δικαιώματα, ενσυναίσθηση, αποδοχή, διαφορετικότητα.

Abstract

Introduction: The inclusion of individuals with disabilities in the labor market is a significant challenge and a human rights issue in contemporary society. The present postgraduate thesis aims to explore the possible participation of individuals with visual impairment in competitions conducted by the Supreme Council for Civil Personnel Selection (ASEP) as a means of ensuring their integration into the workforce. The study examines the influence of the processes and challenges these individuals encounter during this process, as well as how this affects their socialization and daily life (World Health Organization, 2011). The research question that drives this thesis is multifaceted, aiming to understand the multiple factors influencing the active participation of this group in work and society more broadly. It is noteworthy that despite the challenges presented, individuals with visual impairment are entitled to work inclusion and have the potential to contribute to society in various sectors, as emphasized by the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (United Nations, 2006).

Purpose: The purpose of this paper is to examine whether they receive support, from whom, and the obstacles they encounter in their daily lives and in general socialization. It also controls the possible participation of visually impaired people in ASEP competitions, with the aim of integrating them into the labor market. The difficulties and challenges they may face during this process will be analyzed and the way in which these experiences affect their socialization will be examined. Lastly, the study will seek to propose possible solutions and policies that could improve the situation and encourage the full and active participation of individuals with visual impairments in work and society in general.

Method: Through a semi-structured questionnaire, the aforementioned issues will be explored, and the necessary conclusions for the research will be drawn regarding the intention to participate as well as the obstacles that may be encountered in this process.

Results: Through the literature review and the recording of the research's extracted data, the results of this work emerged, which concern the inclusion of individuals with visual impairments in ASEP competitions, their socialization, and their broader integration and utilization as an active workforce in society.

Conclusions: Firstly, the support of the family and responsible organizations in teaching individuals with visual impairments the necessary skills for their independent living is

deemed important. Secondly, the undertaking of action by the state through the investment of the required financial resources, and the staffing and utilization of human resources to provide the necessary technical equipment and knowledge to facilitate individuals with visual impairments in their daily needs, is considered significant. Also, it is the responsibility of the state, society as a whole, and the organizations themselves to foster education and a culture of empathy and acceptance of diversity, without prejudices. Thirdly, and in conjunction with the above, the use of technology and artificial intelligence by the state can actively contribute to improving the daily lives of these individuals. Fourthly, it is equally the state's responsibility to fulfill the procedural and substantial prerequisites for the participation of individuals with visual impairments in subsequent ASEP competitions that meet their needs, to ensure their inclusion in the workplace. Moreover, all of the above should be carried out within the framework of ensuring legality and the protection of the constitutional rights of individuals with visual impairments in order to reduce the obstacles they encounter in their daily lives and in all areas of science.

Keywords: visual impairment, work integration, inclusion, ASEP (Supreme Council for Civil Personnel Selection), socialization, legal framework, racism, rights, compassion, acceptance, diversity.

Περιεχόμενα

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας	iv
Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη.....	vii
Abstract.....	ix
Πρόλογος	1
Κεφάλαιο 1 Εννοιολογική αποσαφήνιση	3
1.1 Αναπηρία.....	3
1.2 Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία.....	5
1.3 Οπτική αναπηρία	7
1.4 Ορισμός της τύφλωσης	8
1.4.1 Νομικός/ιατρικός ορισμός.....	8
1.4.2 Εκπαιδευτικός ορισμός	10
Κεφάλαιο 2. Εκπαίδευση	11
2.1 Ιστορική αναδρομή.....	11
2.1 Ενταξιακή εκπαίδευση.....	13
2.2 Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία	15
2.3 Πρώιμη παρέμβαση.....	17
2.4 Κυριαρχία των άλλων αισθήσεων	18
2.5 Ένταξη των μαθητών με αναπηρία	21
2.6 Προσαρμοσμένο σχολικό περιβάλλον	23
2.7 Προϋποθέσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	24
Κεφάλαιο 3. Εργασία	26
3.1 Εργασία και αναπηρία	26
3.2 Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική για τα Α.με.Α και την εργασία	28
3.3 Στατιστικά στοιχεία απασχόλησης Α.με.Α	28
3.4 Στατιστικά στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ	29
3.5 Οι στάσεις των εργοδοτών απέναντι σε εργαζόμενους με οπτική αναπηρία	29
3.6 Οφέλη από την απασχόληση για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες.....	31
3.7 Αντιμετώπιση Α.με.Α ως εργαζομένων	32
3.8 Περιορισμοί στην εργασία	32
3.9 Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός για Α.με.Α.....	33

Κεφάλαιο 4. Κοινωνικοποίηση	36
4.1 Κοινωνικοποίηση παιδιών	36
4.2 Η κοινωνικοποίηση ενηλίκων	38
4.3 Κοινωνικοποίηση ατόμων με αναπηρία	39
4.4 Η κοινωνικοποίηση σε περίοδο Covid	41
4.5 Κέντρα στήριξης.....	43
4.6 Κοινωνικές στάσεις.....	44
4.7 Κοινωνικός αποκλεισμός	46
4.8 Κοινωνικά δίκτυα.....	47
Κεφάλαιο 5.Μεθοδολογία της έρευνας	50
5.1 Είδος της έρευνας.....	50
5.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	50
5.3 Πεδίο μελέτης.....	51
5.4 Ορισμός δείγματος	52
5.5 Ερευνητικά εργαλεία	52
5.6 Τεχνικές συλλογής πληροφοριών.....	53
5.7 Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	53
5.8 Εκτίμηση δυσκολιών.....	54
5.9 Ηθικά ζητήματα	54
Κεφάλαιο 6 Ανάλυση Έρευνας	56
6.1 Δημογραφικά στοιχεία της έρευνας	56
6.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	56
6.3 Συμπεράσματα.....	74
6.4 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	74
Βιβλιογραφία	76
Πηγές Εικόνων	88
Παραρτήματα	89
Παράρτημα 1: Ενημερωτικό σημείωμα	89
Παράρτημα 2 Ερωτηματολόγιο.....	90

Πρόλογος

Η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρίες στον τομέα της εργασίας είναι τόσο σπουδαίος αλλά και ταυτόχρονα δύσκολος στόχος, όχι όμως ανέφικτος ή ουτοπικός. Η μη ένταξή τους επιφέρει αρνητικές επιδράσεις όχι μόνο στο εισόδημα και την κοινωνικοποίησή τους, αλλά και στην αποδοχή του ίδιου τους του εαυτού (J, 1993) (Becker, 2003) . Η αναπηρία στις μέρες μας δεν είναι δυνατόν να επηρεάζει την εργασία και την κοινωνική τους ενσωμάτωση (Stankova, 2010). Ως βασικό τους δικαίωμα αναφέρεται στην διακήρυξη του ΟΗΕ η συμμετοχή τους σε εμπορικές ενώσεις, στην ασφάλιση αλλά και στην διατήρηση εργασίας (ΟΗΕ, 2006). (Νόμος, 2008) Το 2008 με τον Ν.3699/2008 (Νόμος, 2008) ψηφίστηκε για τη συμμετοχή τους σε δημόσιες υπηρεσίες πως είναι απαραίτητη η συμμετοχή στην Ειδική Αγωγή. Μόλις τον Φεβρουάριο του 2023 υπογράφηκε σύμβαση συνεργασίας μεταξύ του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) και του Κέντρου Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (ΚΕΑΤ, 2023) με στόχο την προσαρμογή των θεμάτων του πανελληνίου διαγωνισμού (Πρόσκληση-Προκήρυξη 2Γ/2022), ο οποίος έλαβε χώρα το Σάββατο 4 Μαρτίου 2023 (Ν.5023/2023) (Νόμος, Νομική Βάση Δεδομένων , 2023) προκειμένου να δοθεί πρόσβαση συμμετοχής στον εν λόγω διαγωνισμό στα άτομα εκείνα που έχουν οπτική αναπηρία.

Η αφορμή για την ενασχόλησή μας με την συγκεκριμένη ομάδα ατόμων που διακρίνονται από οπτική αναπηρία έγινε έπειτα από την παρακολούθηση του συνόλου των μαθημάτων του μεταπτυχιακού, τα οποία μας ευαισθητοποίησαν και μας ενεργοποίησαν τις “συνάψεις” με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η ιδέα της συμπερίληψης, κάτι πρωτόγνωρο για τα ελληνικά δεδομένα.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μία μελέτη που εστιάζει στην εργασιακή συμπερίληψη ατόμων με οπτική αναπηρία και στην γενικότερη ένταξή τους. Συγκεκριμένα, θα δοθεί έμφαση στην στάση που υιοθετούν οι εργοδότες απέναντι σε άτομα με πρόβλημα όρασης. Ταυτόχρονα, θα γίνει αναδρομή στην συμπερίληψή τους στην εκπαίδευση, καθώς είναι σημαντική τόσο η κατάκτηση των απαραίτητων γνώσεων, όσο και η κοινωνική αλλά και συναισθηματική ενσωμάτωσή τους με απώτερο σκοπό την μελλοντική τους αυτονομία (Εθνική Συνομοσπονδία ατόμων με αναπηρία, 2003).

Συνεπώς, σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να διερευνηθεί ο ρόλος της εργασίας στα άτομα με οπτική αναπηρία και πώς αυτό επηρεάζει τις ζωές τους, και συνακόλουθως, αν βιώνουν κοινωνικό και επαγγελματικό αποκλεισμό. Για το λόγο αυτό, η συγκεκριμένη διπλωματική είναι χωρισμένη σε δύο μέρη, αφενός το πρώτο μέρος όπου παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο και αφετέρου το δεύτερο όπου γίνεται ανάλυση του ερευνητικού σκέλους. Για το ερευνητικό κομμάτι επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα και η μέθοδος των συνεντεύξεων με ημιδομημένα ερωτηματολόγια. Η επιλογή έγινε με σκοπό να καταγράψουμε εμπειρίες, να συλλέξουμε απόψεις και να αποτυπώσουμε συναισθήματα. (Παπαϊωάννου, 2003)

Κεφάλαιο 1 Εννοιολογική αποσαφήνιση

1.1 Αναπηρία

Ο όρος «αναπηρία» έχει προκαλέσει μεγάλη σύγχυση και διαφορετικές ερμηνείες μεταξύ των ερευνητών, καθώς χρησιμοποιείται για να αναφέρεται σε διάφορες καταστάσεις. Μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικούς τύπους αναπηρίας: την «εκ γενετής» αναπηρία, όπου η βλάβη είναι προϋπάρχουσα, από τη γέννηση, και την «επίκτητη» αναπηρία, όπου η βλάβη εμφανίζεται στη διάρκεια της ζωής του ατόμου (Hales, 1996) (McWhirter, 1997). Η αναπηρία αντιπροσωπεύει μια λειτουργική βλάβη, η οποία δυσχεραίνει σημαντικά την καθημερινή ζωή του ατόμου και προκαλεί πολλά προβλήματα. Επιπλέον, η αντίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος μπορεί να είναι αρνητική, προκαλώντας περαιτέρω δυσκολίες στον αναπηρικό πληθυσμό (Lutz & Bowers, 2005). Ο όρος αναπηρία αντιπροσωπεύει επίσης μια κοινωνική κατασκευή, στην οποία έχουν πραγματοποιηθεί διάφορες εννοιολογικές αλλαγές και προσεγγίσεις, στο επέκεινα, αντίστοιχων αυτών που υπόκεινται οι κοινωνίες (Haeghele & Hodge, 2016). Ως αποτέλεσμα, δεν είναι εύκολο να διατυπωθεί ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της αναπηρίας, κάτι που είναι εμφανές από την πολλαπλότητα των σχετικών ορισμών που χρησιμοποιούνται στην ελληνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα. Ο όρος «αναπηρία» αναφέρεται στη δυσκολία ή την αδυναμία ενός ατόμου να εκτελέσει καθημερινές δραστηριότητες που θεωρούνται φυσιολογικές και απαραίτητες για την καθημερινή του ζωή. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν την επικοινωνία με άλλα άτομα, τη μετακίνηση, την πρόσβαση σε εκπαίδευση ή εργασία, την οικονομική ανεξαρτησία και την καλή σωματική και ψυχολογική υγεία (Kolesar, 1998).

Στο Σύνταγμα της Ελλάδος, και συγκεκριμένα στο Άρθρο 21 παρ.2, ο όρος αναπηρία χαρακτηρίζεται ως «κάθε μορφή απόκλισης από τη σωματική ακεραιότητα και τις φυσιολογικές λειτουργίες του ανθρώπινου σώματος και της ανθρώπινης ψυχής. Συμπεριλαμβάνεται συνεπώς και η σωματική και ψυχική αναπηρία». Ακόμη, η αναπηρία, στην Americans with Disabilities Act το 1990 (ADA), η οποία τροποποιήθηκε το 2008, απαντάται ως «η φυσική ή διανοητική δυσλειτουργία, η οποία περιορίζει ουσιαστικά τη δυνατότητα του ατόμου να εκτελεί χειρωνακτικές εργασίες, να βλέπει, να ακούει, να τρώει, να κοιμάται, να συγκεντρώνεται, να σκέφτεται, να επικοινωνεί, να εργάζεται και να εκτελεί λειτουργίες του σώματος του».

<https://www.european-agency.org/> 1

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) αναφέρει πως η αναπηρία μπορεί να περιγραφεί με τους όρους «βλάβη» (impairment), «περιορισμός» (disability) και «μειονεξία» (handicap). Η «βλάβη» αναφέρεται ως απώλεια ή ανωμαλία τόσο στην ψυχολογική όσο και στη φυσιολογική ή ανατομική δομή και λειτουργία, ενώ μπορεί να είναι προσωρινή ή μόνιμη. Ο «περιορισμός» αναφέρεται στον περιορισμένο ή απουσιάζοντα τρόπο εκτέλεσης μιας δραστηριότητας που θεωρείται φυσιολογικός για ένα άτομο. Τέλος, η «μειονεξία» αναφέρεται στη μειωμένη ικανότητα ενός ατόμου να ανταποκρι-

θεί στον καθορισμένο ρόλο του σε σχέση με το φύλο, την ηλικία, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Οι τρεις αυτοί όροι αναδεικνύουν διαφορετικές πτυχές της αναπηρίας, περιγράφοντας τη βλάβη, τον περιορισμό και την επίδραση της στην εκπλήρωση των καθημερινών ρόλων του ατόμου (World Health Organization, 1980). Από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας το 2001 έχουν προταθεί δύο μοντέλα που αφορούν την αναπηρία, το πρώτο είναι το ιατρικό και το δεύτερο το κοινωνικό (World Health Organization, 2001). Στην ιατρική επιστήμη, η αναπηρία αναφέρεται στη λειτουργική βλάβη ενός ατόμου που το καθιστά δύσκολο να ανταποκριθεί σε συγκεκριμένα ερεθίσματα. Αυτή η κατάσταση προκαλείται από παραμόρφωση ή βλάβη στη σωματική ανάπτυξη ή τις λειτουργίες του ατόμου, ή από τραυματικές επιδράσεις στα συστήματα συμπεριφοράς και αντίδρασης του ατόμου σε εξωτερικά ερεθίσματα (Abdelmegeed, 2019) και χρειάζεται και έχει την ανάγκη από ιατρική παρέμβαση (World Health Organization, 2001) (Goering, 2015). Παρόλο που η αναπηρία είναι μια ιατρική έννοια, οι κοινωνικοί παράγοντες συμβάλλουν στον καθορισμό της (Oliver, 2013). Ο ορισμός της αναπηρίας βασισμένος στην ιατρική θεώρηση μπορεί να διακινδυνεύει στερεοτυπικούς προσδιορισμούς της αναπηρίας (Ζώνιου- Σιδέρη, 2011). Στο κοινωνικό μοντέλο, η αναπηρία δεν θεωρείται απλώς σωματική βλάβη, αλλά ως ένα είδος κοινωνικής κατασκευής. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνία τοποθετεί μια ταμπέλα στα άτομα με αναπηρία, τα οποία διαχωρίζονται έτσι από τους υπόλοιπους στους τομείς της εκπαίδευσης, της εργασίας και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Η ενσωμάτωση των ατόμων με

αναπηρία στην κοινωνία απαιτεί συλλογικές κοινωνικές δράσεις, οι οποίες θα στοχεύουν στην τροποποίηση του περιβάλλοντος και στην ομαλή τους προσαρμογή με στόχο την ομαλή τους κοινωνικοποίηση μέσω της περιβόητης ένταξής τους στην κοινωνία (Owens, 2015) (World Health Organization, 2001) (Beaudry, 2016).

1.2 Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία

Το άρθρο 4 του Ελληνικού Συντάγματος, είναι εκείνο που αναφέρει πως όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα καθώς και υποχρεώσεις. Αυτό το άρθρο επιβεβαιώνει «την αρχή της ισότητας», προωθώντας την ισότητα των ατόμων με αναπηρία και την ισότητα των φύλων (Σούλης Σ. Γ., 2013).

Στο άρθρο 2, παράγραφος 1 του Συντάγματος γίνεται αναφορά στην προστασία και τον σεβασμό της «ανθρώπινης αξίας» ως μία πρωταρχική υποχρέωση του Ελληνικού Κράτους, προβάλλοντας τη σημασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ισότητας όλων των ανθρώπων.

Στο άρθρο 5, στην παράγραφο 1 του Ελληνικού Συντάγματος αναφέρεται ότι κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητά του και τη συμμετοχή του στην οικονομική, κοινωνική αλλά και την πολιτική ζωή της χώρας, με την προϋπόθεση πως δεν παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων, και ταυτόχρονα δεν καταπατά το Σύνταγμα ή την ηθική. Αυτό δηλώνει ότι κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να εκφράζει την ολόπλευρη προσωπικότητά του αλλά και να είναι ενεργό μέλος της κοινωνίας στην οποία ζει, με τον όρο ότι δεν παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων και την ισχύουσα νομοθεσία.

Στο ίδιο άρθρο, παράγραφος 2, αναφέρεται ότι όλα τα άτομα τα οποία ζούνε στην Ελλάδα μπορούν να απολαύσουν πλήρως τόσο την προστασία της ίδιας τους της ζωής, της αξιοπρέπειας αλλά και της ελευθερίας τους, χωρίς να υπάρχει καμία διάκριση ως προς την εθνικότητα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τη φυλή ή ακόμη και των πολιτικών τους απόψεων, εκτός από περιπτώσεις που το διεθνές δίκαιο προβάλλει περιορισμούς.

Στο άρθρο 21, παράγραφος 3 γίνεται αναφορά πως το κράτος υποχρεούται να διασφαλίσει τη δημόσια υγεία των κατοίκων της χώρας, καθώς επίσης, και να εξασφαλίσει την προστασία τόσο των νέων κατοίκων της χώρας όσο και των ηλικιωμένων, αλλά και των αναπήρων νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και την περίθαλψη των απόρων. Με αυτόν τον τρόπο, θεσμοθετείται η έννοια του κοινωνικού κράτους δικαίου και η κρατική κοινωνική πολιτική, με απώτερο στόχο τη διασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας και την

προστασία των ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω αναπηρίας, ηλικίας ή οικονομικής αδυναμίας.

Στο άρθρο 22 γίνεται αναφορά στα δικαιώματα των αναπήρων στην εργασία. Προβλέπονται οι συνθήκες εργασίας, οι προαγωγές, η αμοιβή, η εκπαίδευση στην εργασία και άλλες συναφείς πτυχές. Είναι προφανές ότι απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης εις βάρος τους. Έτσι, το κράτος δημιουργεί συνθήκες απασχόλησης για όλους τους πολίτες, προωθώντας την ισότητα και την κοινωνική συνοχή.

Το άρθρο 25 θεσπίζει τόσο τα δικαιώματα που απολαμβάνει ο κάθε πολίτης σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο με στόχο την παροχή προστασίας των πρωταρχικών δικαιωμάτων και την προώθηση ενός κοινωνικού κράτους δικαίου. Τα δικαιώματα των αναπήρων, ως μέλη της κοινωνίας, απολαμβάνουν πλήρη εγγύηση από το κράτος και εξασφαλίζονται ανεμπόδιστα από τα κρατικά όργανα. Οποιαδήποτε περιοριστικά μέτρα εφαρμόζονται αποκλειστικά βάσει του συντάγματος και πρέπει να γίνονται σεβαστά από «την αρχή της αναλογικότητας». Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων από το κράτος στοχεύει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ένα πλαίσιο ελευθερίας και δικαιοσύνης.

Οι παραπάνω διατάξεις του Ελληνικού Συντάγματος θεσπίζουν την ισότητα των Ελλήνων και των Ελληνίδων, εξασφαλίζοντας ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για όλους. Προστατεύονται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελευθερία έκφρασης και συμμετοχής, καθώς επίσης, προστατεύεται η ίδια η ζωή, η ελευθερία αλλά και η τιμή όλων των ατόμων που ζούνε στην Ελλάδα χωρίς να υφίσταται καμία διάκριση.

Ειδικότερα, οι διατάξεις αναφέρονται στην προστασία των ατόμων με αναπηρία, τη νεότητα, το γήρας και την περίθαλψη των απόρων. Επίσης, προβλέπονται συνθήκες απασχόλησης για τους ανάπηρους και απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης κατά την παροχή των δικαιωμάτων αυτών.

Συνοψίζοντας, το Ελληνικό Σύνταγμα θεσπίζει ένα πλαίσιο νομικής προστασίας και ισότητας για όλους τους Έλληνες και τις Ελληνίδες. Αναγνωρίζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ως πρωταρχική υποχρέωση του ελληνικού κράτους και επιδιώκει να προστατεύσει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες των πολιτών.

Οι διατάξεις του Συντάγματος εξασφαλίζουν την ανεμπόδιστη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε ατόμου και τη συμμετοχή του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, προσέχοντας παράλληλα να μην παραβιάζονται τα δικαιώματα των άλλων και να μην παραβιάζεται το Σύνταγμα ή τα ηθικά πρότυπα. (Βουλή των Ελλήνων)

1.3 Οπτική αναπηρία

Η οπτική αναπηρία/ αναπηρία των οφθαλμών αναφέρεται στην απώλεια της όρασης σε τέτοιο βαθμό ώστε να επηρεάζεται η ικανότητα του ατόμου να φέρνει εις πέρας τις καθημερινές και συνήθεις δραστηριότητές του. Ο όρος αυτός δεν αναφέρεται στις κοινές διορθώσεις όρασης, όπως τα γυαλιά ή οι φακοί επαφής που χρησιμοποιούν πολλοί άνθρωποι για να διορθώσουν μια απλή ανωμαλία όρασης, όπως μυωπία ή υπερμετρωπία, και να βλέπουν καλύτερα σε κοντινές ή μακρινές αποστάσεις.

Οι διαταραχές της όρασης που αναφέρονται στην αναπηρία της όρασης είναι απώλειες που δεν μπορούν να διορθωθούν σε αποδεκτά επίπεδα, ακόμα και όταν χρησιμοποιούνται διορθωτικά μέσα. Οι περισσότεροι άνθρωποι με προβλήματα όρασης έχουν κάποιο επίπεδο λειτουργικής όρασης, ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό θεωρείται «τυφλό». Ακόμα και οι άνθρωποι που είναι τυφλοί μπορεί να έχουν αντίληψη του φωτός ή να μπορούν να αντιληφθούν αν υπάρχει φως στο δωμάτιο, αλλά η πλειονότητά τους δεν μπορεί να αντιληφθεί το φως.

Εξίσου σημαντικό είναι να συνειδητοποιήσουμε ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα ανάμεσα στα άτομα με προβλήματα όρασης. Υπάρχουν άτομα με ήπιες βλάβες όρασης μέχρι και πολύ σοβαρές. Κάθε άνθρωπος με προβλήματα όρασης έχει μοναδικά χαρακτηριστικά και διαφορετικές οπτικές ικανότητες, ακόμη και αν έχει την ίδια διάγνωση, όπως αμφιβληστροειδοπάθεια της προωρότητας ή μελαγχρωστική αμφιβληστροειδοπάθεια.

Επιπλέον, η όραση μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες και μεταβλητές καθημερινά, όπως η κόπωση, οι περιβαλλοντικές συνθήκες και ο φωτισμός. Έτσι, η όραση ενός ατόμου μπορεί να διαφέρει από μέρα σε μέρα.

Η μέτρηση της όρασης είναι σημαντική για πολλούς λόγους στον ιατρικό και κλινικό τομέα, παρόλο που η όραση είναι μεταβλητή και επηρεάζεται από παράγοντες, όπως το είδος και η εξέλιξη της πάθησης. Δύο είναι οι παράγοντες που εξετάζονται από τη διαδικασία της μέτρησης, η οπτική οξύτητα και τα οπτικά πεδία (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής).

Η οπτική οξύτητα αναφέρεται στην ικανότητα του οφθαλμού να αναγνωρίζει και να εστιάζει σε λεπτομέρειες αντικειμένων σε μια συγκεκριμένη απόσταση. Είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την ποιότητα της όρασης ενός ατόμου.

Ένα άτομο με οπτική οξύτητα 20/20 σε απόσταση 20 ποδιών μπορεί να διακρίνει με σαφήνεια αυτό που βλέπει ένα άτομο με φυσιολογική όραση σε αυτήν την απόσταση. Από την άλλη πλευρά, ένα άτομο με ολική τύφλωση δεν μπορεί να αναγνωρίσει γράμματα ή αντικείμενα από απόσταση 6 μέτρων, ακόμα και με τη χρήση διορθωτικών μέσων, όπως γυαλιά ή φακούς επαφής. Ένα άτομο με ολική τύφλωση έχει περιορισμένη ή απουσιάζουσα οπτική λειτουργία και αδυνατεί να αντιληφθεί οποιαδήποτε οπτική πληροφορία από αυτήν την απόσταση.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η οπτική οξύτητα μετριέται συνήθως με τη χρήση των γνωστών «πινάκων Snellen». Οι πίνακες Snellen αποτελούνται από γράμματα ή σύμβολα που παρουσιάζονται σε διάφορες αποστάσεις από τον ασθενή. Ο ασθενής καλείται να αναγνωρίσει τα γράμματα ή τα σύμβολα από μια συγκεκριμένη απόσταση, και η οπτική οξύτητα καταγράφεται με βάση την τελευταία απόσταση στην οποία ο ασθενής είναι ικανός να αναγνωρίσει τα γράμματα με σαφήνεια (Smith & Johnson, 2010).

Η Αμερικάνικη Ακαδημία Οφθαλμολογίας ορίζει το οπτικό πεδίο ως εξής: «Το οπτικό πεδίο αναφέρεται στον χώρο της ορατότητας που μπορεί να ανιχνευθεί από τα μάτια ενός ατόμου όταν κρατά το κεφάλι σταθερό και εστιάζει σε μια συγκεκριμένη θέση. Περιλαμβάνει την περιοχή του οπτικού πεδίου που είναι ορατή κατά τη διάρκεια μιας σταθερής και ευθείας ματιάς, καθώς και την ικανότητα να αντιληφθεί τα αντικείμενα και τα γεγονότα που βρίσκονται εκεί (American Academy of Ophthalmology, 2019).»

1.4 Ορισμός της τύφλωσης

1.4.1 Νομικός/ιατρικός ορισμός

«Νομικά τυφλό θεωρείται το άτομο που έχει κεντρική οπτική οξύτητα 20/200 ή λιγότερο, στο καλύτερο μάτι, με διορθωτικά γυαλιά ή διάμετρο του οπτικού πεδίου όχι ευρύτερη από 20 μοίρες στο καλύτερο μάτι και ύστερα από την καλύτερη δυνατή ιατρική παρέμβαση» (Κορόκης, και συν.) Ο ορισμός αυτός εγκρίθηκε από την American Medical Association (AMA) το 1934 και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σήμερα από οργανισμούς και κυβερνητικές υπηρεσίες σε πολλές χώρες ως κριτήριο για τη χορήγηση προνομιακών επιδομάτων και ειδικών υπηρεσιών (Κορόκης, και συν.)

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, ο νομικός/ιατρικός ορισμός της τύφλωσης αναφέρεται τα εξής: «Τυφλό νοείται παν πρόσωπο, το οποίον στερείται παντελώς και της αντίληψης του φωτός ή του οποίου η οπτική οξύτητα είναι μικρότερα του 1/20 της φυσιολογικής τοιαύτης» (Ν.958/ ΦΕΚ 191/ τ. Α΄/14-8-1979, άρθρο 1).

Επιπλέον, θεωρείται τυφλό ένα άτομο που, ακόμα κι αν διαθέτει οπτική οξύτητα ικανοποιητική, η περιφερειακή του όραση περιορίζεται στις 10 μοίρες κεντρικά ή λιγότερο. Αυτοί οι ορισμοί χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της ελληνικής νομοθεσίας για την κατηγοριοποίηση και την παροχή προνομιακών επιδομάτων και υπηρεσιών σε άτομα με τυφλότητα (Ν.958/ ΦΕΚ 191/ τ. Α΄/14-8-1979) (Ελληνική Οφθαλμολογική Εταιρεία, n.d.).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), κατατάσσει τα σοβαρά προβλήματα όρασης σε πέντε επίπεδα, τα οποία περιλαμβάνουν:

- Μέτρια χαμηλή όραση (moderate low vision): Οπτική οξύτητα μεταξύ 3/10 και 1/10 (μερικώς βλέπων άτομο).
- Σοβαρά χαμηλή όραση (severe low vision): Οπτική οξύτητα μεταξύ 1/10 και 1/20 (μερικώς βλέπων άτομο).
- Βαθιά απώλεια όρασης (profound vision loss): Οπτική οξύτητα μεταξύ 1/20 και μέτρηση δακτύλων από 1 μέτρο ή 1/30 (τυφλός).
- Κοντά στην ολική απώλεια όρασης (near total vision loss): Οπτική οξύτητα μεταξύ μέτρησης δακτύλων από 1 μέτρο και αντίληψη φωτός (τυφλός) (κεντρική οπτική οξύτητα από 20/500 έως 20/1000 ή οπτικό πεδίο < 10 μοίρες).
- Πλήρης απώλεια όρασης (total vision loss): Δεν καταγράφεται με κλινικές δοκιμές αντίληψη του φωτός.

Τα επίπεδα 3, 4 και 5 ορίζονται ως τύφλωση, ενώ τα επίπεδα 1 και 2 δεν πληρούν τα κριτήρια για τον ορισμό της τύφλωσης (World Health Organization, 2003).

Αυτή η κατηγοριοποίηση χρησιμοποιείται για να διακρίνει και να περιγράψει τα διάφορα επίπεδα προβλημάτων όρασης και να παρέχει μια κοινή γλώσσα για τους επαγγελματίες του τομέα της όρασης και της υγείας. Οι οπτικές οξύτητες που αναφέρονται σε κάθε επίπεδο αναφέρονται στην ικανότητα ενός ατόμου να διακρίνει λεπτομέρειες και να αντιλαμβάνεται το φως.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ορισμοί αυτοί μπορεί να διαφέρουν ελαφρώς ανάλογα με τη χώρα και τον οργανισμό που τους χρησιμοποιεί. Οι κατηγορίες αυτές βοηθούν στο να γίνει κατανοητό το επίπεδο της απώλειας όρασης και να παρέχονται ανάλογες υπηρεσίες και υποστήριξη στα άτομα που τις χρειάζονται (National Eye Institute).

1.4.2 Εκπαιδευτικός ορισμός

Ο εκπαιδευτικός ορισμός που χρησιμοποιείται για να κατηγοριοποιήσει τους μαθητές με προβλήματα όρασης μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα και το εκπαιδευτικό σύστημα. Οι ορισμοί που αναφέρονται σχετίζονται με τη χρήση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών μεθόδων και εργαλείων που βοηθούν τους μαθητές με προβλήματα όρασης να συμμετέχουν στην εκπαίδευση.

Συγκεκριμένα, οι άνθρωποι που απαιτείται να μάθουν χρησιμοποιώντας τη μέθοδο Braille ή διάφορες ακουστικές μεθόδους, λόγω δυσχερειών της όρασης, θεωρούνται τυφλά άτομα. Η μέθοδος Braille είναι ένα σύστημα γραφής και ανάγνωσης για τυφλούς, όπου τα γράμματα και οι χαρακτήρες αναπαρίστανται με ανάγλυφα σύμβολα που αναγνωρίζονται με την αφή. Ακουστικές μέθοδοι περιλαμβάνουν τη χρήση ήχου και φωνητικής επικοινωνίας για την παροχή πληροφοριών και εκπαίδευσης σε μαθητές με προβλήματα όρασης.

Μερικώς βλέποντες μαθητές είναι αυτοί που δύνανται να διαβάσουν κείμενα μεγεθυμένα, ανάλογα την περίπτωση, τυπογραφικά στοιχεία ή με τη βοήθεια μεγεθυντικών οργάνων και διαφόρων κατάλληλων συσκευών. Αυτοί οι μαθητές έχουν μια κάποια επίπεδο όραση και μπορούν να αντιληφθούν γραπτές πληροφορίες με τη χρήση βοηθημάτων που ενισχύουν την όρασή τους.

Οι εκπαιδευτικοί, χρησιμοποιώντας αυτούς τους ορισμούς, μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους και να αναλύουν εκπαιδευτικά ζητήματα που αφορούν τους μαθητές με προβλήματα όρασης. Αυτοί οι ορισμοί βοηθούν στο να κατανοήσουν και να προσαρμόσουν τις μεθόδους διδασκαλίας και την υποστήριξη που παρέχουν σε αυτούς τους μαθητές, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες τους στον τομέα της όρασης (Κατσούλης & Χαλικιά, 2007).

Κεφάλαιο 2. Εκπαίδευση

2.1 Ιστορική αναδρομή

Εάν κάποιος αναλύσει προσεκτικά την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας μέσα στο χρόνο, θα παρατηρήσει ότι οι άνθρωποι με αναπηρίες υφίστανται διάκριση και απομόνωση από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Αυτοί οι άνθρωποι δεν αντιμετωπίζονταν όπως οι υπόλοιποι και συχνά αποκλείονταν από την κοινωνία. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτά τα άτομα ήταν εκτεθειμένα σε εκμετάλλευση και κακομεταχείριση. Με άλλα λόγια, στο παρελθόν, οι άνθρωποι που είχαν κάποιο είδος αναπηρίας αντιμετωπίζονταν με διάκριση και απόρριψη από το κοινωνικό πλαίσιο. Αυτά τα άτομα παραγκωνίζονταν και συχνά έπεφταν θύματα εκμετάλλευσης. Κι αυτό γιατί η αναπηρία εξετάζονταν κυρίως από την οπτική γωνία του αθλητικού ιδεώδους, οπότε οι άνθρωποι αυτοί θεωρούνταν αποκλειστικά ως ανίκανοι σε αυτόν τον τομέα. Ωστόσο, κατά τον 18ο αιώνα, οι διανοούμενοι και οι πνευματικά καλλιεργημένοι της εποχής άρχισαν να παρεμβαίνουν και να αγωνίζονται για να γίνουν αποδεκτά τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς του επιστητού. Έτσι, η κατάσταση αρχίζει να αλλάζει σταδιακά (Stegioulas, et al., 2007). Στο παρελθόν, η κοινωνία συνήθιζε να απορρίπτει και να απομονώνει τα άτομα με αναπηρία, αντιμετωπίζοντάς τα με οίκτο, σε ελάχιστες περιπτώσεις. Ωστόσο, στη σύγχρονη εποχή, η στάση της κοινωνίας αρχίζει να βελτιώνεται και τα άτομα με αναπηρία θεωρούνται ικανά για εκπαίδευση και αγωγή. Με την εμφάνιση ενός νέου εκπαιδευτικού συστήματος κατά τον 19ο αιώνα, δημιουργήθηκε μια ειδική τάξη ανθρώπων και τα θεμέλια τέθηκαν για τη βελτίωση της κατάστασής τους.

Σύμφωνα με τον Σούλη 2008, η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες χρονολογικά στην Ελλάδα έχει τρεις περιόδους. Κατά την πρώτη περίοδο της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρίες στην Ελλάδα, από το 1906 έως το 1950, η εκπαίδευσή τους προσφερόταν κυρίως από ιδιωτικά ιδρύματα τα οποία φρόντιζαν για αυτά τα παιδιά (Σούλης Σ. , 2008). Η πρώτη προσπάθεια για την παροχή εκπαίδευσης σε παιδιά με προβλήματα όρασης έγινε το 1906 με την ίδρυση του Συλλόγου Τυφλών στην Αθήνα (Πολυχρονοπούλου-Ζαχαρόγεωργα, 2003). Το 1923 ιδρύθηκε η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών, η οποία περιλάμβανε την ειδική σχολή για ανάπηρα παιδιά (Ζώνιου-Σιδέρη, Ντεροπούλου-Ντέρου, & Παπαδοπούλου, Η έρευνα στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία, 2012). Αυτές οι ιδιωτικές και δημόσιες

πρωτοβουλίες έδειξαν τη σημασία της προτεραιότητας στην εκπαίδευση αυτών των παιδιών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η πρώτη νομοθεσία για την ειδική εκπαίδευση θεσπίστηκε με το Νόμο 453/1937, ο οποίος παρείχε έναν σαφή ορισμό της έννοιας των παιδιών με διανοητική αναπηρία και ιδρύθηκε μια ειδική σχολή για παιδιά με νοητική αναπηρία και ανωμαλίες, που βρίσκεται στην Αθήνα και φιλοξενούσε μαθητές με νοητικές αναπηρίες. Μέχρι τότε, τα παιδιά με σωματικές αναπηρίες (κωφοί, τυφλοί, κωφά-βουβά, επιληπτικοί), δεν είχαν το δικαίωμα να εισέλθουν. Η διάγνωση γινόταν από τον δάσκαλο και το γιατρό κατά την πρώτη τάξη (Κρουσταλλάκης, 2005).

Η δεύτερη περίοδος της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1950 και χαρακτηρίζεται από μια αύξηση του ενδιαφέροντος για την εκπαίδευσή τους, τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε κρατικό επίπεδο. Σε αυτή την περίοδο ιδρύθηκαν πολλά ιδρύματα για την εκπαίδευση των παιδιών με οπτική αναπηρία σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Παρόλα αυτά, παρατηρείται έλλειψη μέριμνας για την ένταξη των παιδιών αυτών στο σχολικό περιβάλλον, αν και υπάρχει μια τάση για την κοινωνική τους αποδοχή (Σούλης Σ. , 2013).

Η τρίτη περίοδος αναφέρεται στη χρονική περίοδο από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα και διακρίνεται για την αποδοχή της διαφορετικότητας και των ειδικών αναγκών των ατόμων με αναπηρία. Σε αυτή τη φάση αναγνωρίζονται τα δικαιώματά τους και γίνονται οι πρωταρχικές προσπάθειες για τη δημιουργία εκπαιδευτικής πολιτικής που να τους εξυπηρετεί. Αναγνωρίζεται η αξία της ισότητας στην εκπαίδευση και λαμβάνονται μέτρα για την επί ίσοις όροις πρόσβαση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες. Νομοθετείται το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία στη δωρεάν παιδεία από τη μεταπολίτευση και ο πρώτος ολοκληρωμένος νόμος για την ειδική αγωγή θεσμοθετείται το 1981, με σκοπό την ένταξη του ατόμου με αναπηρία στην κοινωνία και στον εργασιακό στίβο.

Παρόλο που οι νόμοι που θεσπίστηκαν για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές ανάγκες άνοιξαν νέους ορίζοντες, ο διαχωρισμός μεταξύ των φυσιολογικών παιδιών και των παιδιών με ειδικές ανάγκες εξακολουθεί να υπάρχει λόγω της ξεχωριστής εκπαίδευσής τους (Σούλης Σ. , 2008). Ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης της ειδικής αγωγής στη γενική εκπαίδευση έγινε το 1985 με το αντίστοιχο νομοσχέδιο, το οποίο καλύπτει τόσο την πολύπλευρη ανάπτυξη των δεξιοτήτων των παιδιών αυτών, όσο και τον «εναγκαλισμό» τους από την κοινωνία. Η κατάληξη όλων αυτών είναι

η ενίσχυση της ιδέας της σχολικής ένταξης για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, με την κυβέρνηση να προσπαθεί να διασφαλίσει ότι θα υπάρχουν αρκετά βιβλία για τα παιδιά με οπτική αναπηρία που εκτυπώνονται με το σύστημα Μπράιλι (Braille).

Το 2000 εγκρίθηκε ο νόμος 2817/2000, ο οποίος προώθησε την αρχή της ένταξης και ενίσχυσε τις προσπάθειες για την ενσωμάτωση των παιδιών με αναπηρίες στην γενική εκπαίδευση. Με αυτόν τον νόμο ξεκίνησε η αρχή της συνεκπαίδευσης, στην οποία άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες εντάσσονται στην κοινή τάξη με παράλληλη στήριξη, είτε σε τμήματα ένταξης (Πολυχρονοπούλου & Ζαχαρόγεωργα, 2003). Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι αρμόδιο για τη φροντίδα αυτών των ατόμων, ενώ τα Κέντρα Διαγνωστικής Αξιολόγησης Αναπηριών και Υγείας είναι αρμόδια για τη διάγνωσή τους (Ζώνιου-Σιδέρη, Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης, 2011). Το 2008 εγκρίθηκε ο νόμος 3699/2008, ο οποίος θέσπισε τα θεμέλια για τη δημιουργία σχολικών μονάδων ΣΜΕΑΕ και τα Κέντρα Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ), που είναι υπεύθυνα για την έκδοση γνωματεύσεων των παιδιών με αναπηρίες. Τα παιδιά αυτά τοποθετούνται σε τμήμα της κοινής τάξης με παράλληλη στήριξη και την ταυτόχρονη διοργάνωση στοχευμένων δράσεων που αφορούν στον επαγγελματικό προσανατολισμό και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη μαθητών σε σχολικές μονάδες, καθώς και στην ενημέρωση των εκπαιδευτικών για αυτά τα θέματα. Στόχος είναι να υποστηριχθεί αυτό το έργο στις σχολικές μονάδες και να δοθεί η κατάλληλη εκπαίδευση και πληροφόρηση στους εκπαιδευτικούς για το θέμα αυτό.

2.1 Ενταξιακή εκπαίδευση

Σύμφωνα με την Unesco 2020 «Η εκπαίδευση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι άνθρωποι αποκτούν γνώσεις, δεξιότητες, αξίες, πεποιθήσεις και συμπεριφορές, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία» (Unesco, 2020). Η εκπαίδευση πρέπει να είναι προσβάσιμη, καθολική και ποιοτική για όλους, ανεξαρτήτως των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία (United Nations, 2006). Η εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία απαιτεί την υιοθέτηση προσεγγίσεων που προωθούν την κοινωνική ένταξη, την προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού και των μεθόδων διδασκαλίας, καθώς και την ευαισθητοποίηση της κοινότητας για τα θέματα που αφορούν την αναπηρία (Florian & Rouse, 2014). Ως προϋπόθεση για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, έρχεται να οδηγήσει η συμπεριληπτική εκπαίδευση.

Συγκεκριμένα, η ενταξιακή εκπαίδευση αναφέρεται στη διαδικασία που επιτρέπει σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως των ειδικών αναγκών ή των δυσκολιών μάθησης, να μοιράζονται ένα κοινό εκπαιδευτικό περιβάλλον με την κατάλληλη υποστήριξη και τις προσαρμογές (Ainscow & Cesar, 2006). Σκοπός της ενταξιακής εκπαίδευσης είναι να διασφαλίζει ότι κάθε μαθητής διαθέτει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί και να μάθει στο πλαίσιο μιας διαφορετικής και κατανοητικής κοινότητας (Booth & Ainscow, *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*, 2011).

Η ενταξιακή εκπαίδευση περιλαμβάνει πολλές πρακτικές, όπως η διαφοροποίηση της διδασκαλίας, η υποστήριξη των μαθητών μέσω συνεργατικής μάθησης, η χρήση τεχνολογίας για την προσαρμογή των μαθησιακών εμπειριών και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των μαθητών (Forlin & Chambers). Παρόλο που η ενταξιακή εκπαίδευση προωθείται παγκοσμίως, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις.

Συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται εναλλάξ με την ενταξιακή εκπαίδευση και αναφέρεται στη διαδικασία που επιδιώκει την καθολική πρόσβαση, συμμετοχή και επιτυχία όλων των μαθητών, ανεξαρτήτως φύλου, κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου, πολιτιστικής καταγωγής, θρησκευτικών πεποιθήσεων ή ειδικών αναγκών (Unesco, 2017). Η συμπεριληπτική εκπαίδευση θεωρείται μια μορφή εκπαίδευσης που σέβεται τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των μαθητών και προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες τους μέσω της προσαρμογής των πρακτικών, των περιβαλλόντων και των προγραμμάτων σπουδών (Loreman, Deppler, & Harvey, 2010).

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση επιτυγχάνεται μέσω μιας ποικιλίας στρατηγικών, όπως η χρήση καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση, (Universal Design for Learning - UDL) η οποία είναι μια προσέγγιση που αποσκοπεί στην ανάπτυξη ευέλικτων εκπαιδευτικών πρακτικών και περιβαλλόντων για να καλύψει τη μοναδικότητα και τις ανάγκες όλων των μαθητών (Cast, 2018). Η καθολική σχεδίαση για τη μάθηση επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προσαρμόζουν το περιεχόμενο, τη μεθοδολογία και την αξιολόγηση για να διευκολύνουν τη συμμετοχή και την επιτυχία όλων των μαθητών.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση απαιτεί επίσης την υποστήριξη και τη συνεργασία μεταξύ των διευθυντών, των εκπαιδευτικών, των οικογενειών και των μαθητών. Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και η αλληλοϋποστήριξη μεταξύ τους είναι

απαραίτητες για την υλοποίηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στην πράξη (Katz & Mirenda, 2002).

2.2 Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία

Η εκπαίδευση ατόμων με οπτική αναπηρία περιλαμβάνει μια σειρά από προσεγγίσεις και πρακτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης, της συμμετοχής και της επιτυχίας των μαθητών με προβλήματα όρασης στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή προσαρμογών, βοηθημάτων και υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες των μαθητών με οπτική αναπηρία (Mason, McCall, Arter, McLinden, & Stone, 2012).

Η καθολική σχεδίαση για τη μάθηση (UDL) και η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι προσεγγίσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην υποστήριξη των μαθητών με οπτική αναπηρία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση ειδικών τεχνολογιών, όπως ομιλία ή οθόνες Braille, προσαρμοσμένα εκπαιδευτικά υλικά και διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν υπόψη την οπτική αναπηρία (Holbrook & Koenig, Foundations of education: Vol. II. Instructional strategies for teaching children and youths with visual impairments, 2000).

Στην εκπαίδευση ατόμων με οπτική αναπηρία, οι ειδικοί εκπαιδευτικοί για την οπτική αναπηρία (TVIs) παίζουν σημαντικό ρόλο. Οι TVIs (Teachers of the Visually Impaired) είναι εκπαιδευτικοί που έχουν ειδική κατάρτιση για να υποστηρίξουν τους μαθητές με οπτική αναπηρία. Αυτοί οι ειδικοί εκπαιδευτικοί συνεργάζονται με τους γενικούς εκπαιδευτικούς, τους γονείς και άλλους επαγγελματίες για να εξασφαλίσουν ότι οι μαθητές με οπτική αναπηρία έχουν πρόσβαση στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, καθώς και στην ανάπτυξη κοινωνικών και ανεξάρτητων δεξιοτήτων.

Στην εκπαίδευση ατόμων με οπτική αναπηρία, η εκμάθηση της γραφής Braille μπορεί να είναι σημαντική για την πνευματική ανάπτυξη και την αυτονομία των μαθητών. Επίσης, η κινητική εκπαίδευση και η καθοδήγηση έχουν τη δυνατότητα να σταθούν αρωγοί για τα άτομα με οπτική αναπηρία, με αποτέλεσμα να αποκτήσουν περισσότερη αυτονομία και ελευθερία κίνησης (LaGrow & Weessies, 1994).

Τα άτομα έχοντα οπτική αναπηρία έρχονται αντιμέτωπα με δυσκολίες ποικίλου περιεχομένου στην εκπαίδευση, όπως περιορισμένη πρόσβαση στο περιεχόμενο, δυσκολίες στην επικοινωνία, κοινωνική απομόνωση και έλλειψη προσαρμογών. Η τεχνολογία

παίζει έναν ολοένα και πιο βαρύνουσα σημασίας ρόλο στην υποστήριξη των ατόμων με οπτική αναπηρία στην εκπαίδευση. Ανάμεσα στα πιο διαδεδομένα μέσα είναι και τα εξής:

1. Ψηφιακά βοηθήματα: Οι οθόνες Braille, οι φορητές συσκευές μεγέθυνσης, και τα λογισμικά ομιλίας (TTS) μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα με οπτική αναπηρία να έχουν πρόσβαση σε περιεχόμενο και να συμμετέχουν ενεργά στη μάθηση (Bouck, 2020).
2. Εφαρμογές επαυξημένης πραγματικότητας (AR): Οι εφαρμογές AR μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα με οπτική αναπηρία να αλληλοεπιδράσουν με το περιβάλλον τους και να κατανοήσουν καλύτερα το χώρο γύρω τους (Kouroupetroglou, K., & G., 2018).
3. Έξυπνα βοηθήματα κινητικής εκπαίδευσης: Συσκευές όπως ο έξυπνος λευκός μπιστούνι και τα GPS για άτομα με προβλήματα όρασης, μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων και αυτονομίας (Kim & Kim, 2016)
4. Εφαρμογές για τη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων: Τα άτομα με οπτική αναπηρία μπορούν να χρησιμοποιήσουν εφαρμογές που βοηθούν στην αναγνώριση προσώπων και την επικοινωνία, καθώς και στην προσαρμογή τους σε νέα περιβάλλοντα (Manduchi & Kurniawan, 2011).
5. Προσαρμογές στο διαδίκτυο: Η προσβασιμότητα του ιστού είναι σημαντική για την εκπαίδευση, καθώς πολλά εκπαιδευτικά υλικά και δραστηριότητες βρίσκονται σε αυτήν την πλατφόρμα. Τα λογισμικά ανάγνωσης οθόνης, οι προσαρμογές γραμματοσειράς και τα χρώματα κειμένου είναι μερικά από τα εργαλεία που βοηθούν τους μαθητές με οπτική αναπηρία να πλοηγηθούν στο διαδίκτυο (Lazar, Goldstein, & Taylor, 2017).

Συνοψίζοντας, η τεχνολογία παίζει έναν ολοένα και πιο βαρύνοντα ρόλο στην υποστήριξη των ατόμων με οπτική αναπηρία στην εκπαίδευση. Η χρήση ψηφιακών βοηθημάτων, εφαρμογών επαυξημένης πραγματικότητας, έξυπνων βοηθημάτων κινητικής εκπαίδευσης, εφαρμογών που βελτιώνουν τις κοινωνικές δεξιότητες και της προσβασιμότητας στο διαδίκτυο, βοηθούν τα άτομα με οπτική αναπηρία να ξεπεράσουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην εκπαίδευση και να επιτύχουν τους στόχους τους.

Όλα αυτά σε συνδυασμό με κάποιο εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, την εκπαίδευση κοινωνικών δεξιοτήτων, την παρέμβαση συμπεριφοράς, τις φυσικές δεξιότητες, τις

δεξιότητες αυτόνομης διαβίωσης, τον προσανατολισμό και κινητικότητα βοηθούν τα άτομα με οπτική αναπηρία να ενσωματωθούν ουσιαστικά στο περιβάλλον τους και να ενταχθούν ως ενεργά μέλη στην κοινωνία την οποία ζουν.

2.3 Πρώιμη παρέμβαση

Η πρώιμη παρέμβαση είναι ένα σημαντικό στοιχείο στην υποστήριξη των μαθητών με οπτική αναπηρία, καθώς μπορεί να βελτιώσει τις πιθανότητες εκπαιδευτικής επιτυχίας και ανεξαρτησίας. Τα οφέλη της πρώιμης παρέμβασης περιλαμβάνουν:

1. Ενίσχυση των κινητικών δεξιοτήτων: Η πρώιμη παρέμβαση βοηθά τα παιδιά με οπτική αναπηρία να αναπτύξουν κινητικές δεξιότητες, όπως ισορροπία, περπάτημα και αντίληψη του χώρου (Hatton, Ivy, & Boyer, 2013).
2. Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων: Η πρώιμη παρέμβαση μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά με οπτική αναπηρία να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, όπως επικοινωνία, συνεργασία και αυτοπεποίθηση (Erin & Sprungin, 2017).
3. Εκμάθηση Braille: Η πρώιμη εκμάθηση του συστήματος Braille μπορεί να βελτιώσει τις γλωσσικές και αναγνωστικές δεξιότητες των παιδιών με οπτική αναπηρία (Holdbrook, Koenig, & Wilkinson, 2018).
4. Αυτονομία: Η πρώιμη παρέμβαση στηρίζει την ανάπτυξη αυτονομίας και αυτοπροσδιορισμού των παιδιών με οπτική αναπηρία, προετοιμάζοντάς τα για μια ανεξάρτητη ζωή (Petrie & Sonksen, 1991).
5. Εκπαίδευση των γονέων: Η πρώιμη παρέμβαση περιλαμβάνει επίσης την εκπαίδευση και υποστήριξη των γονέων, οι οποίοι μαθαίνουν να εφαρμόζουν στρατηγικές και τεχνικές που βοηθούν το παιδί τους να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της οπτικής αναπηρίας (Jolley, Hatton, & Sprungin, 2017).

Η πρώιμη παρέμβαση στους μαθητές με οπτική αναπηρία παρέχει πολλά οφέλη, όπως βελτίωση των κινητικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, εκμάθηση Braille, αυτονομία και εκπαίδευση των γονέων. Η προσέγγιση αυτή διασφαλίζει ότι τα παιδιά με οπτική αναπηρία έχουν την καλύτερη δυνατή ευκαιρία να ισχυροποιήσουν τη γνώση που έχουν ανάγκη για να επιτύχουν στην εκπαίδευση αλλά και στη ζωή. Η πρώιμη παρέμβαση μπορεί να προλάβει πιθανά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν αργότερα και να εξασφαλίσει ότι τα παιδιά με οπτική αναπηρία υποστηρίζονται επαρκώς με απώτερο σκοπό την επίτευξη των στόχων τους. (Hatton, Ivy, & Boyer, 2013)

Η πρώιμη παρέμβαση, επίσης, ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των γονέων, των εκπαιδευτικών, των ειδικών στην οπτική αναπηρία και άλλων επαγγελματιών, δημιουργώντας μια συνεκτική ομάδα που εργάζεται για το καλύτερο συμφέρον του παιδιού. Αυτή η συνεργασία είναι ζωτικής σημασίας για να εξασφαλιστεί ότι τα παιδιά με οπτική αναπηρία έχουν την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση και υποστήριξη.

2.4 Κυριαρχία των άλλων αισθήσεων

Για τους μαθητές με οπτική αναπηρία, η ανάπτυξη και η κυριαρχία των άλλων αισθήσεων, όπως η ακοή, η αφή, η ισορροπία και η όσφρηση, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Οι άλλες αισθήσεις μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αντισταθμίσουν την έλλειψη οπτικής πληροφορίας, προσφέροντάς τους περισσότερες ευκαιρίες για μάθηση και αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους.

1. Ακοή: Η ακοή γίνεται πιο σημαντική για τους μαθητές με οπτική αναπηρία, καθώς χρησιμοποιούν την ακουστική πληροφορία για να προσανατολίζονται στον κόσμο γύρω τους, να αναγνωρίζουν τις φωνές των ανθρώπων και να κατανοούν τη γλώσσα (Warren , 1994).
2. Αφή: Η αφή είναι ζωτική για την ανάπτυξη των μαθητών με οπτική αναπηρία, καθώς τους βοηθά να αναγνωρίζουν αντικείμενα, να διαβάζουν Braille και να αναπτύσσουν κινητικές δεξιότητες (Millar, 1997).
3. Ισορροπία και κιναισθησία: Η ισορροπία και η κιναισθησία είναι σημαντικές για την ανάπτυξη των μαθητών με οπτική αναπηρία, καθώς τους παρέχουν βοήθεια να κατανοούν τη θέση και την κίνηση του σώματός τους στο χώρο. Αυτό είναι σημαντικό για την ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων, όπως περπάτημα, διάσχιση εμποδίων, και αυτονομία (Rosenhall, Nordin, & Sandstrom, 1999).
4. Όσφρηση και γεύση: Η όσφρηση και η γεύση μπορεί να παίξουν επίσης σημαίνοντα ρόλο στη μάθηση και την επικοινωνία των μαθητών με οπτική αναπηρία. Οι αισθήσεις αυτές τους βοηθούν να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τρόφιμα, προϊόντα και το φυσικό περιβάλλον (Smith & Johnson, 2010).

Η εκπαίδευση και η καθοδήγηση των μαθητών με οπτική αναπηρία στη χρήση και ανάπτυξη των άλλων αισθήσεών τους μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα της ζωής τους και την αυτονομία τους. Εκπαιδευτικοί και ειδικοί στην οπτική αναπηρία πρέπει να

διασφαλίσουν ότι οι μαθητές έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες προσεγγίσεις και προγράμματα που υποστηρίζουν την ανάπτυξη των άλλων αισθήσεών τους.

Συνεχίζοντας, οι εκπαιδευτικοί και οι ειδικοί στην οπτική αναπηρία πρέπει να χρησιμοποιούν διδακτικές μεθόδους που ενισχύουν και αξιοποιούν τις άλλες αισθήσεις. Για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να εργαστούν με υλικά που προσφέρουν ποικίλες υφές, ώστε να μπορούν να αναπτύξουν την αίσθηση της αφής. Επίσης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν τεχνικές που ενισχύουν την ακοή, όπως η χρήση ήχων και μουσικής για να διδάξουν έννοιες και δεξιότητες.

Επιπλέον, η χρήση τεχνολογίας μπορεί να βοηθήσει στην υποστήριξη των ατόμων με οπτική αναπηρία και την ενίσχυση των άλλων αισθήσεών τους. Υπάρχουν διάφορες τεχνολογικές συσκευές και εφαρμογές, όπως οι ομιλητές που μετατρέπουν το κείμενο σε ομιλία, τα λογισμικά που βοηθούν στη μετάφραση Braille σε έντυπο κείμενο και αντίστροφα, και ειδικές εφαρμογές πλοήγησης που χρησιμοποιούν ήχους και οδηγίες βασισμένες στην ακοή. Η εκμάθηση και η χρήση αυτών των τεχνολογιών μπορεί να βελτιώσει την αυτονομία και την πρόσβαση στην εκπαίδευση για τα άτομα με οπτική αναπηρία.

Κρίνεται απαραίτητο για τους εκπαιδευτικούς να είναι ευέλικτοι και να προσαρμόζουν τις διδακτικές τους μεθόδους και το υλικό που χρησιμοποιούν, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών με οπτική αναπηρία. Η συνεργασία με ειδικούς στην οπτική αναπηρία, όπως οι εκπαιδευτικοί για τυφλούς και άλλοι θεραπευτές, μπορεί επίσης να είναι πολύ χρήσιμη για την προετοιμασία και την υλοποίηση των μαθημάτων.

Σε κάθε περίπτωση, η εκπαίδευση των ατόμων με οπτική αναπηρία θα πρέπει να εστιάζει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που θα τους επιτρέψουν να ανταποκριθούν και να επιτύχουν στη ζωή τους. Κι αυτό γιατί τα άτομα με οπτική αναπηρία βασίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στις άλλες αισθήσεις τους. Έτσι, καθίσταται ζωτικής σημασίας η παροχή εκπαίδευσης και υποστήριξης που επικεντρώνεται στην ανάπτυξη αυτών των αισθήσεων.

Μερικές πρακτικές στρατηγικές που μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές με οπτική αναπηρία να αναπτύξουν τις άλλες αισθήσεις τους περιλαμβάνουν:

1. Ενθάρρυνση της εξερεύνησης: Προώθηση της εξερεύνησης του περιβάλλοντος με τη χρήση της αφής, της ακοής, της όσφρησης και της γεύσης.

2. Παροχή οδηγιών: Προσφορά οδηγιών και καθοδήγησης ώστε να βοηθηθούν οι μαθητές να αναπτύξουν τις αισθήσεις τους και να κάνουν αποτελεσματική χρήση.
3. Διδασκαλία μέσω ποικίλων εμπειριών: Προσφορά διαφορετικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη κάθε αίσθησης, όπως παιχνίδια και ασκήσεις που απαιτούν τη χρήση της αφής, της ακοής, της όσφρησης, ή της γεύσης.
4. Εκμάθηση προσαρμογών: Διδασκαλία στους μαθητές να χρησιμοποιούν προσαρμογές, όπως το Braille, την τεχνολογία που μετατρέπει το κείμενο σε ομιλία, και εφαρμογές πλοήγησης που χρησιμοποιούν ήχους.
5. Δημιουργία ενός περιβάλλοντος μάθησης προσβάσιμο: Προσαρμογή του περιβάλλοντος της τάξης ώστε να είναι προσβάσιμο και φιλικό προς τους μαθητές με οπτική αναπηρία, παρέχοντας καθαρές και συνεκτικές οδηγίες και πληροφορίες (Mason, MnCall, & Arter, *Visual Impairment: Access to Education for Children and Young People*, 2011) (Zebehazy & Smith, *Teaching Students with Visual Impairments: A Guide for the Support Team*, 2011).

Για να παρέχουν οι δάσκαλοι μια αποτελεσματική εκπαίδευση και υποστήριξη σε μαθητές με οπτική αναπηρία, είναι σημαντικό να ακολουθούν τις καλύτερες πρακτικές στον τομέα της εκπαίδευσης για την οπτική αναπηρία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη συνεργασία με ειδικούς, όπως οι οραματιστές (visionaries), οι εκπαιδευτικοί για τυφλούς και οι θεραπευτές που ειδικεύονται στην κινητική και την προσανατολιστική κινητικότητα. Επίσης, θα πρέπει να είναι προσαρμοστικοί όσον αφορά τις διδακτικές μεθόδους τους και το υλικό που χρησιμοποιούν, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών. Είναι καλό, επίσης, να ενημερώνονται συνεχώς για τις τελευταίες ερευνητικές εξελίξεις και τις καλύτερες πρακτικές στο τομέα. Αυτό μπορεί να σημαίνει τη συμμετοχή σε επαγγελματικές εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, την ανάγνωση ειδικών περιοδικών και άρθρων, και τη συζήτηση με άλλους εκπαιδευτικούς και ειδικούς στον τομέα της οπτικής αναπηρίας. Επιπλέον, η συνεργασία με τους γονείς και τους κηδεμόνες των μαθητών με οπτική αναπηρία είναι εξίσου σημαντική. Η παροχή συνεχούς υποστήριξης και καθοδήγησης, καθώς και η ενθάρρυνση της επικοινωνίας μεταξύ των γονέων, των εκπαιδευτικών, και των μαθητών, μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία ενός πιο ενιαίου περιβάλλοντος μάθησης και να προωθήσει τη συνεχή ανάπτυξη των ατόμων με οπτική αναπηρία. Τέλος,

ας μην ξεχνάμε ότι είναι σημαντικό να εορτάζουν τις επιτυχίες και τις δυνατότητες των μαθητών τους, ανεξάρτητα από το επίπεδο της οπτικής αναπηρίας τους. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε και να εκτιμούμε την πρόοδο και την ανάπτυξη των μαθητών, καθώς αυτό μπορεί να αποτελέσει ισχυρό κίνητρο για την σοβαρή ενασχόλησή τους και την αποδοχή τους από το υπόλοιπο σχολικό περιβάλλον. Η συνεχής επαφή με τη βιβλιογραφία και τις καλύτερες πρακτικές του τομέα θα βοηθήσει να προσφέρουν οι δάσκαλοι την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση και υποστήριξη στους μαθητές τους (Corn & Erin, 2010) (Wolffe K. , 2011).

2.5 Ένταξη των μαθητών με αναπηρία

Η ένταξη των μαθητών βάσει της βιβλιογραφίας διαχωρίζεται σε α) full inclusion και β) partial inclusion ,είναι δύο προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα στην ένταξή τους στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Η πλήρης ένταξη (full inclusion) αναφέρεται στην πρακτική όπου οι μαθητές με αναπηρίες συμμετέχουν πλήρως στις τάξεις του γενικού πληθυσμού, χωρίς να υπάρχει διάκριση ή ειδική ταξινόμηση. Αυτή η προσέγγιση υποστηρίζει την ιδέα ότι όλοι οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να μάθουν και να επιτύχουν μέσα στο ίδιο περιβάλλον (McLeskey, Rosenberg, & Westling, 2018).

Η μερική ένταξη (partial inclusion) αναφέρεται στην πρακτική όπου οι μαθητές με αναπηρίες συμμετέχουν σε γενικές τάξεις για ορισμένα μαθήματα ή δραστηριότητες, αλλά επίσης λαμβάνουν ειδική υποστήριξη και παρεμβάσεις σε ξεχωριστές τάξεις ή περιβάλλοντα για άλλα μαθήματα ή δραστηριότητες, ανάλογα με τις ανάγκες τους (Salend, 2016).

Και οι δύο προσεγγίσεις έχουν τα πλεονεκτήματά τους, και η επιλογή μεταξύ τους μπορεί να εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες ανάγκες του μαθητή, τους διαθέσιμους πόρους, και τη φιλοσοφία του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι ερευνητές και οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν συνεχώς να βρουν τις καλύτερες πρακτικές για την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στο γενικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και δυνατότητες κάθε μαθητή (Sailor & McCart, 2014).

Οι στόχοι που τίθενται για τα άτομα με αναπηρία είναι διαφορετικοί λόγω της ανομοιογένειας με τον υπόλοιπο μαθητικό πληθυσμό. Γι' αυτό τα εξατομικευμένα εκπαι-

δευτικά προγράμματα εφαρμόζονται για να διευκολύνουν την κατάσταση. Τα εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα (IEPs) είναι ένα βασικό εργαλείο για την παροχή κατάλληλης και προσαρμοσμένης εκπαίδευσης σε μαθητές με οπτική αναπηρία.

Τα IEPs προσφέρουν μια δομημένη προσέγγιση για την κατανόηση των αναγκών των μαθητών με οπτική αναπηρία και την προσαρμογή της διδασκαλίας και της υποστήριξης στις ατομικές τους ανάγκες (Ferrell, 2011). Τα IEPs λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση της όρασης του μαθητή, τις ικανότητες, τις δυσκολίες, και τις προτιμήσεις τους, καθώς και τους διαθέσιμους πόρους και τη στήριξη (Holbrook & Koenig, 2000).

Η ενασχόληση των εκπαιδευτικών με μαθητές με οπτική αναπηρία μπορεί να γίνει αποτελεσματικά μόνο αν αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις και εν συνεχεία σχεδιάσουν και υλοποιήσουν αποτελεσματικά IEPs, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών δεξιοτήτων, όπως η χρήση της Braille, της προσαρμοσμένης τεχνολογίας και των υποστηρικτικών υπηρεσιών, όπως η κινητική εκπαίδευση και η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (Sprungin & Ferrell, 2007).

Τα IEPs μπορούν, επίσης, να συμβάλλουν στην προώθηση της συμμετοχής των μαθητών με οπτική αναπηρία στην κοινότητα των συμμαθητών τους και στην αύξηση της αυτονομίας και της αυτοεκτίμησής τους (Ferrell, 2011). Τα IEPs διασφαλίζουν ότι οι μαθητές λαμβάνουν την κατάλληλη εκπαίδευση και υποστήριξη, προσαρμοσμένη στις μοναδικές τους ανάγκες, για να επιτύχουν τους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς στόχους τους (Holbrook & Koenig, 2000).

Η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, των γονέων, των ειδικών και των ίδιων των μαθητών είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία των IEPs, καθώς αυτή η συνεργασία επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών, την καλύτερη κατανόηση των αναγκών του μαθητή και τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και καλά συντονισμένου προγράμματος (Holbrook & Koenig, 2000).

Εκτός από την ανάπτυξη των βασικών ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, τα IEPs μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινωνικών και ζωτικών δεξιοτήτων, όπως η επικοινωνία, η προσαρμογή σε νέα περιβάλλοντα και η αντιμετώπιση προβλημάτων (Ferrell, Reach out and teach: Helping your child who is visually impaired learn and grow, 2011)(Ferrell, 2011).

Συνοψίζοντας, τα εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα (IEPs) είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την εκπαίδευση και την ανάπτυξη των μαθητών με οπτική αναπηρία, καθώς προσαρμόζονται στις μοναδικές ανάγκες και προτιμήσεις τους, προωθώντας τη

συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική κοινότητα και αυξάνοντας την αυτονομία και την αυτοεκτίμησή τους (Ferrell, Reach out and teach: Helping your child who is visually impaired learn and grow, 2011) (Holbrook & Koenig, Foundations of Education: Instructional strategies for teaching children and youths with visual impairments, 2000) (Spungin & Ferrell, The role and function of the teacher of students with visual impairments. In A. J. Koenig & M. C. Holbrook (Eds.), Foundations of Education: Vol. 1. History and theory of teaching children and youths with visual im-pairments, 2007).

2.6 Προσαρμοσμένο σχολικό περιβάλλον

Ένα προσαρμοσμένο σχολικό περιβάλλον για τους μαθητές με οπτική αναπηρία είναι ζωτικής σημασίας για την εκπαίδευση και την κοινωνική τους ένταξη. Κάποιες στρατηγικές και προσαρμογές μπορούν να περιλαμβάνουν τη χρήση τεχνολογίας, την αλλαγή του φυσικού περιβάλλοντος και την παροχή επιπλέον υποστήριξης και πόρων.

Τεχνολογικές προσαρμογές μπορεί να περιλαμβάνουν τη χρήση λογισμικού μεγεθυντικού, ομιλούντων προγραμμάτων, τεχνητής όρασης και ψηφιακών βοηθημάτων που είναι εύκολα προσβάσιμα για τους μαθητές (Erin & Corn, 2020). Το φυσικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι οργανωμένο και ασφαλές, με καθαρά και φωτεινά μονοπάτια, καθώς και με τη χρήση αντίστοιχων σημάτων και προσαρμογών όπως το σύστημα Braille (Zebehazy & Wilton, Straight talk about vision loss: Successful adaptations and accommodations for students, 2014).

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί και το σχολικό προσωπικό θα πρέπει να λαμβάνουν κατάρτιση σχετικά με την οπτική αναπηρία, ώστε να μπορούν να παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη και καθοδήγηση στους μαθητές με οπτική αναπηρία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την εκμάθηση του συστήματος Braille, την εκπαίδευση στην προσαρμογή διδακτικών υλικών και την επικοινωνία με τους μαθητές (Mason, Davidson, & McNerney, The Common Core State Standards and Teacher Preparation: The Role of Higher Education, 2014).

Η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, των ειδικών συμβούλων, των οικογενειών και των μαθητών είναι εξίσου σημαντική για την επιτυχία των προσαρμογών στο σχολικό περιβάλλον (Wolffe & Sacks, 2017).

Συνοψίζοντας, ένα προσαρμοσμένο σχολικό περιβάλλον για τους μαθητές με οπτική αναπηρία μπορεί να καταστήσει την εκπαίδευση πιο προσβάσιμη και επιτυχημένη,

προωθώντας την κοινωνική τους ένταξη και την αυτονομία τους. Η τεχνολογία, οι προσαρμογές στο φυσικό περιβάλλον και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών είναι βασικά στοιχεία για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Συνεχίζοντας, η εκ του σύνεγγυς συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, τους ειδικούς και τις οικογένειες των μαθητών με οπτική αναπηρία είναι κρίσιμη για την παροχή μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στην εκπαίδευση. Η ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των διαφόρων εμπλεκομένων μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη των καλύτερων πρακτικών και την εφαρμογή των πιο αποτελεσματικών προσαρμογών.

Τέλος, η χρήση ενός εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο λαμβάνει υπόψη τις μοναδικές ανάγκες και δυνατότητες του κάθε μαθητή με οπτική αναπηρία, μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης και της συμμετοχής τους στη ζωή της τάξης. Η ενσωμάτωση των κατάλληλων τεχνολογικών εργαλείων και προσαρμογών, καθώς και η παροχή της απαραίτητης υποστήριξης και καθοδήγησης, θα διευκολύνει την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων των μαθητών και θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για μια αυτόνομη ζωή.

Επιπροσθέτως, η ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων και η επαύξηση της συμμετοχής των μαθητών με οπτική αναπηρία σε εξωσχολικές δραστηριότητες και κοινωνικές εκδηλώσεις μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη κοινωνική ένταξή τους και την ανάπτυξη ισχυρών δικτύων στήριξης.

Η εφαρμογή και η συνεχής αξιολόγηση των προσαρμογών και των στρατηγικών που χρησιμοποιούνται για την υποστήριξη των μαθητών με οπτική αναπηρία μπορεί να διασφαλίσει ότι τα προγράμματα και οι προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται είναι αποτελεσματικά και ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών.

2.7 Προϋποθέσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Για τα άτομα με οπτική αναπηρία, οι προϋποθέσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να διαφέρουν από τους υπόλοιπους φοιτητές λόγω των ειδικών αναγκών τους. Συγκεκριμένα, μπορεί να χρειαστούν προσαρμογές στις εξετάσεις, στα μαθήματα και στο περιβάλλον μάθησης, ώστε να μπορούν να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση σε ισότιμους όρους με τους υπόλοιπους φοιτητές.

Συγκεκριμένα, οι προϋποθέσεις εισαγωγής για τα άτομα με οπτική αναπηρία μπορεί να περιλαμβάνουν:

1. Αξιολόγηση των αναγκών του φοιτητή: Μπορεί να απαιτηθεί μια αξιολόγηση των αναγκών του φοιτητή από ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό, προκειμένου να καθοριστούν οι αναγκαίες προσαρμογές και υπηρεσίες που θα του παρέχονται (Hershenson & Johnson, 2015; Moore & Warger, 2016).
2. Προσαρμοσμένο περιβάλλον μάθησης: Μπορεί να χρειαστούν προσαρμογές στο περιβάλλον μάθησης, όπως οι συστάσεις για εξοπλισμό ή ο σχεδιασμός ενός περιβάλλοντος που θα λειτουργεί ως κίνητρο δράσης για τους μαθητές με οπτική αναπηρία (Hershenson & Johnson, 2015) (Roberts, 2016).

Κεφάλαιο 3. Εργασία

3.1 Εργασία και αναπηρία

Η εργασία είναι μια θεμελιώδης πτυχή της ζωής, με σημαντικό ρόλο στην ατομική ανάπτυξη, την κοινωνική ολοκλήρωση, και την οικονομική σταθερότητα (Green F. , 2006). Τα αποτελέσματα της εργασίας, είτε προϊόντα είτε υπηρεσίες, αποτελούν τον κορμό της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας (Shiller, 2007).

Η εργασία αποτελεί έναν από τους κύριους παράγοντες της ζωής των ανθρώπων και παρέχει σημαντικά οφέλη. Καταρχάς, παρέχει ένα εισόδημα, το οποίο είναι απαραίτητο ώστε να μπορέσει το άτομο να επιβιώσει και να καλύψει τις ανάγκες του. Επιπλέον, η εργασία παρέχει μια αίσθηση σκοπού και ταυτότητας στον άνθρωπο, καθώς του επιτρέπει να αισθανθεί χρήσιμος και να συμβάλλει στην κοινωνία.

<https://www.european-agency.org/> 2

Σύμφωνα με τη μελέτη των Fasbender et al. (2015), η έννοια της εργασίας περιλαμβάνει τέσσερις διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση είναι η κοινωνική σημασία, η οποία σχετίζεται με την κοινωνική επαφή και την αίσθηση της κοινωνικής συμμετοχής. Η δεύτερη διάσταση είναι η προσωπική σημασία, που αναφέρεται στην ατομική ανάπτυξη και ευημερία μέσω της εργασίας, καθώς και την αίσθηση ευθύνης και παραγωγικότητας. Η τρίτη διάσταση είναι η οικονομική σημασία, που αναφέρεται στην ανάγκη για οικονομική επι-

βίωση, ασφάλεια και απόκτηση πόρων μέσω της εργασίας. Τέλος, η τέταρτη διάσταση είναι η παραγωγική σημασία, που σχετίζεται με τη μετάδοση γνώσεων και εμπειριών από τους πιο έμπειρους στους νεότερους, συνεισφέροντας έτσι στην κοινωνία συνολικά.

Στις μέρες μας τα άτομα με αναπηρία δεν αντιμετωπίζονται σύμφωνα με το ιατρικό μοντέλο ή την κλινική τους κατάσταση αλλά σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο . Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να τονίζονται τόσο οι ικανότητες όσο και οι δυνατότητες τους με σκοπό να γίνει πλήρης εργασιακή τους ένταξη και είναι ιδιαίτερα λυπηρό που ακόμη αυτό δεν είναι εφικτό. (Unger, 2002)

Άτομα με αναπηρίες αντιμετωπίζουν πολλές φορές διακρίσεις στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων μικρότερων ευκαιριών για εργασία, χαμηλότερων μισθών και μεγαλύτερου περιθωρίου ανεργίας σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό (Baldwin & Johnson, 2006). Παρά τις νομικές προστασίες, όπως η Αμερικανική Πράξη για τα Άτομα με Αναπηρίες (ADA), τα άτομα με αναπηρίες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην εργασιακή τους ζωή (Schur, Kruse, & Blanck, Corporate Culture and the Employment of Persons with Disabilities, 2005).

Σύμφωνα με έρευνες γίνεται φανερό πως τα άτομα με προβλήματα όρασης είναι εκείνα που προσλαμβάνονται με σημαντικά μικρότερα ποσοστά, και είναι και λιγότερο πιθανό να τους γίνει πρόσληψη σε θέση με προσόντα που είναι ανάλογα με τα προσόντα και τις ικανότητες τους.(Leonard,2002). Η εργασιακή τους εξέλιξη βρίσκεται σε δυσμενή θέση καθώς πληρώνονται λιγότερο από άλλους (Barnes, 1991; Roy, Dimigen, Taylor,1996)

Στο εργατικό δυναμικό συμπεριλαμβάνονται άτομα τα οποία εργάζονται για περιορισμένο χρονικό διάστημα αλλά και άτομα τα οποία είναι ανενεργά και αναζητούν εργασία (Leonard ,2002). Πιο συγκεκριμένα στα άτομα που είναι ανενεργά, συμπεριλαμβάνονται άτομα που είναι ικανά αλλά και πρόθυμα να εργαστούν άμεσα. (Fogg, Harrington, & McMahon,2010). Συχνά τα άτομα με οπτική αναπηρία από πολλές άκαρπες προσπάθειες αποσύρονται οικειοθελώς από την ανεύρεση εργασίας. (O' Day, 1999).

Εκτός από τις νομικές προστασίες, πολλές επιχειρήσεις και οργανισμοί προσπαθούν να υιοθετήσουν πιο έντονες πρακτικές διαφορετικότητας και ένταξης για να βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρίες να έχουν πιο ισότιμη πρόσβαση στην εργασία (Foster & Wass, 2013)

3.2 Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική για τα Α.με.Α και την εργασία

Διεθνώς, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των με Αναπηρίες (UNCRPD) αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες στην εργασία, στην ισότητα και στη μη διάκριση (United Nations, 2006). Επιπλέον, το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ILO) έχει εισαγάγει έναν αριθμό συστάσεων και συμβάσεων που σχετίζονται με την εργασία και την απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες (International Labour Organization, 2010).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει την Οδηγία 2000/78/ΕΚ, που απαγορεύει τις διακρίσεις στην απασχόληση και την εργασία λόγω αναπηρίας (European Union, 2000). Επιπλέον, το Σχέδιο Ευρωπαϊκής Δράσης για την Αναπηρία 2021-2030 επιδιώκει να αυξήσει την απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες στην ΕΕ (European Union, 2000).

3.3 Στατιστικά στοιχεία απασχόλησης Α.με.Α

Οι επίσημες στατιστικές της Eurostat σχετικά με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία βασίζονται στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης - LFS, μια έρευνα που διεξήχθη από ειδική ερευνητική μονάδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα τέλη του 2002. Σκοπός της έρευνας ήταν η συλλογή στοιχείων για το Ευρωπαϊκό Έτος Ατόμων με Αναπηρία 2003 (Eurostat, 2011). Έκτοτε, καμία άλλη έρευνα στον τομέα αυτό δεν έχει διεξαχθεί από τη Eurostat.

Η έρευνα βασίστηκε σε μεταβλητές που αφορούν την ύπαρξη αναπηρίας και τους περιορισμούς που επηρεάζουν την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία. Τα αποτελέσματα αφορούν άτομα ηλικίας 16-64 ετών που αναφέρουν μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας ή αναπηρία που διαρκεί ή αναμένεται να διαρκέσει 6 μήνες ή περισσότερο. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 15 παλαιά κράτη μέλη της ΕΕ και σε 9 χώρες που είτε ήταν υποψήφιοι για ένταξη στην ΕΕ εκείνη την περίοδο είτε προσχώρησαν στη συνέχεια. Οι εν λόγω χώρες περιλάμβαναν την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Κύπρο, τη Λετονία, την Ουγγαρία, τη Μάλτα, τη Σλοβενία, τη Σλοβακική Δημοκρατία και τη Ρουμανία, καθώς και τη Νορβηγία.

Στους πίνακες που παρουσιάζονται στην έρευνα, οι ενεργά απασχολούμενοι ορίζονται, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, ως άτομα που ασκούσαν κάποια εργασία με αμοιβή ή κέρδος και εργάστηκαν τουλάχιστον

μία ώρα την εβδομάδα αναφοράς. Τα άτομα που δεν εργάζονται αλλά έχουν προσωρινή απασχόληση θεωρούνται, επίσης, ενεργά απασχολούμενα. Ως άνεργοι, ορίζονται τα άτομα που δεν εργάζονταν την εβδομάδα αναφοράς, είχαν εργασία και αναζητούσαν ενεργά εργασία ή βρήκαν εργασία για να ξεκινήσουν αργότερα.

3.4 Στατιστικά στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήγαγε η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία το δεύτερο τρίμηνο του 2002, το 18,2% του ελληνικού πληθυσμού αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα υγείας ή αναπηρία. Από αυτούς, το 4,6% έχει προβλήματα όρασης. Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με πρόβλημα υγείας ή αναπηρία είναι 8,9%, ελαφρώς χαμηλότερο από το ποσοστό ανεργίας του γενικού πληθυσμού που είναι 9,6%. Επιπλέον, το 84% των ατόμων με προβλήματα υγείας ή αναπηρία είναι οικονομικά μη ενεργά, σε σύγκριση με το 58% του γενικού πληθυσμού. Σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν πιο πρόσφατα στατιστικά δεδομένα για αυτό το θέμα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή.

3.5 Οι στάσεις των εργοδοτών απέναντι σε εργαζόμενους με οπτική αναπηρία

Η ανισότητα και η διάκριση κατά των ατόμων με αναπηρία στον εργασιακό τομέα είναι μια πραγματικότητα που έχει τεκμηριωθεί από πολλές μελέτες (Fraser & Shrey, 1986; Kiernan & Conley, 1989; O'Day, 1999; Wolffe & Sprungin, 2002). Ακόμη και οι εργοδότες που εκφράζουν θετική στάση έναντι της πρόσληψης ατόμων με αναπηρία (Hernandez, Keys, & Balcazar, 2000) και είναι πρόθυμοι να ενεργήσουν με κοινωνική υπευθυνότητα (Graffam, Shinkfield, Smith, & Polzin, 2002), συχνά αντιμετωπίζουν ανησυχίες και εμπόδια κατά τη διάρκεια της προσλήψης (Cimera, 2006; Hernandez et al., 2000; Luecking, 2008).

Οι περιπτώσεις διακρίσεων εις βάρος ατόμων με προβλήματα όρασης (τυφλών ή ατόμων με προβλήματα όρασης) από δυνητικούς ή υφιστάμενους εργοδότες, συχνά περιλαμβάνουν άρνηση πρόσληψης, απόλυση ή απόρριψη αιτήματος για εύλογη προσαρμογή στο χώρο εργασίας με βάση την αναπηρία (Chan, McMahon, Cheing, Rosenthal, & Bezyak 2005). Οι λόγοι για τέτοιου είδους διακρίσεις περιλαμβάνουν την έλλειψη κατανόησης από τους εργοδότες των δυσκολιών που συνεπάγεται η ύπαρξη μιας χρόνιας αναπηρίας

(Roberts, 2005) και την έλλειψη ενημέρωσης των εργοδοτών για τις ικανότητες και τις δυνατότητες των ατόμων με προβλήματα όρασης και άλλα είδη αναπηρίας. Η κατάσταση αυτή οδηγεί σε αρνητικές στάσεις απέναντι στην απασχόληση εργαζομένων με αναπηρία (Leonard, 2002-O'Day, 1999-Wolffe & Sprungin, 2002).

Η διάκριση που αφορά άτομα έχοντα κάποια αναπηρία στον εργασιακό χώρο, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Μία από αυτές είναι η φύση της αναπηρίας και τα χαρακτηριστικά των ατόμων με αναπηρία και των εργοδοτών (Chan et al., 2005). Για παράδειγμα, οι εργοδότες μπορεί να έχουν αρνητική στάση έναντι των ατόμων με οπτική αναπηρία, θεωρώντας ότι δεν μπορούν να αποδώσουν στο ίδιο επίπεδο με άτομα χωρίς αναπηρία, κυρίως λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας. (Gilbride, Stensrud, Ehlers, Evans, & Peterson, 2000). Μελέτες έχουν δείξει ότι όσο πιο εμφανής και ορατή είναι η αναπηρία, τόσο μεγαλύτερη είναι η διάκριση που υφίστανται οι άνθρωποι με αυτήν την αναπηρία (Gouvier, Steiner, Jackson, Schlater, & Rain, 1991; Hahn, 1984).

Ωστόσο, υπάρχει επίσης η άποψη ότι οι αισθητηριακές αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένης και της οπτικής αναπηρίας, έχουν λιγότερο αρνητικό αντίκτυπο στα ποσοστά απασχόλησης σε σύγκριση με άλλες μορφές αναπηρίας (La Grow, 2004).. Όταν, όμως, οι απαιτήσεις των εργοδοτών ικανοποιούνται και θεωρούν ότι οι ανάγκες της εταιρείας καλύπτονται, τότε η αναπηρία χάνει την πρωτεύουσα σημασία της στην απόφαση πρόσληψης ατόμων με αναπηρία. (Luecking, 2008; Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης, 2007).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των εργοδοτών, παρατηρείται ότι οι γυναίκες εργοδότες, οι εργοδότες με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και όσοι έχουν μεγαλύτερες εταιρείες έχουν πιο θετική στάση απέναντι στην πρόσληψη ατόμων με αναπηρία, ίσως λόγω της μεγαλύτερης απασχόλησης και των οικονομικών πόρων που διαθέτουν (Butterworth & Pitt-Catsouris, 1995; Rimmerman, 1998).. Ωστόσο, υπάρχουν και μελέτες που υποστηρίζουν το αντίθετο, δηλαδή ότι οι μεγαλύτερες εταιρείες επιδεικνύουν περισσότερη διάκριση κατά των ατόμων με αναπηρία (Ravaud, Madiot, & Ville, 1992), ενώ άλλες μελέτες δεν αναφέρουν σημαντική επίδραση του μεγέθους των εταιρειών στη στάση των εργοδοτών έναντι της πρόσληψης ατόμων με αναπηρία. (Kregel & Tomiyasu, 1994).

3.6 Οφέλη από την απασχόληση για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες

Οι ζωές των ατόμων έχοντα αναπηρία επηρεάζονται από την απασχόληση, καθώς αυτή ωφελεί την οικονομική τους κατάσταση, αλλά και βοηθά στην απόκτηση των δεξιοτήτων που, όπως γίνεται αντιληπτό, συμβάλλουν αποφασιστικά στην συμπερίληψή τους στην κοινωνία. Στα πλαίσια μελετών έγινε συνδυασμός της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και στις δυσκολίες που εμφανίζονται κατά την εργασία. Μελέτες δείχνουν πως τα ποσοστά ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε απασχόληση είναι χαμηλότερα και κυρίως όταν αφορά σε βαριάς μορφής αναπηρίες, όπου εκεί τα ποσοστά είναι αρνητικά. Οι νέοι με αναπηρία που εργάζονται συνηθίζεται να έχουν μικρότερες ωριαίες απολαβές, και συνεπώς, μικρότερα ετήσια εισοδήματα από εργαζόμενους που δεν έχουν αναπηρία.

Η απασχόληση καταφέρνει να αμβλύνει τόσο τις κοινωνικές όσο και τις ψυχολογικές διαφορές των ατόμων που έχουν ή δεν έχουν αναπηρία. Η ικανοποίηση που λαμβάνεις από την απασχόληση έγκειται στο αίσθημα συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα και επιτυγχάνεται η απομόνωση. Συγκεκριμένα, έχει διαπιστωθεί ότι η απασχόληση τους σε κοινωνικούς ρόλους μπορεί να αυξήσει το εισόδημά τους κατά 49%, μειώνοντας την αίσθηση απομόνωσης και αυξάνοντας την αυτονομία τους. Παράλληλα, μπορεί να βελτιώσει την ψυχολογία τους, αυξάνοντας το αίσθημα της χρησιμότητας και μειώνοντας τη λύπη και την απογοήτευση. Η εργασία μπορεί, επίσης, να ενισχύσει την πολιτική τους ταυτότητα και εμπλοκή, επιτρέποντάς τους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που δεν συνδέονται με το περιβάλλον εργασίας τους. (Schur, *The difference a job makes: The effects of employment among people with disabilities*, 2002)

Ωστόσο, η απασχόληση ατόμων με αναπηρία συναντά και μειονεκτήματα. Οι εργαζόμενοι με ψυχικές αναπηρίες επισημαίνουν τη μείωση του ελεύθερου χρόνου και των δραστηριοτήτων που θεωρούν σημαντικές. Η αντίληψη των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της απασχόλησης επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως η φύση της αναπηρίας, ο βαθμός υποστήριξης που λαμβάνουν και ο βαθμός προσαρμογής του περιβάλλοντος εργασίας. Η έλλειψη πρόσβασης σε πλήρεις και προσβάσιμες ευκαιρίες απασχόλησης αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι με αναπηρία. Επιπλέον, η απάντηση της κοινωνίας και των εργοδοτών στην απασχόληση ατόμων, έχοντα αναπηρία, εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, με δυσκολίες στην πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες και στην αναγνώριση των ικανοτήτων τους. Στην περίπτωση που τα άτομα με αναπηρία δεν δύνανται να κατανοήσουν τα

οφέλη και τα εμπόδια που πιθανόν να προκύψουν από την απασχόληση, την λύση την δίνει η επαγγελματική συμβουλευτική (Honey, 2004).

Τα πλεονεκτήματα από την απασχόληση των ατόμων που έχουν κάποια μορφής αναπηρία μόνο θετικά μπορεί να προσφέρει στους ίδιους αλλά και στις εταιρείες που τους προσλαμβάνουν. Οι εργαζόμενοι που έχουν αναπηρία είναι περισσότερο πρόθυμοι, συγκεντρωμένοι και έμπιστοι συνεργάτες. Ως αποτέλεσμα, η απασχόληση των ατόμων με αναπηρία οδηγεί σε αυξημένη κερδοφορία. Η ευαισθητοποίηση για συμπερίληψη δημιουργεί και νέες αγορές και πελάτες. (Miethlich, 2019)

3.7 Αντιμετώπιση Α.με.Α ως εργαζομένων

Η αντιμετώπιση των Α.με.Α ως εργαζομένων απαιτεί συνειδητή προσπάθεια για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού και υποστηρικτικού περιβάλλοντος εργασίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της υιοθέτησης πολιτικών και πρακτικών που ενθαρρύνουν την ισότητα, την προσβασιμότητα και την αξιοπρέπεια.

Καταρχάς, οι επιχειρήσεις πρέπει να υποστηρίξουν την οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος που είναι προσβάσιμο και ασφαλές για όλους τους εργαζομένους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την προσαρμογή των εγκαταστάσεων και την παροχή τεχνολογικών λύσεων που βελτιώνουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή (Imrie, 2012)

Δεύτερον, είναι σημαντικό να προωθούνται θετικές στάσεις και προσεγγίσεις απέναντι στα Α.με.Α. Αυτό μπορεί να σημαίνει την παροχή εκπαίδευσης για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις αναπηρίες και την καταπολέμηση των προκαταλήψεων (Kaye, Jans, & Jones, 2011)

Τρίτον, οι οργανισμοί μπορούν να προωθήσουν την ανάπτυξη και την πρόοδο των Α.με.Α μέσω της παροχής ευκαιριών για επαγγελματική κατάρτιση και εξέλιξη (Lindsay, McDougall, Menna- Dack, Sanford, & Adams, 2015)

3.8 Περιορισμοί στην εργασία

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Α.με.Α) αντιμετωπίζουν πολλούς περιορισμούς όταν επιδιώκουν την εύρεση εργασίας. Αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν δομικούς περιορισμούς, κοινωνικές και πολιτιστικές προκαταλήψεις, ανεπαρκή εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και

προβλήματα με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης (Erickson, W., Lee, C., & von Schrader, S. (2019). Disability Statistics from the American Community Survey (ACS)).

Δομικοί Περιορισμοί

Οι δομικοί περιορισμοί αναφέρονται σε φυσικές ή περιβαλλοντικές συνθήκες που δυσκολεύουν τη συμμετοχή των Α.με.Α στην εργασία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την έλλειψη προσβασιμότητας σε κτίρια, την απουσία προσαρμοσμένων τεχνολογικών εργαλείων, ή τις ανεπαρκείς μεταφορικές επιλογές (Stein, M. A., & Stein, P. J. S. (2007). Beyond disability civil rights).

Κοινωνικές και Πολιτιστικές Προκαταλήψεις

Οι κοινωνικές και πολιτιστικές προκαταλήψεις μπορεί να επηρεάσουν την πρόσληψη, την προώθηση και την αξιολόγηση των Α.με.Α στην εργασία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει στερεότυπες αντιλήψεις για την παραγωγικότητα, την αξιοπιστία ή την ικανότητα των Α.με.Α να μάθουν νέες δεξιότητες (Ball, Monaco, Schmeling, Schartz, & Blanck, 2005).

Έλλειψη Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Η έλλειψη ευκαιριών για εκπαίδευση και κατάρτιση μπορεί να περιορίσει τις ευκαιρίες εργασίας για τα Α.με.Α. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε προκαταλήψεις, στερεότυπες αντιλήψεις ή έλλειψη προσαρμοσμένων προγραμμάτων και πόρων (Casey, 2013)

Περιορισμένη Πρόσβαση σε Υπηρεσίες Υποστήριξης

Τα Α.με.Α μπορεί να αντιμετωπίσουν επίσης δυσκολίες στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης που βοηθούν στην εύρεση εργασίας, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, ή την παροχή ευκαιριών για δικτύωση και μέντορινγκ (Mitra, Posarac, & Vick, 2011).

3.9 Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός για Α.με.Α

Οι σύμβουλοι επαγγελματικής αποκατάστασης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις προσπάθειες ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Ξεκινώντας με μια αξιολόγηση για την επιλογή ενός προγράμματος επαγγελματικής αποκατάστασης, ο σύμβουλος καθοδηγεί το άτομο και την οικογένειά του στην ανάπτυξη ενός εξατομικευμένου προγράμματος αποκατάστασης. (Dowdy & Evers, 1996).

Συνολικά, οι σύμβουλοι προσανατολισμού διαβεβαιώνουν ότι η συμβουλευτική και ο επαγγελματικός προσανατολισμός παίζουν ζωτικό ρόλο στην μελλοντική καριέρα των μαθητών με αναπηρία. Μέσω της ανάλυσης των αναγκών και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές τους, καθώς και μέσω της ενδυνάμωσης της αυτογνωσίας τους και

των δεξιοτήτων που σχετίζονται με την ενήλικη ζωή, οι σύμβουλοι προσανατολίζουν με επιτυχία τους μαθητές προς την είσοδο στην αγορά εργασίας.

Η επαγγελματική καθοδήγηση και η συμβουλευτική προσφέρουν στους μαθητές τη δυνατότητα να αποκτήσουν δεξιότητες, να προσανατολιστούν και να λάβουν υποστήριξη προκειμένου να πραγματοποιήσουν τους επαγγελματικούς τους στόχους (Chen & Chan, 2014). Με βάση έρευνες που πραγματοποιήθηκαν με μαθητές με νοητική αναπηρία, ο επαγγελματικός προσανατολισμός προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να αποκτήσουν εμπειρίες μέσω πρακτικής άσκησης (Fasching, 2014).

Οι σχολικοί σύμβουλοι παρέχουν υπηρεσίες συντονισμού προγραμμάτων, ατομικής και ομαδικής συμβουλευτικής, καθώς και ανατροφοδότηση σε πολυεπιστημονικές ομάδες που υποστηρίζουν μαθητές με αναπηρία και τις οικογένειές τους. Ο σύμβουλος αποκατάστασης παρέχει επαγγελματική και ψυχοκοινωνική συμβουλευτική σε μαθητές με αναπηρία, βοηθώντας τους να σκεφτούν τι θα ήθελαν να κάνουν μετά το σχολείο και πώς θα εναρμονίσουν τις επιθυμίες τους με την αναπηρία τους (Scarborough & Gilbride, 2006).

Μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τους Murugami και Nel (2012) εστίασε σε μαθητές με οπτική αναπηρία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν ένα ερωτηματολόγιο αυτοαποτελεσματικότητας στη λήψη αποφάσεων και ένα πρόγραμμα επαγγελματικής συνέντευξης για την αξιολόγηση των δεξιοτήτων τους.

Η μελέτη απέδειξε ότι οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα εμφάνισαν υψηλά επίπεδα αυτοαντίληψης και αυτοαποτελεσματικότητας κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής. Αυτές οι δεξιότητες είναι σημαντικές για την ενίσχυση του επαγγελματικού τους μέλλοντος.

Συνολικά, η έρευνα υπογραμμίζει τη σημασία της συμβουλευτικής και της επαγγελματικής καθοδήγησης στην ανάπτυξη αυτοαντίληψης και αυτοαποτελεσματικότητας των μαθητών. Ο σύμβουλος αποκατάστασης μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην παροχή στήριξης στους μαθητές με αναπηρία κατά τη μετάβασή τους στη μετασχολική εκπαίδευση. Ο σύμβουλος αποκατάστασης μπορεί να παρέχει ουσιαστική βοήθεια στην χρηματοδότηση της μετασχολικής εκπαίδευσης, καθώς και να στηρίζει τη συμμετοχή των μαθητών σε προγράμματα που απευθύνονται σε ενήλικες.

Ο σύμβουλος αποκατάστασης έχει εμπειρία και γνώση των διάφορων υπηρεσιών που προσφέρονται στους ενήλικους, και μπορεί να διευκολύνει τη σύνδεση των μαθητών με αυτές τις υπηρεσίες που μπορούν να τους φανούν χρήσιμες για τη μετάβασή τους στην

ενήλικη ζωή. Επίσης, μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των εμποδίων που σχετίζονται με τη μεταφορά και την τοποθέτηση στην αγορά εργασίας, παρέχοντας στους μαθητές την απαραίτητη καθοδήγηση και υποστήριξη.

Κεφάλαιο 4. Κοινωνικοποίηση

4.1 Κοινωνικοποίηση παιδιών

Σύμφωνα με τον ορισμό που αποδίδει ο Berger (1966), «Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία κατά την οποία τα άτομα μαθαίνουν και εξοικειώνονται με τα συμβολικά συστήματα, τις αξίες, τις πεποιθήσεις, τις αντιλήψεις και τις κοινωνικές πρακτικές της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, μέσω της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης με τους άλλους» (Berger & Luckmann, 1966) (Macionis, 2017). Η κοινωνικοποίηση των παιδιών αναφέρεται στη διαδικασία κατά την οποία τα παιδιά μαθαίνουν τους κανόνες, τις αξίες και τις προσδοκίες της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, καθώς και τους ρόλους που πρέπει να αναλάβουν. Αυτή η διαδικασία έχει μελετηθεί εκτενώς στην περιοχή της αναπτυξιακής και της κοινωνικής ψυχολογίας (Grusec & Hastings, 2015).

Η θεωρία του Bandura και η θεωρία του Vygotsky ασχολούνται με την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη της γνώσης και των δεξιοτήτων στα παιδιά. Και οι δύο θεωρίες τονίζουν τη σημασία του κοινωνικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη και τη μάθηση. Ο Albert Bandura είναι γνωστός για τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης, που υποστηρίζει ότι η μάθηση πραγματοποιείται μέσω της παρατήρησης, του μιμητισμού και της μοντελοποίησης των συμπεριφορών, των στάσεων και των αντιδράσεων των άλλων. Τα παιδιά μαθαίνουν να προσαρμόζονται στο κοινωνικό περιβάλλον τους παρατηρώντας τις συμπεριφορές των γονέων, των καθηγητών, των συμμαθητών και των συνομηλίκων τους (Bandura, 1977).

Ο Vygotsky προσφέρει μια διαφορετική προοπτική στην κοινωνικοποίηση, υποστηρίζοντας ότι η γνωστική ανάπτυξη των παιδιών εξαρτάται από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και τη χρήση πολιτισμικών εργαλείων. Επικεντρώθηκε, λοιπόν, στη σημασία των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της πολιτιστικής μεσολάβησης στη μάθηση και την ανάπτυξη. Ο Vygotsky υποστήριξε ότι η μάθηση και η ανάπτυξη είναι ενσωματωμένες στο κοινωνικό πλαίσιο και την πολιτιστική μετάδοση. Η θεωρία του επικεντρώνεται στην ιδέα της «ζώνης επικείμενης ανάπτυξης» (ΖΕΑ), που αναφέρεται στο διάστημα ανάμεσα στο τι μπορεί να κάνει ένα παιδί μόνο του και το τι μπορεί να κάνει με την καθοδήγηση και την υποστήριξη ενός πιο έμπειρου άλλου (π.χ. ενός εκπαιδευτικού, ενός γονέα ή ενός συνομηλίκου).

Και οι δύο θεωρίες υπογραμμίζουν τη σημασία των κοινωνικών παραγόντων στη μάθηση και την ανάπτυξη, αλλά εστιάζουν σε διαφορετικές πτυχές της κοινωνικοποίησης. Η θεωρία του Bandura επικεντρώνεται στη μάθηση μέσω παρατήρησης και μοντελοποίησης, ενώ η θεωρία του Vygotsky εξετάζει το ρόλο των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της πολιτιστικής μεσολάβησης.

Συνοψίζοντας, η θεωρία του Bandura και η θεωρία του Vygotsky αναδεικνύουν τη σημασία της κοινωνικοποίησης και των κοινωνικών παραγόντων στη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών. Και οι δύο θεωρίες παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για το πώς τα παιδιά μαθαίνουν και προσαρμόζονται στο κοινωνικό περιβάλλον τους, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μπορούν να υποστηρίξουν αυτήν τη διαδικασία.

Στην πράξη, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μπορούν να εφαρμόσουν αυτές τις θεωρίες, προσφέροντας περιβάλλοντα που προωθούν την κοινωνική μάθηση και την αλληλεπίδραση. Αυτό μπορεί να σημαίνει την ενθάρρυνση της συνεργατικής μάθησης, την παροχή θετικών προτύπων συμπεριφοράς και τη χρήση της καθοδήγησης για να βοηθήσουν τα παιδιά να επιτύχουν τους στόχους τους.

Επίσης, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις πολιτιστικές διαφορές και την επίδρασή τους στη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών. Κατανοώντας την πολιτιστική προέλευση των μαθητών και προσαρμόζοντας τις διδακτικές πρακτικές ανάλογα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που υποστηρίζει τη μάθηση για όλους τους μαθητές.

Είναι επίσης σημαντικό να ενθαρρύνεται η αυτορρύθμιση και η αυτοαξιολόγηση των παιδιών, καθώς αυτά τα στοιχεία είναι κεντρικά στη θεωρία του Bandura. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν να εκτιμούν τις δικές τους δυνατότητες και να προσαρμόζουν τις στρατηγικές τους ανάλογα, ώστε να γίνουν αυτορρυθμιζόμενοι μαθητές. Τέλος, η εφαρμογή των αρχών της ΖΕΑ του Vygotsky στην πράξη σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς πρέπει να βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους με την κατάλληλη υποστήριξη. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση της διδασκαλίας «scaffolding», όπου ο εκπαιδευτικός παρέχει βοήθεια και καθοδήγηση προκειμένου να βοηθήσει τα παιδιά να επιτύχουν τους στόχους τους (Wood, Bruner, & Ross, 1976).

Με άλλα λόγια, η εκπαιδευτική διαδικασία του «scaffolding» αναφέρεται στην παροχή υποστήριξης και καθοδήγησης σε μαθητές για να τους βοηθήσει να αναπτύξουν

νέες δεξιότητες ή να επιτύχουν καλύτερη κατανόηση μιας δύσκολης έννοιας. Το scaffolding βασίζεται στη θεωρία του Vygotsky για τη «ζώνη επικείμενης ανάπτυξης» (ΖΕΑ) και στην ιδέα ότι οι μαθητές μπορούν να επιτύχουν περισσότερο όταν λαμβάνουν καθοδήγηση και υποστήριξη από πιο έμπειρους ανθρώπους. Συγκεκριμένα, το scaffolding μπορεί να περιλαμβάνει μια ποικιλία μεθόδων και τεχνικών, όπως είναι η «Εξήγηση», παρουσιάζοντας δηλαδή την πληροφορία ή την ιδέα με διαφορετικό τρόπο ή απλοποιώντας την έννοια. Επίσης, η μέθοδος της «Υποδειγματοληψίας», δείχνοντας στον μαθητή πώς να εκτελέσει μια εργασία ή να χρησιμοποιήσει μια δεξιότητα μέσω κάποιου παραδείγματος. Ακόμη, οι «Οδηγίες βήμα προς βήμα» βοηθούν καταθέτοντας μια εργασία σε μικρότερα, πιο εφικτά τμήματα και παρέχοντας στους μαθητές ξεκάθαρες οδηγίες για κάθε βήμα. Σημαντικές είναι ακόμη οι «ερωτήσεις και ανατροφοδότηση», κάνοντας, δηλαδή, ερωτήσεις στον μαθητή για να καθοδηγήσει τη σκέψη του και να βοηθήσει στην κατανόηση, ενώ παράλληλα παρέχει ανατροφοδότηση για να βελτιώσει τις δεξιότητές του. Τέλος, η «Ενθάρρυνση και υποστήριξη», ενθαρρύνοντας τον μαθητή καθώς προσπαθεί να κατανοήσει την έννοια ή να εξασκήσει τη δεξιότητα, δίνοντάς του την αυτοπεποίθηση που χρειάζεται για να συνεχίσει. Όταν οι μαθητές αρχίζουν να κατανοούν την έννοια ή να εξασκούν τη δεξιότητα αυτόνομα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αρχίσουν να αποσύρουν την υποστήριξη του scaffolding, επιτρέποντας στους μαθητές να λειτουργούν πιο αυτόνομα. Αυτή η διαδικασία απόσυρσης της υποστήριξης είναι κεντρική στην τεχνική του scaffolding και επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύξουν προοδευτικά τις δεξιότητες και την αυτονομία που απαιτούνται για τη μάθηση (Vygotsky, 1978) (Hammond & Gibbons, 2005) (Van de Pol, Volman, & Beishuizen, 2010) (Lajoie).

4.2 Η κοινωνικοποίηση ενηλίκων

Η κοινωνικοποίηση ενηλίκων αναφέρεται στη διαδικασία μέσω της οποίας οι ενήλικες μαθαίνουν και προσαρμόζονται σε νέους ρόλους, κανόνες και προσδοκίες σε διάφορα κοινωνικά πλαίσια. Σε αντίθεση με την πρωτογενή κοινωνικοποίηση που συμβαίνει κατά την παιδική ηλικία, η κοινωνικοποίηση των ενηλίκων συχνά περιλαμβάνει την εκμάθηση νέων δεξιοτήτων, συμπεριφορών και στάσεων ως απάντηση σε ζωτικές μεταβάσεις, όπως αλλαγές στην καριέρα, γάμο ή γονείς. Η κοινωνικοποίηση των ενηλίκων μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες, όπως η κουλτούρα, οι προσωπικές εμπειρίες και τα κοινωνικά συστήματα υποστήριξης. Η κοινωνικοποίηση ενηλίκων είναι ένα συνεχιζόμενο και

δυναμικό προσαρμοστικό πρόγραμμα που συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου. Αυτή η διαδικασία έχει άμεση σχέση με την προσωπική ανάπτυξη, την επαγγελματική ανέλιξη και την ενσωμάτωση στην κοινωνία. Ορισμένοι παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση ενηλίκων περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την οικογένεια, τις φίλιες και το εργασιακό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση ενηλίκων, διατηρώντας τις δεξιότητες και τη γνώση τους επίκαιρη. Οι σχέσεις με την οικογένεια, τους φίλους και τους συγγενείς από την άλλη προσφέρουν κοινωνική υποστήριξη, δίνοντας στους ενήλικες τη δυνατότητα να προσαρμοστούν σε νέους ρόλους και καταστάσεις. Τέλος, στον εργασιακό χώρο, οι ενήλικες εκπαιδεύονται σε νέες δεξιότητες, αναπτύσσουν συνεργασίες και αντιμετωπίζουν προκλήσεις που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση τους και την προσαρμογή τους σε νέους κανόνες και προσδοκίες (Settersten & Gannon, 2005) (Merriam & Bierema, *Adult learning: Linking theory and practice*, 2014) (Olesen, 2013).

Ακόμη, σημαντική προσθήκη αποτελεί η συμμετοχή σε κοινωνικές ομάδες και οργανώσεις, η τεχνολογία και τα κοινωνικά δίκτυα και η δια βίου μάθηση. Πιο αναλυτικά, η ενεργή συμμετοχή σε κοινωνικές ομάδες, συλλόγους ή οργανώσεις προωθεί την κοινωνικοποίηση μέσω της αλληλεπίδρασης με άλλα άτομα, της ανταλλαγής ιδεών και της συμμετοχής σε κοινές δραστηριότητες. Η τεχνολογία, με τη σειρά της, παίζει έναν ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση ενηλίκων, καθώς τα κοινωνικά δίκτυα, τα φόρουμ συζητήσεων και άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών και τη σύνδεση με άλλα άτομα. Η δια βίου μάθηση, τέλος, είναι ένα σημαντικό στοιχείο της κοινωνικοποίησης ενηλίκων, καθώς οι ενήλικες συνεχίζουν να αναπτύσσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους μέσω της συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια και άλλες ευκαιρίες μάθησης (Merriam & Bierema, *Adult learning: Linking theory and practice*, 2014) (Jarvis, 2012) (Illeris, 2014).

4.3 Κοινωνικοποίηση ατόμων με αναπηρία

Η κοινωνικοποίηση ατόμων με αναπηρία, παιδιών και ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της οπτικής αναπηρίας, είναι ένα σημαντικό θέμα που έχει μελετηθεί ευρέως. Η κοινωνικοποίηση παιδιών με αναπηρία περιλαμβάνει μια σειρά από προσεγγίσεις και στρατηγικές για να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, να αλληλεπιδρούν με τους συνομηλίκους τους και να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που εμφανίζονται λόγω

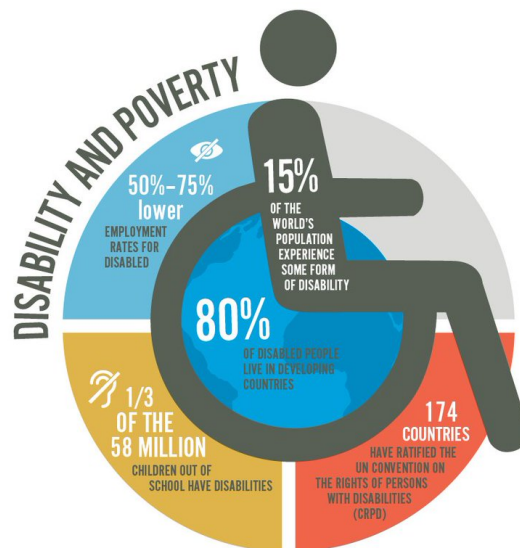
της αναπηρίας τους. Ορισμένες σημαντικές πτυχές της κοινωνικοποίησης παιδιών με αναπηρία περιλαμβάνουν την ενσωμάτωση και ένταξη, την επικοινωνία, τις κοινωνικές δεξιότητες, τις διαπροσωπικές σχέσεις και τον ρόλο της οικογένειας. Αναλυτικά, η ενσωμάτωση των παιδιών με αναπηρία στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα και στις κοινωνικές δραστηριότητες των συνομηλίκων τους είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και την αυξημένη αυτοπεποίθηση (Ferrell, Bruce, & Luckner, Evidence-based practices for students with sensory impairments, 2014). Ακόμη, η εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία στις δεξιότητες επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων της ακρόασης, της ομιλίας και της μη-γλωσσικής επικοινωνίας, είναι σημαντική για την προαγωγή της κοινωνικής συμμετοχής. Επιπλέον, η εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η συνεργασία, η επίλυση συγκρούσεων, η αυτορρύθμιση και η ευγένεια, είναι ζωτική για την καλή κοινωνική λειτουργία των παιδιών με αναπηρία. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάπτυξη φιλίας και διαπροσωπικών σχέσεων με συνομηλίκους και ενήλικες η οποία μπορεί να βελτιώσει την κοινωνική υποστήριξη και την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με αναπηρία. Οι οικογένειες των παιδιών με αναπηρία, τέλος, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση, υποστηρίζοντας τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες και παρέχοντας απαραίτητες διαδικασίες προσαρμογής και υποστήριξης (Guralnick, 2017).

Η κοινωνικοποίηση ενηλίκων με αναπηρία απαιτεί μια προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τόσο τις ανάγκες τους όσο και τις κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Μερικές πτυχές της κοινωνικοποίησης ενηλίκων με αναπηρία είναι η κοινότητα που εντάσσονται, η ανεξαρτησία, η συνοδεία και υποστήριξη, η πρόσβαση σε υπηρεσίες και η ευαισθητοποίηση. Συγκεκριμένα, η ένταξη στην κοινότητα μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική δέσμευση και να παρέχει ευκαιρίες για κοινωνική συμμετοχή και ανταλλαγή ιδεών. Η αυτονομία και η ανεξαρτησία είναι σημαντικές για την αυξημένη αυτοπεποίθηση και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι συνοδοί και οι υποστηρικτές των ατόμων αυτών, μπορούν να παρέχουν υποστήριξη και καθοδήγηση στους ενήλικες με αναπηρία, προκειμένου να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών τους δεξιοτήτων και την αυξημένη αυτοπεποίθηση. Σίγουρα, η πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και περιβάλλοντα μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και την ενσωμάτωση στην κοινότητα. Ας μην παραμελείται και η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για τις ανάγκες των ενηλίκων με

αναπηρία, η οποία μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση και αποδοχή τους και να δημιουργήσει ένα περιβάλλον όπου η κοινωνική συμμετοχή και η αυτονομία είναι πλέον δυνατές και εφαρμόσιμες (National Institute on Disability,, 2023).

4.4 Η κοινωνικοποίηση σε περίοδο Covid

Ποσοστό ενός δισεκατομμυρίου σχεδόν ανθρώπων, ή το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού, βιώνουν κάποια μορφή αναπηρίας και ο επιπολασμός της αναπηρίας εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Τα άτομα που εμφανίζουν κάποια αναπηρία είναι πιο σύνηθες να έρχονται αντιμετώπιση με κοινωνικές αγκυλώσεις, όπως λιγότερη εκπαίδευση, χαμηλά επίπεδα υγειονομικής περίθαλψης, απασχόλησης και υψηλότερα ποσοστά φτώχειας. Η ένδεια αυξάνει τα ποσοστά αναπηρίας λόγω της έλλειψης τροφής, της μη πρόσβασης στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη, την εργασία με επαχθείς όρους, το μολυσμένο περιβάλλον και την ελλιπή πρόσβαση σε καθαρό από μικρόβια ύδωρ και αποχετευτικό δίκτυο. Η αναπηρία δύναται, ακόμη, να εκτοξεύσει την εμφάνιση της ένδειας, μέσω της απουσίας κατάλληλων ευκαιριών ώστε να απασχοληθούν τα συγκεκριμένα άτομα και ταυτόχρονα της εκπαίδευσής τους, κι αυτό λόγω χαμηλότερων μισθών και του αυξημένου κόστους ζωής των ατόμων με αναπηρία.

Οι ποικίλες αγκυλώσεις στην καθολική κοινωνική και οικονομική ένταξη των ατόμων που εμφανίζουν κάποια μορφή αναπηρίας, αφορούν το απρόσιτο φυσικό περιβάλλον και τη δυσκολία στην μετακίνηση, τη μη ύπαρξη απαραίτητων συσκευών και της τεχνολογίας εν γένει, ανεπαρκή μέσα επικοινωνίας, με επακόλουθο να μην επιτυγχάνεται αυτή αποτελεσματικά, ελλιπής παροχή όσον αφορά συγκεκριμένες υπηρεσίες και ανούσιες προκαταλήψεις και στιγματισμός από την κοινωνία.

Η παγκόσμια συνειδητοποίηση της ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς αναπηρίας αυξάνεται. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (CRPD) που επικυρώθηκε από 185 χώρες, προβάλλει την ολοκληρωτική ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία εν γένει. Η CRPD αναφέρεται πιο αναλυτικά στην σημαντικότητα της διεθνούς ανάπτυξης με στόχο την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη τονίζει ξεκάθαρα ότι η οποιαδήποτε αναπηρία δεν μπορεί να αποτελεί λόγο ή κριτήριο για την ελλιπή πρόσβαση στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και την κατάκτηση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πλαίσιο Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) περιέχει επτά στόχους που κάνουν ξεκάθαρη αναφορά στα άτομα με αναπηρία και έξι επιπλέον στόχους για ευάλωτους συμπολίτες μας που αντιμετωπίζουν δύσκολες καταστάσεις, και αναφέρονται σε άτομα με αναπηρίες.

Οι εκτεταμένες επιπτώσεις του COVID-19 συνεχίζουν να επηρεάζουν τα άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της υγείας, της εκπαίδευσης και των μεταφορών.

Στον τομέα της υγείας, ποικίλα άτομα με αναπηρίες έχουν επιπρόσθετες ανάγκες υγείας λόγω υποκείμενων νοσημάτων, κάτι που τα καθιστά ευάλωτα σε σοβαρά συμπτώματα του COVID-19, εάν προσβληθούν από αυτόν. Τα άτομα με αναπηρία διέτρεχαν επίσης υψηλότερο κίνδυνο να νοσήσουν με COVID-19, καθώς τα αποτελέσματα των ερευνών, τα σχετικά με τη νόσο, που συμπεριλαμβάνουν τόσο τα συμπτώματα όσο και την πρόληψη, δεν παρέχονται συνήθως σε προσβάσιμες μορφές, όπως έντυπο υλικό σε γραφή Braille, διερμηνεία νοηματικής γλώσσας, λεζάντες, παροχή ήχου και γραφικά .

Με την εκτεταμένη παύση των σχολείων, τα παιδιά με αναπηρίες δεν είχαν πρόσβαση σε απαραίτητες υπηρεσίες, όπως προγράμματα γευμάτων, υποστηρικτικές τεχνολογίες, πρόσβαση σε προσωπικό πόρων, προγράμματα αναψυχής, εξωσχολικές δραστηριότητες, και προγράμματα νερού, αποχέτευσης και υγιεινής (WASH). Ο COVID-19 είχε ως

αποτέλεσμα την αλλαγή του ρόλου του γονέα/φροντιστή να επωμίζεται ταυτόχρονα τον ρόλο του καθηγητή τους, και επιπρόσθετα στην χειροτέρευση του ψηφιακού χάσματος μεταξύ των μαθητών που σχετίζεται με την κατοχή του απαραίτητου εξοπλισμού, ηλεκτρισμού και Διαδικτύου (www.worldbank.org, 2023).

4.5 Κέντρα στήριξης

Τα κέντρα στήριξης είναι οργανισμοί που παρέχουν υποστήριξη και πόρους για άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους. Μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες όπως συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, κοινωνική υποστήριξη και συμμετοχή σε κοινότητες, επαγγελματική κατάρτιση και εύρεση εργασίας, κατάλληλο περιβάλλον και προσαρμογές στο σπίτι ή τον χώρο εργασίας, εκπαίδευση και κατάρτιση για επαγγελματικές και προσωπικές δεξιότητες, πληροφόρηση για νομικά και οικονομικά θέματα σχετικά με την αναπηρία και πρόσβαση σε τεχνολογίες και εφαρμογές που μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των ατόμων με αναπηρία.

Είναι σημαντικό τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους να επιλέξουν ένα αξιόπιστο κέντρο στήριξης που να παρέχει υπηρεσίες σύμφωνα με τις ανάγκες τους. Επιπλέον, οι τοπικές κυβερνητικές αρχές και οι οργανισμοί τοπικής κοινότητας μπορεί να παρέχουν πληροφορίες για τα διαθέσιμα κέντρα στήριξης στην περιοχή διαμονής του εκάστοτε υποκειμένου.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από κέντρα στήριξης ποικίλουν ανάλογα με τη χώρα προέλευσης και την γενικότερη περιοχή που ανήκουν. Συνήθως, υπάρχουν τοπικά κέντρα στήριξης που μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες σε κοντινή απόσταση. Η πρόσβαση σε αυτά τα κέντρα μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τον τρόπο πληρωμής και τη διαθεραπευτική κάλυψη του κόστους, τη διαθεσιμότητα και την αποδοχή τους από την κοινότητα (Centers for Disease Control and Prevention, 2023).

Για να βρει κανείς κέντρα στήριξης στην περιοχή του, μπορεί να επικοινωνήσει με το τοπικό τμήμα υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας ή με τον τοπικό σύλλογο ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, μπορεί να εντοπίσει πληροφορίες στο διαδίκτυο στις ιστοσελίδες των περιφερειακών κέντρων υποστήριξης ή των οργανισμών που ειδικεύονται στην αναπηρία. Αναζητώντας πληροφορίες από αξιόπιστες πηγές και επικοινωνώντας με το κατάλληλο κέντρο στήριξης, μπορεί ο κάθε ένας να βρει τις υπηρεσίες και την υποστήριξη που χρειάζεται για να ενισχύσει την κοινωνικοποίησή του και να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής του.

Στην Ελλάδα, υπάρχουν πολλά κέντρα στήριξης που παρέχουν υπηρεσίες σε άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους. Οι υπηρεσίες που παρέχονται από αυτά τα κέντρα ποικίλουν ανάλογα με τον τύπο της αναπηρίας και τις ανάγκες των ατόμων. Μερικά από τα κέντρα στήριξης στην Ελλάδα είναι:

1. Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας και Αλληλεγγύης «Άγιος Στυλιανός»
2. Κέντρο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης «Άγιος Δημήτριος»
3. Κέντρο Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Αποκατάστασης ΑΠΘ
4. Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιστερίου «Γεωργική Σχολή»
5. Πανελλήνιος Σύλλογος Ατόμων με Σακχαρώδη Διαβήτη
6. Σύλλογος Ατόμων με Αμβλυωπία και Προβλήματα Όρασης

Επιπλέον, η Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας έχει δημοσιεύσει έναν οδηγό για τα κέντρα στήριξης και τις υπηρεσίες που μπορούν να προσφερθούν στα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα.

4.6 Κοινωνικές στάσεις

-Αποδοχή και στήριξη στην κοινωνία

Η ένταξη και ο εναγκαλισμός στην κοινωνία ατόμων με αναπηρία είναι σημαντικές για να διασφαλιστεί η ισότητα ευκαιριών και η πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνία. Αν και έχει γίνει σημαντική πρόοδος στον τομέα αυτόν, οι άνθρωποι με αναπηρία συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια και διακρίσεις.

Οι κυβερνήσεις και οι οργανισμοί πρέπει να επενδύουν σε πολιτικές και προγράμματα που προωθούν την αποδοχή και την ισότητα για τα άτομα με αναπηρία. Οι εκπαιδευτικές εκστρατείες και οι ευαισθητοποιήσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν επίσης να βοηθήσουν στη δημιουργία ενός πιο ανοιχτού και συνειδητοποιημένου κλίματος στην κοινωνία.

Η εξασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε πλήρη κοινωνική, οικονομική και πολιτική συμμετοχή είναι σημαντική. Αυτό συμπεριλαμβάνει την πρόσβαση σε εκπαίδευση, απασχόληση, υγειονομική περίθαλψη, κοινωνική προστασία και πρόσβαση σε δημόσιους χώρους.

Επιπλέον, η ανάπτυξη και η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση της αποδοχής και της στήριξης των ατόμων με αναπηρία. Για παράδειγμα, η τεχνο-

λογία υποβοηθούμενης κινητικότητας μπορεί να βοηθήσει τα άτομα με αναπηρία να κινούνται και να επικοινωνούν πιο εύκολα. Επίσης, οι κοινωνικές πλατφόρμες και οι εφαρμογές μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα στα άτομα με αναπηρία να συνδεθούν με άλλους ανθρώπους και να βρουν υποστήριξη και κοινότητα.

Τέλος, η αποδοχή και η στήριξη στην κοινωνία ατόμων με αναπηρία είναι σημαντική για να καταπολεμηθεί η ανισότητα και οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν. Μέσω της αποδοχής και της στήριξης, τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ζήσουν με πλήρη αξιοπρέπεια και να συμβάλουν στην κοινωνία ως ίσοι εταίροι (American Psychological Association, 2017).

-Συνέπειες αποδοχής και στήριξης στην κοινωνία

Η αποδοχή και η στήριξη των ατόμων με αναπηρία έχουν σημαντικές συνέπειες στη ζωή τους και την κοινωνία στο σύνολό της. Ορισμένες από τις συνέπειες αυτές περιλαμβάνουν:

1. *Αύξηση της αυτοπεποίθησης:* Η αποδοχή και η στήριξη μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρία να δημιουργήσουν μια θετική αυτοεικόνα για τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους.
2. *Βελτίωση της ποιότητας ζωής:* Η στήριξη και η αποδοχή μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρία να προβούν σε πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους και να έχουν μια καλύτερη ποιότητα ζωής.
3. *Αύξηση της κοινωνικής συμμετοχής:* Η αποδοχή και η στήριξη μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα με αναπηρία να ενταχθούν ολοκληρωτικά στην κοινωνία και να αισθανθούν ότι ανήκουν σε αυτήν.
4. *Μείωση των διακρίσεων:* Η αποδοχή και η στήριξη μπορούν να βοηθήσουν στη μείωση των διακρίσεων και των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην κοινωνία.
5. *Ανάπτυξη μιας πιο συνεκτικής κοινωνίας:* Η αποδοχή και η στήριξη των ατόμων με αναπηρία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας πιο συνεκτικής κοινωνίας, η οποία δεν θα βασίζεται στην απόκλιση και τη διακριτική μεταχείριση.

Ωστόσο, η έλλειψη αποδοχής και στήριξης μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στη ζωή των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της καταπίεσης, της απομόνωσης και της αποθάρρυνσης.

Είναι σημαντικό να γίνεται ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση στην κοινωνία για τις ανάγκες και τις δυνατότητες των ατόμων με αναπηρία, καθώς και να διασφαλίζονται οι ίσες

ευκαιρίες και ο πλήρης σεβασμός των δικαιωμάτων τους (United Nations, 2021; Kitchin & Wilton, 2012).

4.7 Κοινωνικός αποκλεισμός

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια ανησυχητική πραγματικότητα για πολλά άτομα με αναπηρία σε όλο τον κόσμο. Αν και οι πολιτικές και οι κοινωνικές συνθήκες έχουν βελτιωθεί σε ορισμένες χώρες, η κατάσταση εξακολουθεί να είναι ανησυχητική για τους ανθρώπους με αναπηρία και τις οικογένειές τους.

Οι ανθρωπολόγοι και οι κοινωνιολόγοι ορίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως την κατάσταση στην οποία ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων αποκλείεται από τη συμμετοχή στις κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές δραστηριότητες της κοινωνίας. Συχνά αυτό οφείλεται στις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις που υπάρχουν εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, τα οποία συχνά καλούνται να ανταπεξέλθουν σε δυσκολίες που αφορούν την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως η εκπαίδευση, η εργασία, η υγειονομική περίθαλψη και η κοινωνική προστασία. Οι συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού μπορούν να είναι σοβαρές και να επηρεάζουν την ψυχολογική κατάσταση και την αυτοεκτίμηση του ατόμου με αναπηρία, μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνική απομόνωση, ελλιπή επαγγελματική ανάπτυξη, οικονομική ανασφάλεια και ανεπαρκή ποιότητα ζωής.

Η αποτελεσματική καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία απαιτεί τη στήριξη από την κοινωνία και τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών και δικαιωμάτων για όλους. Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σχετικά με τις ανάγκες και τις δυνατότητες των ατόμων με αναπηρία είναι εξίσου σημαντικές, καθώς και η υποστήριξη από κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις (United Nations, 2021) (Goodley, 2014).

Επιπλέον, μια σημαντική πτυχή της αποδοχής και στήριξης των ατόμων με αναπηρία είναι η προώθηση της πρόσβασής τους στον ψηφιακό κόσμο. Η τεχνολογία μπορεί να είναι ένα δυνατό εργαλείο για τη βελτίωση της πρόσβασης και της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε διάφορους τομείς της κοινωνίας, όπως η εκπαίδευση, η εργασία, η ψυχαγωγία και η κοινωνική ζωή.

Ωστόσο, παραμένουν προκλήσεις για τη διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην τεχνολογία, καθώς πολλές φορές δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες

τους στην ανάπτυξη και την σχεδίαση των τεχνολογικών προϊόντων και υπηρεσιών (Mavrou & Antoniou, 2018) (World Institute on Disability, 2017).

-Έρευνα για την κοινωνική στήριξη

Η έρευνα για την κοινωνική στήριξη των ατόμων με αναπηρία έχει αποδειχθεί σημαντική για την κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής τους και την επιτυχία της κοινωνικής τους ένταξης. Μερικά από τα ζητήματα που έχουν εξεταστεί σε σχέση με την κοινωνική στήριξη των ατόμων με αναπηρία περιλαμβάνουν τις εξής πτυχές:

- Η στήριξη από την οικογένεια, τους φίλους και τους συναδέλφους στην εργασία μπορεί να επηρεάσει την αυτοεκτίμηση και την ευημερία των ατόμων με αναπηρία.
- Η στήριξη από εξειδικευμένους επαγγελματίες, όπως ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί, μπορεί να βελτιώσει την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας.
- Η κοινωνική στήριξη μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανάπτυξη και τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των ατόμων με αναπηρία.

Η έρευνα για την κοινωνική στήριξη των ατόμων με αναπηρία συνεχίζεται και είναι σημαντική για την κατανόηση των αναγκών και των προκλήσεων που καλούνται να αντιμετωπίσουν αυτά τα άτομα στην καθημερινή τους ζωή. Η βελτίωση της κοινωνικής στήριξης των ατόμων με αναπηρία μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αυτονομία, ευημερία και επιτυχία στην κοινωνική τους ένταξη (Rosenthal & Russell, 2019) (Drum & Krahn, 2006).

4.8 Κοινωνικά δίκτυα

Τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούν μία από τις πιο δημοφιλείς μορφές επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπων στη σύγχρονη κοινωνία. Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου, η χρήση των κοινωνικών δικτύων έχει εξαπλωθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, προσφέροντας στους χρήστες τη δυνατότητα να συνδεθούν και να αλληλεπιδράσουν με άλλους ανθρώπους, ανεξαρτήτως της φυσικής τους τοποθεσίας. Η χρήση των κοινωνικών δικτύων έχει επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων, καθώς παρέχει μία νέα διάσταση επικοινωνίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Οι χρήστες των κοινωνικών

δικτύων μπορούν να επικοινωνούν με άλλους ανθρώπους, να ανταλλάσσουν ιδέες και απόψεις, να προωθούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους και να δημιουργούν κοινότητες με κοινά ενδιαφέροντα. Ωστόσο, η χρήση των κοινωνικών δικτύων έχει επίσης και ορισμένες αρνητικές επιπτώσεις. Όπως και σε κάθε μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης, οι χρήστες των κοινωνικών δικτύων εκτίθενται σε διάφορους κινδύνους, όπως η κακόβουλη χρήση των προσωπικών τους δεδομένων και οι παραβιάσεις της ιδιωτικότητάς τους. Επιπλέον, η υπερβολική χρήση των κοινωνικών δικτύων μπορεί να οδηγήσει σε εθισμό, απομόνωση και κατάθλιψη. Σε σχέση με τα άτομα με αναπηρία, η χρήση των κοινωνικών δικτύων μπορεί να προσφέρει μία επιπλέον διάσταση κοινωνικής αλληλεπίδρασης, βοηθώντας τους να συνδεθούν με άλλους ανθρώπους και να αποκτήσουν κοινότητες στήριξης.. Επιπλέον, η χρήση των κοινωνικών δικτύων μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση των δεσμών και των κοινοτήτων των ατόμων με αναπηρία, καθώς επιτρέπει στους χρήστες να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν με άλλους στην ίδια κατάσταση (Mank & Cuskelly, 2016) (Green, Baker, & Rutherford, 2015).

Η έρευνα στον τομέα της κοινωνικής στήριξης στα κοινωνικά δίκτυα έχει δείξει ότι η διαδικτυακή κοινωνική στήριξη μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις στην ευημερία και την ψυχολογική υγεία των ανθρώπων με αναπηρία. Επιπλέον, η διαδικτυακή κοινωνική στήριξη μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της επαγγελματικής ζωής των ατόμων με αναπηρία, προσφέροντας τους τη δυνατότητα να συνδεθούν με εργοδότες και συνεργάτες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι προκλήσεις και οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη χρήση των κοινωνικών δικτύων για τα άτομα με αναπηρία. Αυτοί περιλαμβάνουν την αδυναμία πρόσβασης σε κατάλληλα εργαλεία και εφαρμογές, την “digital governance” επίθεση, τη διαδικτυακή παρενόχληση και την υπερβολική χρήση των κοινωνικών δικτύων. Για να αντιμετωπιστούν αυτοί οι κίνδυνοι, υπάρχουν κάποιες συστάσεις που μπορούν να ακολουθηθούν. Μερικές από αυτές είναι η επιλογή κατάλληλων ρυθμίσεων απορρήτου, η διατήρηση των δεδομένων των χρηστών στο επίπεδο ασφαλείας, η επιλογή ασφαλών κωδικών πρόσβασης, και η επίλυση αναφορών σχετικά με παρενοχλητική συμπεριφορά στα κοινωνικά δίκτυα. Επιπλέον, η επισήμανση περιεχομένου που αφορά την αναπηρία και η προώθηση προγραμμάτων κοινωνικής ευαισθητοποίησης μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση της αποδοχής και της στήριξης των ατόμων με αναπηρία. Τέλος, η έρευνα στον τομέα των κοινωνικών δικτύων και της αναπηρίας εξελίσσεται συνεχώς και

αποτελεί σημαντικό πεδίο έρευνας για τους επιστήμονες και τους ερευνητές. Η συγké- ντρωση και η ανάλυση δεδομένων σχετικά με την κοινωνική στήριξη στα κοινωνικά δίκτυα μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ψυχολογική ευημερία και την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Partridge & Chan, 2019).

Συνολικά, η αποδοχή και η στήριξη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία είναι ένα σημαντικό θέμα που απαιτεί τη συμμετοχή όλων των πολιτών και των εμπλεκόμενων φορέων. Η ανάγκη για κοινωνική στήριξη, κατανόηση και σεβασμό στα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να αγνοείται και πρέπει να ενσωματωθεί στην καθημερινότητά μας. Μόνο με τη συνεργασία όλων μπορούμε να δημιουργήσουμε μια πιο δίκαιη, ισότιμη και περιε- κτική κοινωνία (Mank & Cuskelly, 2016).

Κεφάλαιο 5.Μεθοδολογία της έρευνας

5.1 Είδος της έρευνας

Ο Παρασκευόπουλος (1993) αναφέρει πως «η έρευνα είναι μία συστηματική καθώς και καλώς σχεδιασμένη διαδικασία για την επίλυση προβλημάτων βασιζόμενη στην εμπειρική πραγματικότητα» (Παρασκευόπουλος, 1993). Οι ερευνητικές μέθοδοι που ακολουθούνται είναι ποσοτικοί ή ποιοτικοί . Στη συγκεκριμένη εργασία κρίθηκε από τους ερευνητές σκόπιμο προκειμένου να εξεταστούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν να πραγματοποιηθεί με την ποιοτική μέθοδο και συγκεκριμένα με ημιδομημένη συνέντευξη .

Η ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του ερευνητή να εξερευνήσει και να κατανοήσει σε βάθος τις υποκειμενικές αντιλήψεις, πεποιθήσεις και εμπειρίες συγκεκριμένων ατόμων σχετικά με ένα φαινόμενο. Στόχος είναι η δημιουργία μιας βαθύτερης, αρτιότερης και περισσότερο επεξεργασμένης γνώσης για το φαινόμενο που ερευνάται. Αυτή η γνώση θα περιλαμβάνει μια ολιστική και βαθύτερη ερμηνεία για τους συμμετέχοντες στην έρευνα και το περιβάλλον τους σχετικά με το φαινόμενο που εξετάζεται.

Σε αντίθεση με άλλες μεθόδους έρευνας, η ποιοτική έρευνα δεν χρησιμοποιεί αριθμούς ή μαθηματική λογική, αλλά επικεντρώνεται στην περιγραφή και καταγραφή των λεγομένων και των δράσεων των συμμετεχόντων, προκειμένου να κατανοήσει τους λόγους και τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν ή δρουν. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ο ερευνητής επιδιώκει να ανακαλύψει την ποιότητα των απόψεων και των ενεργειών των συμμετεχόντων, καθώς και τους κρυφούς ή προφανείς παράγοντες που επηρεάζουν αυτή την ποιότητα.

Έτσι, η ποιοτική έρευνα επιτρέπει στον ερευνητή να αποκτήσει βαθύτερη κατανόηση των αισθημάτων, των κινήτρων, των επιδιώξεων και του περιβάλλοντος των συμμετεχόντων. Αντί να επικεντρώνεται στην απόδοση αριθμητικών δεδομένων, η ποιοτική έρευνα επιδιώκει να κατανοήσει τον κοινωνικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό πλούτο που επηρεάζει την εμπειρία των ανθρώπων. (Καλλινακάκη, 2010)

5.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να εξεταστεί η πρόθεση των μέγιστων της κοινωνίας των αναπήρων, και συγκεκριμένα εκείνων που έχουν οπτική αναπηρία για τη συμμετοχή

του στους επόμενους γραπτούς διαγωνισμούς του Ανεξάρτητου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού.

Ως επιμέρους στόχοι έχουν οριστεί:

- *Η κατανόηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητα τους.*
- *Οι δυσκολίες που έχουν στην εξεύρεση εργασίας.*
- *Οι προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν σε καθημερινή βάση στην πρόσβαση τόσο σε χώρους εργασίας αλλά και σε δημόσιους χώρους*
- *Ο ρόλος της κοινωνίας και ενίσχυση των εργοδοτών ώστε να τους υποστηρίξουν στο εργασιακό χώρο.*
- *Προτάσεις από τους ίδιους για τον τρόπο διεξαγωγής του διαγωνισμού για την εύρυθμη λειτουργία*

5.3 Πεδίο μελέτης

Η έρευνα διεξάχθηκε με την βοήθεια των Κέντρων Επαγγελματικής Αποκατάστασης Τυφλών Αθήνας και το παράρτημα της Θεσσαλονίκης καθώς και καταξιωμένων ανθρώπων με οπτική αναπηρία σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς όπου διαπρέπουν όπως ο κύριος Βαγγέλης Αυγουλάς δικηγόρος.

Το Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (Κ.Ε.Α.Τ.) είναι ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων στην Αθήνα ως Κεντρική Υπηρεσία και στη Θεσσαλονίκη ως Περιφερειακή Διεύθυνση-Παράρτημα. Το Κ.Ε.Α.Τ. αποτελεί την κύρια πηγή υποστήριξης για τα άτομα με αναπηρία όρασης σε εθνικό επίπεδο, επιδιώκοντας την ανεξαρτησία και την πλήρη ένταξή τους στην κοινωνία.

Το Κ.Ε.Α.Τ. έχει ως πρωταρχικό στόχο την εκπαίδευση και υποστήριξη των μαθητών του, με έμφαση στην πνευματική, ηθική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη. Προωθείται η συνεργασία, η εξειδίκευση στην εκπαίδευση και η πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες προκειμένου να επιτευχθούν οι φιλοδοξίες των μαθητών για επιτυχία στη ζωή τους.

Οι στόχοι του Κ.Ε.Α.Τ. περιλαμβάνουν την ενημέρωση, τη στήριξη και την εκπαίδευση των οικογενειών από την ίδια τη γέννηση του παιδιού, την κάλυψη και αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών, επαγγελματικών και πνευματικών αναγκών των ατόμων με αναπηρία όρασης, την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και προγραμμάτων εκπαίδευσης και

τη χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας, την ίδρυση δομών μόνιμης περίθαλψης για άτομα που δεν μπορούν να ενταχθούν σε προγράμματα αποκατάστασης λόγω πολλαπλής αναπηρίας ή ηλικίας, την επιστημονική αντιμετώπιση των οικογενειακών και κοινωνικών επιπτώσεων της τυφλότητας, την έρευνα για τη βελτίωση των μεθόδων αποκατάστασης και την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και την κατάργηση κοινωνικών και νομικών κωλυμάτων για την αναγνώριση ίσων ευκαιριών και τη συμμετοχή των τυφλών ατόμων σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής. (KEAT, 2023)

5.4 Ορισμός δείγματος

Το δείγμα μας αποτελείται από 6 οπτικά ανάπηρα μέλη του KEAT και μη . Η δειγματοληψία χαρακτηρίζεται ως απλή και τυχαία . Συγκεκριμένα για τη διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας και της αξιοπιστίας του δείγματος, η επιλογή των υποκειμένων της έρευνας έγινε τυχαία όσον αφορά το φύλο και την ηλικία.

5.5 Ερευνητικά εργαλεία

Η συνέντευξη αποτελεί μια ευρέως διαδεδομένη μέθοδο συλλογής ερευνητικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί, λόγω της εκπαιδευτικής τους κατάρτισης, είναι εξοικειωμένοι με τη διεξαγωγή ποιοτικών συνεντεύξεων με διάφορες ομάδες συνομιλητών (Καλλινακάκη, 2010). Η συνέντευξη μπορεί να εμβαθύνει σε θέματα που είναι δύσκολο να εξερευνηθούν με άλλα εργαλεία και επιτρέπει στον ερευνητή να διερευνήσει ελεύθερα και λεπτομερώς τις σκέψεις, τις αξίες, τις προκαταλήψεις, τις στάσεις, τα συναισθήματα, τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων (Wellington, 2010), (Αβραμίδης, 2006).

Σαν συμπεράσματα, η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι μια ευέλικτη μέθοδος συλλογής ποιοτικών δεδομένων στην έρευνα. Αν και δεν είναι χωρίς κατεύθυνση ή τυχαία, η ημι-δομημένη συνέντευξη επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ συνεντευξιαζόμενου και συμμετέχοντος και ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες.

Η μη κατευθυντική φύση της ημι-δομημένης συνέντευξης και η χρήση ανοικτών ερωτήσεων επιτρέπει στον ερευνητή να κατανοήσει την προοπτική και τη στάση του συμμετέχοντος για το θέμα που μελετάται και να ακούσει τις εμπειρίες του μέσα από τα λόγια του. (Καλλινακάκη, 2010)

Σε γενικές γραμμές, η ποιοτική ημιδομημένη συνέντευξη στοχεύει στη συλλογή πληροφοριών και τη διαμόρφωση μιας πλήρους εικόνας των απόψεων και εμπειριών των συμμετεχόντων σε μια συγκεκριμένη έρευνα. (Αβραμίδης, 2006)

5.6 Τεχνικές συλλογής πληροφοριών

Στην παρούσα έρευνα, επιλέχθηκε η τεχνική της μαγνητοφώνησης για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων. Σύμφωνα με τους Bryman και Burgess, η συλλογή ποιοτικών δεδομένων πραγματοποιείται με ανοικτά και ευέλικτα εργαλεία, ενώ η ανάλυσή τους βασίζεται κυρίως σε εργαλεία ανάλυσης λόγου και κειμένων.

Η μαγνητοφώνηση θεωρείται ασφαλέστερη μέθοδος για την αξιόπιστη καταγραφή του υλικού και την ανάλυσή του. Ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να έχει πρόσβαση στο πραγματικό υλικό και να το επανεξετάσει μετά το τέλος της συνέντευξης, προσφέροντας πλεονεκτήματα σε σχέση με τις γραπτές σημειώσεις, όσο αξιόπιστες και αν είναι αυτές. Ωστόσο, η επεξεργασία των ηχογραφήσεων μπορεί να απαιτεί πολύ χρόνο και προσπάθεια λόγω του μεγάλου όγκου του υλικού.

Επιπλέον, μια άλλη τεχνική που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι η συμμετοχική παρατήρηση. Αυτή η τεχνική επιτρέπει τον ερευνητή να συμμετέχει ενεργά στην ομάδα που ενδιαφέρεται να μελετήσει, με στόχο να καταγράψει τη φαινομενολογική αναπαράσταση του κόσμου των ατόμων και των ομάδων που αποτελούν το αντικείμενο της μελέτης. Η συμμετοχική παρατήρηση επιτρέπει στον ερευνητή να παρατηρήσει την καθημερινή δραστηριότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελετούμενων ατόμων, προσφέροντας έναν πλούσιο και πλήρη καταγραφή των εμπειριών και της συμπεριφοράς τους.

Μέσω της μαγνητοφώνησης και της συμμετοχικής παρατήρησης, η έρευνα αξιοποιεί δύο διαφορετικές τεχνικές συλλογής δεδομένων που επιτρέπουν την αποτελεσματική ανάλυση και ερμηνεία των ποιοτικών πληροφοριών.

5.7 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Κατά την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, πραγματοποιήθηκε η καταγραφή των σημειώσεων και η απομαγνητοφώνηση έγινε μέσω του προγράμματος transkriptor

(<https://app.transkriptor.com/files>, n.d.) δίνοντας την ευκαιρία της ανάλυσης. Ο όρος «ανάλυση» προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων ανά- και -λύω, και αναφέρεται στη διαδικασία της λύσης και αποσύνθεσης μιας ύλης ή μιας έννοιας σε τα συστατικά της στοιχεία. Κατά την ανάλυση, ερευνάται ο τρόπος με τον οποίο αυτά τα στοιχεία συνδέονται και δημιουργούν την ύλη ή την έννοια που εξετάζεται.

Στην ποιοτική έρευνα, η ανάλυση αναφέρεται στην διαδικασία της αποσαφήνισης των δεδομένων που προκύπτουν από την έρευνα. Η ανάλυση επιδιώκει να δώσει νόημα σε αυτά τα δεδομένα, να αποκαλύψει τη δομή και το περιεχόμενό τους σε όρους έννοιας, νοήματος και σημασίας. Στόχος είναι η ερμηνεία αυτών των δεδομένων σε σχέση με το κοινωνικό φαινόμενο που μελετάται (Καλλινακάκη, 2010).

5.8 Εκτίμηση δυσκολιών

Ένα από τα κύρια εμπόδια που συνετέλεσαν στην καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαδικασίας ήταν η απουσία σε χρόνο αλλά και στην εμπειρία των ερευνητών σε τέτοιου είδους έρευνα. Κυρίαρχα όμως η δυσκολία που είχαμε να διαχειριστούμε ήταν η αναζήτηση του ομάδας στόχο. Οι ερωτηθέντες ήταν τελικά μέλη του KEAT αλλά και προσωπικές γνωριμίες των ερευνητών. Παρόλα που αρχική αναζήτηση ήταν να ερωτηθούν οπτικά ανάπηροι που είχαν λάβει μέρος σε προηγούμενο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ δεν υπήρχε η δυνατότητα εντοπισμού τους καθώς στα πλαίσια των προσωπικών δεδομένων υπήρχε συγκάλυψη των στοιχείων τους. Δεδομένων όλων των προαναφερόμενων στοιχείων υπήρξε καθυστέρηση στην ολοκλήρωση και συνέβαλλε αρνητικά στην ψυχολογία μας. Η ολοκλήρωση όμως επιτεύχθηκε ξεπερνώντας τις δυσκολίες

5.9 Ηθικά ζητήματα

Πριν ξεκινήσει η διαδικασία της συνέντευξης, έγιναν ορισμένες προετοιμασίες για να δημιουργηθεί ένα επαγγελματικό και εμπιστευτικό περιβάλλον μεταξύ των ερευνητών και των ερωτώμενων. Κάθε ερωτώμενος παραλάμβανε ένα γραπτό ενημερωτικό σημείωμα, όπου διαβεβαιωνόταν ότι θα τηρηθεί το επαγγελματικό απόρρητο κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Τους ενημερώναμε, επίσης, ότι η προσέγγισή θα γίνει με ευαισθησία και χωρίς κριτική στάση από μέρους μας. Επίσης, τους εξηγήσαμε ότι η έρευνά μας θα πραγματοποιηθεί για εκπαιδευτικούς λόγους.

Τονίζαμε σε όλους τους ερωτώμενους ότι έχουν το δικαίωμα να διακόψουν τη μαγνητοφωνημένη συνέντευξη οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούν. Αυτό είναι σημαντικό για να εξασφαλίσουμε τη συμμετοχή τους με ελευθερία και αίσθημα ελέγχου. Τέλος, εξηγήσαμε ότι η μαγνητοφώνηση θα γίνει αποκλειστικά για λόγους καλύτερης καταγραφής των αποτελεσμάτων της έρευνας. Με τη χρήση της μαγνητοφώνησης, μπορούμε να διασφαλίσουμε ότι οι πληροφορίες που καταγράφονται είναι ακριβείς και αξιόπιστες. Αυτό επιτρέπει στον ερευνητή να έχει πρόσβαση στο πραγματικό υλικό και να το επανεξετάσει μετά το πέρας της συνέντευξης.

Ωστόσο, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η επεξεργασία των ηχογραφήσεων αποτελεί μια δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία λόγω του μεγάλου όγκου του υλικού. Η ανάλυση των ηχογραφήσεων απαιτεί συνεχή ακρόαση, μεταγραφή και κατηγοριοποίηση των πληροφοριών, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα και θεματικές κατηγορίες.

Συνοψίζοντας, η μαγνητοφώνηση θεωρείται ασφαλής και αξιόπιστη τεχνική για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων, καθώς παρέχει τη δυνατότητα εύκολης πρόσβασης και επανεξέτασης του υλικού.

Κεφάλαιο 6 Ανάλυση Έρευνας

6.1 Δημογραφικά στοιχεία της έρευνας

Τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος της έρευνας θα παρουσιαστούν για την προστασία των προσωπικών δεδομένων με τρόπο τέτοιο ώστε να μην μπορούν να γίνουν αναγνωρίσιμα. Συμμετείχαν τέσσερις (4) γυναίκες και δυο (2) άντρες. Είναι όλοι τους ενήλικες και έχουν διαγνωστεί με ολική ή μερική αναπηρία που την ήταν εκ γενετής και όχι από ατύχημα ή αποτέλεσμα κάποιου συνδρόμου.

6.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Η έρευνα παρουσιάζεται αφηγηματικά χωρισμένη στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί. Το πρώτο ερώτημα αφορά την στήριξη που έλαβαν και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν τα άτομα με οπτική αναπηρία στην κοινωνικοποίησή τους. Θέλουμε να διερευνήσουμε πώς οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν την καθημερινότητα τους και αν η συμμετοχή τους στον διαγωνισμό θα επηρέαζε τις συνθήκες κοινωνικοποίησής τους, και απαντώνται στις ερωτήσεις 1-10.

Ποια είναι η σημαντικότερη στήριξη που λαμβάνετε για την καθημερινή σας ζωή ως άτομο με οπτική αναπηρία;

Η σημαντικότερη υποστήριξη προήλθε αρχικά από την οικογένεια και μετέπειτα από τα σωματεία τυφλών, όπως ο σύνδεσμος τυφλών, και η σχολή τυφλών της Θεσσαλονίκης.(X1)

Σημαντικό ρόλο έχει διαδραματίσει η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος στη σύγχρονη εποχή. Σε παλαιότερες εποχές η βοήθεια δεν ήταν τόσο έντονη, το αντίθετο, υπήρχε έντονος ρατσισμός.(X2,X3)

Η οικογένεια και συγκεκριμένα το παιδί του ατόμου αυτού έχει βοηθήσει υπερβολικά το άτομο αυτό στην καθημερινότητά του, όπως και οι φίλοι. Επίσης, ο ανθρώπινος παράγοντας, όπως ο κοινωνικός περίγυρος και οι περαστικοί στην επαρχία βοηθούν τα άτομα με οπτική αναπηρία, σε αντίθεση με τους κρατικούς φορείς. (X4,X6)

Στα πρώτα χρόνια της ζωής πολύ σημαντική ήταν η οικογένεια, αλλά ακόμη πιο σημαντικά τα μαθήματα κινητικότητας που βοήθησαν στην ανεξαρτητοποίηση και αυτονόμηση του ατόμου.(X5)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η οικογένεια είναι ο θεμελιώδης λίθος για τη στήριξη των ατόμων με αναπηρία, καθώς χωρίς αυτήν τα άτομα με αναπηρία δεν θα μπορούσαν αποκτήσουν τις απαιτούμενες δεξιότητες για την αυτονόμησή τους και την αυτοεξυπηρέτησή τους.

Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζετε κατά την εκτέλεση καθημερινών εργασιών λόγω της οπτικής σας αναπηρίας στην καθημερινή σας ζωή ως άτομο με οπτική αναπηρία;

Έλλειψη προσβασιμότητας (X1)

Το κυριότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη προσβασιμότητας λόγω της πλήρους αδιαφορίας του κράτους για τα άτομα με οπτική αναπηρία και η έλλειψη υποδομών. (X2)

Σε μεγαλύτερες ηλικίες τα προβλήματα είναι ακόμη περισσότερα διότι τα άτομα αυτά μπορεί να μην έχουν τελειώσει τη βασική εκπαίδευση στο σχολείο, να μην έχουν βρει δουλειά εξαιτίας της οπτικής τους αναπηρίας και να ζουν με μια πενιχρή σύνταξη, με αποτέλεσμα να μην έχουν ακόμη και τα μέσα να αυτοεξυπηρετηθούν.(X3)

Η προσβασιμότητα, και μάλιστα στην επαρχία, και οι υποδομές είναι ανύπαρκτες. Ακόμη και στην επαρχία, τα άτομα με οπτική αναπηρία επιλέγουν να μείνουν στο κέντρο της πόλης για την καλύτερη εξυπηρέτησή τους. (X4)

Το κυριότερο πρόβλημα είναι η προσβασιμότητα στα μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς τα πεζοδρόμια είναι κατεστραμμένα και οι σκάλες είναι μισοσπασμένες. Στην Αθήνα προτιμητέα είναι η περιοχή της Καλλιθέας στην οποία εδρεύουν και τα περισσότερα σωματεία για τα άτομα με οπτική αναπηρία.(X5)

Τα κυριότερα προβλήματα έγκεινται στην έλλειψη προσβασιμότητας, λόγω της αδιαφορίας από την πολιτεία. Γι' αυτό το λόγο με δική τους πρωτοβουλία επιλέγουν κατοικία στο κέντρο των πόλεων για την εξυπηρέτησή τους.(X6)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι υπάρχουν αρκετές πρακτικές δυσκολίες στην καθημερινότητά τους που πρέπει να τις διαχειριστεί η πολιτεία με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να κάνει καλύτερη τη ζωή τους καθώς μόνο η πολιτεία μπορεί στην πράξη να παρέχει τους

απαραίτητους οικονομικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό που θα επιτελέσει καθοριστικό ρόλο στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζετε στην πρόσβαση σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, χώρους εργασίας και δημόσιους χώρους;

Η πρόσβαση στους δημόσιους χώρους για τα άτομα με οπτική αναπηρία που δεν έχουν τις βασικές γνώσεις και μένουν στην επαρχία είναι πάρα πολύ δύσκολη και ειδικά στην επαρχία αντιμετωπίζουν και τον κοινωνικό ρατσισμό. (X1)

Η πρόσβαση στους δημόσιους χώρους είναι πολύ δύσκολη λόγω της έλλειψης υποδομών καθότι δεν υπάρχουν ειδικές μπάρες με ειδικό σήμα. Επίσης, δεν υπάρχουν κάγκελα για να στηριχτούν οι άνθρωποι αυτοί ειδικά στην επαρχία. Ακόμη, είναι σοβαρό πρόβλημα το γεγονός ότι οι άνθρωποι με οπτική αναπηρία, όταν ανεβαίνουν τις σκάλες, δεν τους βοηθά ο χρωματισμός των σκαλοπατιών και εξαιτίας αυτής της κατάστασης υπάρχουν πολλά ατυχήματα. (X2)

Η πρόσβαση σε δημόσιους χώρους για τη διεκπεραίωση καθημερινών υποθέσεων, ακόμη και στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι πολύ δύσκολη για τα άτομα με οπτική αναπηρία, βάζουν τη ζωή τους σε κίνδυνο λόγω της έλλειψης υποδομών από το κράτος. (X3, X6)

Δεν έχουν αλλάξει πολλά επί τα βελτίω στη χώρα μας, ειδικά τα τελευταία 10 χρόνια των μνημονίων. Οι προσπάθειες που γίνονται είναι ακόμη μικρές και υπάρχει ακόμη δρόμος. Λόγω της έλλειψης υποδομών ακόμη και στα μεγάλα αστικά κέντρα, η καθημερινότητα είναι πάρα πολύ δύσκολη. (X4)

Η πρόσβαση στους δημόσιους χώρους στα μεγάλα αστικά κέντρα είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα (όπως αναφέρουν το X1 και το X2)

Συμπεραίνουμε ότι, σε συνάρτηση με τα παραπάνω, η πολιτεία οφείλει να προσφέρει τόσο υλικούς πόρους, όσο και να στελεχώσει τους αρμόδιους δημοσious φορείς με τον απαραίτητο υλικοτεχνικό εξοπλισμό, καθώς και με το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό- προσωπικό, το οποίο θα βοηθά ακόμη περισσότερο τα άτομα με οπτική αναπηρία να διεκπεραιώσουν ομαλά τις καθημερινές τους δραστηριότητες, προκειμένου να ζήσουν τα άτομα αυτά όπως κάθε πολίτης μιας δημοκρατικής χώρας με ίσα δικαιώματα που αφορούν τόσο την εκπαίδευσή τους όσο και την καθημερινή τους συνδιαλλαγή και εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους.

Ποιες προσωπικές προτάσεις έχετε για τη βελτίωση της πρόσβασης και της στήριξης των ατόμων με οπτική αναπηρία;

Στα μεγάλα αστικά κέντρα πρέπει να τεθούν ορόσημα, οδηγοί τυφλών (για την προσβασιμότητα, που είναι και το μεγαλύτερο πρόβλημα). Ακόμη, μέσω της τεχνολογίας, της τεχνητής νοημοσύνης, των φαναριών, των ειδικών σημάτων των ηχητικών σημάτων, θα γίνει καλύτερη η ζωή των ατόμων αυτών. (X1)

Στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι θέμα του κάθε δήμου η επίλυση των προβλημάτων της προσβασιμότητας, όπως είναι για παράδειγμα η ολική εγκατάσταση των ηχητικών φαναριών. Επίσης, η στοιχειώδης διαμόρφωση και προσαρμογή των πεζοδρομίων και το κυριότερο η ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ απ' όλους μας, τόσο από την πολιτεία, όσο και από τους πολίτες. (X2)

Ακόμη και στην επαρχία η ολική εγκατάσταση των ηχητικών φαναριών θα συμβάλλει στη βελτίωση της ζωής τους. (X3)

Η καθιέρωση του θεσμού του ειδικού βοηθού είναι μια σημαντική λύση για άτομα με οπτική αναπηρία που δεν έχουν τελειώσει τη βασική εκπαίδευση, ζουν είτε στην επαρχία, είτε στα μεγάλα αστικά κέντρα και δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα καθώς και τις γνώσεις να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρονικές εφαρμογές. Επίσης και ο οδηγός σκύλος είναι μια καλή λύση. (X4)

Το κυριότερο είναι να αλλάξει η ελληνική νοοτροπία του ωχαδελφισμού, της έλλειψης ενσυναίσθησης, της αδιαφορίας, της αναισθησίας, της αδιαλλαξίας, της έλλειψης παιδείας και της έλλειψης πολιτισμού. Έτσι υπάρχει ελπίδα να είναι καλύτερες και πιο ευαισθητοποιημένες οι νεότερες γενιές. (X5, X6)

Συμπεραίνουμε ότι η χρήση της τεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να συμβάλλουν ενεργά στη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων με οπτική αναπηρία. Ακόμη, ενδεικτικά, η εγκατάσταση ηχητικών φαναριών, ηλεκτρονικών μπαστουινών, οδηγών σκύλων μπορούν επίσης να διευκολύνουν τη ζωή των ατόμων αυτών είτε ζουν στα μεγάλα αστικά κέντρα είτε στην επαρχία. Το κυριότερο, όμως, είναι να τηρηθούν όλα τα ανωτέρω, των οποίων η θέσπιση πρέπει να γίνει μέσα από συγκεκριμένους νόμους που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις των ατόμων αυτών σε συνδυασμό με την καλλιέργεια της κουλτούρας της ενσυναίσθησης και της αποδοχής της διαφορετικότητας.

Ποιες θεωρείτε ως τις πιο σημαντικές αλλαγές που θα μπορούσαν να γίνουν στην κοινωνία για να βελτιωθεί η ζωή των ατόμων με οπτική αναπηρία;

Η σωστή ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση από την πολιτεία. Έτσι, θα έχουμε ανοιχτόμυαλους πολίτες.(X1,X3)

Η προώθηση της διαφορετικότητας μέσα από την απόκτηση της παιδείας, η αξιοποίηση των ατόμων αυτών από την κοινωνία καθώς έχουν να προσφέρουν πολλά.(X2,X6)

Η απόκτηση παιδείας, ενσυναίσθησης, ευαισθητοποίησης καθώς και η εύρεση πρακτικών λύσεων στην καθημερινότητα θα μπορέσουν να βελτιώσουν τη ζωή των ατόμων αυτών. Για παράδειγμα το να μπορούν να διαβάσουν τα βιβλία στα σχολεία, τα συγγράμματα στα πανεπιστήμια και να υπάρχει πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα(X4,X5)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η κοινωνία οφείλει σε κάθε τομέα του επιστητού να λάβει υπόψιν της τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με οπτική αναπηρία(και όχι μόνο), ώστε να λάβει μέτρα(κονδύλια, επιδοτήσεις, προγράμματα ΕΣΠΑ) που οδηγούν στην συμπερίληψη των ατόμων αυτών στην εκπαίδευση, στην υγεία, στις δημόσιες υπηρεσίες, στον εργασιακό στίβο και γενικά να διευκολύνει την καθημερινότητά τους.

Ποια είναι η άποψη σας για τον ρόλο της κοινότητας των οπτικά αναπήρων στην υποστήριξη της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της απασχόλησης των μελών της;

Θα μπορούσε να είναι πιο ενεργός και πιο βοηθητικός στην πράξη και όχι στη θεωρία. (X1,X6)

Παρατηρείται ο εγκλωβισμός σε έναν φαύλο κύκλο αυτολύπησης και γκετοποίησης από τα ίδια τα σωματεία, καθώς οι συζητήσεις που γίνονται σε αυτά γίνονται μόνο για τα θέματα αυτά.(X2)

Άλλοτε βοηθάνε κι άλλοτε όχι, ειδικά στην επαρχία, που δεν υπάρχουν και οι κατάλληλες υποδομές από το κράτος για την ενίσχυση των σωματείων αυτών.(X3)

Τα άτομα με οπτική αναπηρία που δεν έχουν τη βασική εκπαίδευση και είναι μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί και να μην έχουν στην πράξη τη δυνατότητα πρόσβασης στα σωματεία. (X4)

Τα άτομα με οπτική αναπηρία αντιμετωπίζονται ακόμη και μέσα στα σωματεία με λύπηση, με έλλειψη ρεαλισμού και με ουτοπισμό (βλέπουν με τα μάτια της ψυχής), ξεχνώντας ότι είναι άνθρωποι με ανάγκες.(X5)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, και σε συνάρτηση με όλα τα ανωτέρω, ότι η πολιτεία, μέσα από την εκπαίδευση καθώς και μέσα από δράσεις των εν λόγω συλλόγων και οργανώσεων, πρέπει να γαλουχήσει τα μέλη της με την κατάλληλη παιδεία και ευαισθητοποίηση για τα άτομα με οπτική αναπηρία, αγκαλιάζοντάς τα και όχι περιθωριοποιώντας τα, καθώς τα άτομα αυτά αποτελούν κομμάτι του κοινωνικού συνόλου και μπορούν να είναι πολύ χρήσιμα σε όλους τους τομείς του ανθρώπινου βίου. Συνεπώς, εάν αξιοποιηθούν τα άτομα αυτά καταλλήλως, μέσω της ενεργής συμμετοχής τους στον καθημερινό στίβο, σε εκδηλώσεις, σε οποιαδήποτε θέση εργασίας, μπορούν να συμβάλλουν ενεργά στη βελτίωση της κοινωνίας συνολικά.

Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζετε κατά την αναζήτηση εργασίας ως οπτικά ανάπηροι;

Δικηγόρος που σήμερα εργάζεται στο τμήμα εξυπηρέτησης πελατών σε γνωστή αλυσίδα σούπερ μάρκετ. Μάλιστα, το άτομο αυτό προσελήφθη μέσα από μια πρωτοποριακή συνέντευξη για τη δουλειά. Ταυτόχρονα, όμως, η πρόσληψή του είναι και μια μορφή διαφήμισης στη σύγχρονη εποχή, που γίνεται έστω και δειλά- δειλά, προσπάθεια ευαισθητοποίησης.

Είναι απόφοιτος παιδαγωγικού δημοτικής εκπαίδευσης, δάσκαλος γραφής Braille που θέλει να επικεντρωθεί στην εκπαίδευση ενηλίκων. Τον έχει βοηθήσει το πτυχίο του να βρει πιο εύκολα δουλειά σε σχέση με ένα άτομο με οπτική αναπηρία που δεν έχει το πτυχίο του.

Αδυνατεί να εργαστεί λόγω της οπτικής αναπηρίας.

Ήταν πάντα άνεργο γιατί βίωσε τον κοινωνικό ρατσισμό, ειδικά στο παρελθόν.

Βρεφονηπιοκόμος και τεχνικός διακόσμησης σε ΙΕΚ, 16 χρόνια εργασία σε παιδικό σταθμό, δεν εργάζεται πλέον(από δική της επιλογή γιατί δεν νιώθει παραγωγική), αλλά στο παρελθόν υπέστη έντονο ρατσισμό λόγω του προβλήματός της.

Συμπέρασμα: Υπάρχει μια γενική προκατάληψη από τους εργοδότες όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία αλλά και από τους συναδέλφους. Πολλοί βρίσκουν δουλειές άσχετες με το αντικείμενο σπουδών τους, και άλλοι αποδέχονται την μη δυνατότητα εργασίας και αρκούνται σε ένα πενιχρό επίδομα ή σύνταξη αναπηρίας για να τα φέρουν εις πέρας.

Ποια είναι η άποψή σας για τον ρόλο της κοινωνίας στην υποστήριξη των οπτικά αναπήρων στον εργασιακό χώρο και στην κοινωνία εν γένει;

Έλλειψη παιδείας και ενσυναίσθησης ακόμη και σήμερα (X1,X2,X5,X6)

Οι μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι είναι οι πιο σκληροί. Το X3 πείσμωνσε για να μη δείξει το πρόβλημα και να κάνει τη δουλειά του κατά τον τρόπο που αυτό θέλει.

Το χ4 δεν εργάστηκε ποτέ εξαιτίας του ρατσισμού, απορρίφθηκε ακόμη κι από τη δουλειά της καθαρίστριας, είναι ένα άτομο απογοητευμένο που αναγκάζεται να ζει με μια πενιχρή σύνταξη.(X4)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι επειδή η χώρα μας βρίσκεται ακόμη σε νηπιακό στάδιο, χρειάζεται πολύ χρόνο, κόπο και προσπάθεια τόσο από πλευράς της πολιτείας, όσο και των ίδιων των σωματείων, φορέων αλλά και της Κοινωνίας των Πολιτών στην αλλαγή της παρούσας, παγιωμένης και ξεπερασμένης νοοτροπίας, δυνάμει της οποίας υπάρχει αδιαφορία, έλλειψη παιδείας και ενσυναίσθησης για τα άτομα με οπτική αναπηρία. Οπότε κάποια μέλη νιώθουν στο περιθώριο και ότι δεν τους δίνονται οι κατάλληλες ευκαιρίες για να δείξουν τα ταλέντα τους και να νιώσουν παραγωγικά μέλη της κοινωνίας, από την άλλη κάποια άτομα αναζητούν ευκαιρίες εργασιακής απασχόλησης, ακόμη κι αν δεν σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο σπουδών τους(και έτσι μπορεί να έχουν και περισσότερες προοπτικές εξέλιξης).

Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις στην κοινωνία σχετικά με τις δυνατότητες και τις δεξιότητες των ανθρώπων με αναπηρία και πώς αντιμετωπίζονται;

Ναι, υπάρχει προκατάληψη και σε περίπτωση που πάθουν κάτι είναι δύσκολη η πρόσληψή τους. Περισσότερο επιλέγονται σε μια δουλειά, όπως για παράδειγμα του τηλεφωνητή, ή σε δουλειές που θεωρούνται κατάλληλες για άτομα με οπτική αναπηρία. Στην απόκτηση δεξιοτήτων βοηθά το ΚΕΑΤ κι άλλα κέντρα, όπως στη Θεσσαλονίκη, στην Πυλαία, το ΙΕΚ που έχει πρόγραμμα τηλεφωνικής κατάρτισης, η εκμάθηση της γραφής Μπράιγ και η χρήση Η/Υ.

Ναι, υπάρχει κοινωνική άγνοια που επιφέρει τις προκαταλήψεις. Η κοινωνία δεν ψάχνει να βρει την εξέλιξη των ατόμων αυτών, όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι τα άτομα με οπτική αναπηρία μπορούν να γράψουν με πληκτρολόγιο Bluetooth, πράγμα που μπορεί να μη γνωρίζουν οι πωλητές καταστημάτων τεχνολογικού εξοπλισμού, γιατί πολύ απλά δεν έχουν λάβει κι εκείνοι την κατάλληλη εκπαίδευση στο μάνατζμεντ.

Ναι, υπάρχει διάχυτη η έλλειψη παιδείας, ειδικά στην επαρχία, και στα παλαιότερα χρόνια ο ρατσισμός και ο χλευασμός ήταν πάρα πολύ έντονοι στις περιοχές αυτές.

Ναι υπάρχει διάχυτη η έλλειψη παιδείας, ειδικά στην επαρχία. Υπάρχει έντονη καχυποψία (βλ. παίρνουν τα επιδόματά τους και είναι μια χαρά.)

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ναι, ακόμη και σήμερα, επειδή υπάρχει πλήρης άγνοια, και ακόμη δεν υπάρχει η απαιτούμενη παιδεία, υπάρχουν προκαταλήψεις απέναντι στα άτομα με οπτική αναπηρία, κυρίως από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και δη στην επαρχία.

Θεωρείτε ότι ανοίγουν οι δρόμοι για την συμπεριληπτική εργασία στους δημόσιους φορείς;

Γίνονται βήματα δειλά δειλά αλλά υπάρχει ακόμη δρόμος (X1,X4)

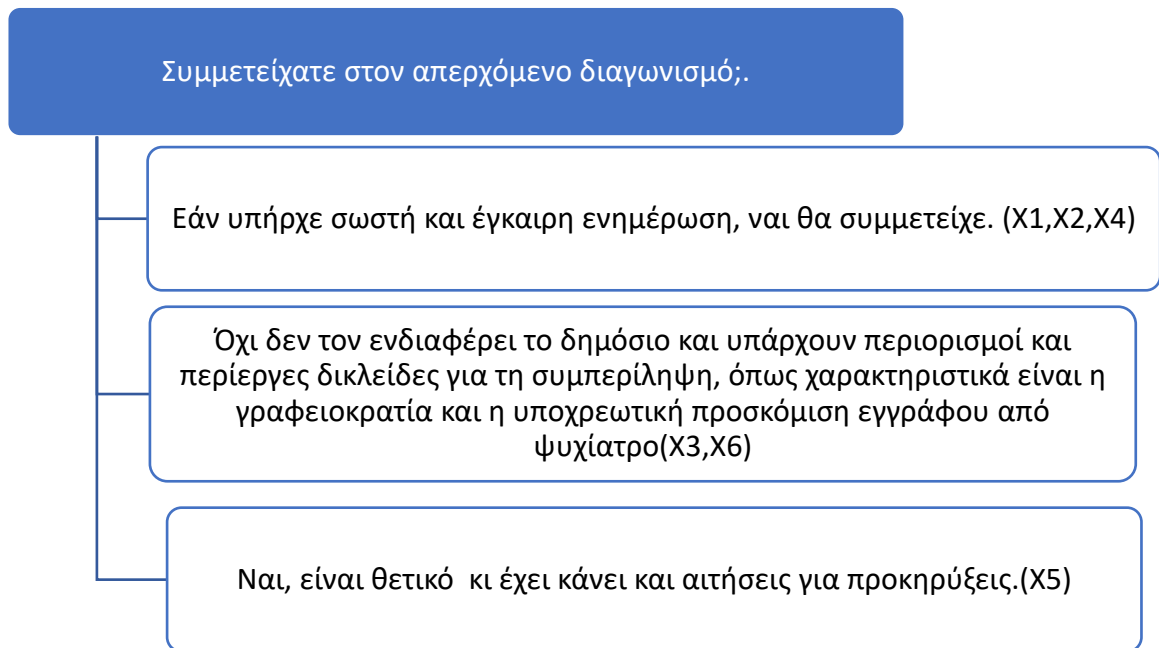
Όχι ιδιαίτερα στην πράξη, πιο πολύ στη θεωρία.(X2)

Το γεγονός ότι το δημόσιο προκηρύσσει ειδικές θέσεις για τα άτομα αυτά αποτελεί ένα βήμα, αλλά ακόμη πρέπει να γίνουν πολλά(X3)

Για τους μεγαλύτερους ανθρώπους σε ηλικία που δεν έχουν τη βασική στοιχειώδη εκπαίδευση και ζουν στην επαρχία δεν υπάρχει καμία ελπίδα(X5,X6)

Συμπεραίνουμε σε συνάρτηση με τα παραπάνω ότι ναι μεν γίνονται δειλά- δειλά προσπάθειες για τη συμπεριληπτική εργασία στους δημόσιους φορείς, αλλά επειδή υπάρχει άγνοια κυρίως από πλευράς της πολιτείας και όλων όσων την απαρτίζουν και μάλιστα απ' ό,τι φαίνεται, σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας διοίκησης, χρειάζεται πολλή προσπάθεια και πολύς χρόνος για να δούμε αποτελέσματα.

Το δεύτερο ερώτημα αφορά την πρόθεση συμμετοχής σε επερχόμενο γραπτό διαγωνισμό επιλογής προσωπικού του ΑΣΕΠ. Θέλουμε να κατανοήσουμε την πρόθεση των μελλοντικών συμμετεχόντων, ποιες είναι οι δυσκολίες που συναντούν στις διαδικασίες των εξετάσεων και πώς οι προηγούμενες εμπειρίες μπορούν να προσανατολίσουν την εύρυθμη λειτουργία.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, αρχικά, ο διαγωνισμός διεξήχθη βεβιασμένα για όλους τους συμμετέχοντες και έτι περισσότερο για τα άτομα με οπτική αναπηρία τα οποία λογικό ήταν ότι δεν πληροφορήθηκαν για το δικαίωμά τους να συμμετάσχουν στον διαγωνισμό και μάλιστα σε εύλογο χρόνο. Οπότε, καλό θα ήταν να μεριμνήσουν τα σωματεία αλλά και φορείς ανεξάρτητοι να ενημερώσουν στο σύνολο την συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων.

Πώς ενημερωθήκατε για τον πανελλήνιο διαγωνισμό επιλογής προσωπικού από ανεξάρτητο φορέα και ποιους σας το πρότειναν;

Πληροφόρηση από το ΚΕΑΤ, το οποίο επίσης πληροφορήθηκε τελευταία στιγμή για τον διαγωνισμό. (X1,X2)

Δεν ενημερώθηκε από κανέναν. (X3,X6)

Τυχαία από το ίντερνετ μετά την διεξαγωγή του διαγωνισμού. (X4,X5)

Συμπεραίνουμε ότι δεν υπήρξε καθολική ενημέρωση για τη συμμετοχή των ατόμων με οπτική αναπηρία στον γραπτό διαγωνισμό ώστε να έχουν το χρόνο να δράσουν και να προετοιμαστούν ώστε να είναι έτοιμοι να δώσουν εξετάσεις. Και είναι καθ' όλα φυσιολογικό, όταν ψηφίζεται τέλη Φεβρουαρίου η δυνατότητα συμμετοχής των ατόμων με οπτική αναπηρία και αρχές Μαρτίου πραγματοποιείται ο διαγωνισμός.

Υπήρχαν κατάλληλες υποδομές για την εύρυθμη λειτουργία της διαδικασίας;

Όχι, γιατί λείπει η συνεργασία και στην πράξη η παροχή ίσων ευκαιριών. (X1)

Όχι, οι εξετάσεις διεξήχθησαν υπό το καθεστώς αβεβαιότητας, καθότι ένα άτομο με οπτική αναπηρία μπορεί να γραφόταν σε ένα φροντιστήριο, ξοδεύοντας πολλά χρήματα (εάν και εφόσον τα είχε) και στο τέλος να έβγαине μια ανακοίνωση που να τους απαγόρευε το δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις. (X2,X6)

Όχι, από τη στιγμή που δεν υπήρξε καν ενημέρωση. (X3,X4)

Όχι, ειδικά για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που ζουν στην επαρχία και δεν έχουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση. (X5)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, σε συνάρτηση με τα ανωτέρω ότι από τη στιγμή που δεν υπήρξε η κατάλληλη ενημέρωση και ο διαγωνισμός διεξήχθη πανελλαδικά όπως βεβαιωμένα, δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν και οι κατάλληλες υποδομές και εναλλακτικοί τρόποι εξέτασης και βοήθειας των ατόμων με οπτική αναπηρία ώστε να συμμετέχουν χωρίς κανένα εμπόδιο στην διαδικασία.

Ποιες πρακτικές θα μπορούσαν να βελτιωθούν στο μέλλον όσον αφορά την καθολική ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία και τη συμμετοχή τους σε αντίστοιχους διαγωνισμούς;

Να υπάρξει σωστή ενημέρωση από την πολιτεία αρκετούς μήνες πριν και να δοθεί η δυνατότητα σωστής προετοιμασίας για τα άτομα αυτά. Καλό θα ήταν, επίσης, να υπάρξει και σωστή ενημέρωση για τον τρόπο συμμετοχής των ατόμων αυτών, όπως για παράδειγμα, έδωσαν το μάθημα των μαθηματικών προφορικά στον απερχόμενο διαγωνισμό κι ήταν πιο δύσκολο γιατί η γλώσσα των μαθηματικών δεν μπορεί εύκολα να παρουσιαστεί με γραφή Μπράιγ για παράδειγμα ή προφορικά. (X1,X2)

Εξαιτίας της ελλιπούς ενημέρωσης, στον επόμενο διαγωνισμό πρέπει η ενημέρωση να γίνει μήνες πριν. Απαιτείται να αλλάξει η γενικότερη νοοτροπία μας. (X3)

Να υπάρχει επαρκέστερος χρόνος προετοιμασίας και να ενημερώνονται και μάλιστα έγκαιρα, γιατί δεν υπήρξε καμία οργανωμένη και σχεδιασμένη ενημέρωση. (X4)

Να βρεθεί μια λύση και για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που ζουν στην επαρχία και δεν έχουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση. (X5,X6)

Σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, στον επόμενο διαγωνισμό πρέπει να διορθωθούν οι παραλείψεις που έγιναν στον προηγούμενο διαγωνισμό, να μην υπάρξει άλλο αμέλεια από πλευράς της πολιτείας όσον αφορά τις διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των ατόμων με οπτική αναπηρία, στερώντας τους το δικαίωμα να συμμετέχουν στον επόμενο διαγωνισμό. Και τέλος, τα μαθήματα των εξετάσεων να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων αυτών για να υπάρξει ουσιαστική ισότητα με τέτοιο τρόπο ώστε η εξέταση να γίνεται με τον πιο αποτελεσματικό για τα άτομα αυτά τρόπο.

Τι αναμένετε από τον ανεξάρτητο φορέα που διοργανώνει το διαγωνισμό και ποια βήματα πιστεύετε ότι θα έπρεπε να ακολουθηθούν για να διασφαλιστεί η ίση μεταχείριση των ατόμων με οπτική αναπηρία;

Να υπάρξει παιδεία και γενικότερη ενσυναίσθηση των ατόμων που θα διεξάγουν τον επόμενο διαγωνισμό.(X1,X2)

Να υπάρχει επιτροπή που θα εξετάζει περιπτώσεις, γιατί η μία αναπηρία δεν είναι ίδια με την άλλη και υπάρχουν άτομα με τεράστιες δυνατότητες που μένουν αναξιοποίητα.(X3,X4)

Να μεριμνήσουν για προφορική εξέταση σε περιπτώσεις που δεν είναι εφικτή η γραπτή απάντηση.(X5,X6)

Συμπεραίνουμε ότι σε συνάρτηση με την προηγούμενη ερώτηση, ο επόμενος διαγωνισμός πρέπει να γίνει πιο οργανωμένα, με βάση τις αρχές της συμπερίληψης και της ενσυναίσθησης, μέσα στο πλαίσιο της αρχής της νομιμότητας και της εξασφάλισης των συνταγματικών δικαιωμάτων των ατόμων με οπτική αναπηρία(και όχι μόνο). Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι ιδιαιτερότητες και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά κατά μόνας και να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα επιτρέψουν την εύκολη και δίχως εμπόδια διεξαγωγή του διαγωνισμού για τα άτομα αυτά.

Τονώθηκε η αυτοπεποίθηση και η αίσθηση της αυτοαποτελεσματικότητας στην αναζήτηση εργασίας;

Ναι, λόγω της δυνατότητας εύρεσης εργασίας με το πτυχίο του, καθώς και λόγω της ηλικίας του ατόμου αυτού που είναι νέο και παραγωγικό. (X1,X2)

Εξαρτάται από την απάντηση που θα λάμβαναν τα άτομα με οπτική αναπηρία πριν συμμετάσχουν στον διαγωνισμό, δηλαδή θα γίνονταν ή όχι δεκτοί στη συμμετοχή στον διαγωνισμό.(X3)

Όχι, γιατί ο ρατσισμός, ειδικά στην επαρχία, είναι διάχυτος απέναντι σε άτομα με οπτική αναπηρία μεγαλύτερης ηλικίας που ζουν στην επαρχία και δεν έχουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση. (X4,X5)

Ναι, γιατί τα άτομα αυτά θα νιώθουν ενεργά, δεν θα ζουν στο περιθώριο και θα νιώθουν παραγωγικά μέλη της κοινωνίας εν γένει. (X6)

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι οι απόψεις δίστανται και ποικίλλουν ανάλογα με την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, τον τόπο κατοικίας, τις προσλαμβάνουσες και την προσωπικότητα του κάθε ατόμου. Επομένως, κάποια άτομα νιώθουν αυτοεκπλήρωση και χρήση των δυνατοτήτων τους και των δεξιοτήτων που έχουν αναπτύξει ως άτομα έχοντα οπτική αναπηρία, ενώ άλλα νιώθουν περιθωριοποιημένα και δεν έχουν κυνηγήσει την κατάκτηση όσων χαίρουν να απολαμβάνουν.

Ποιες είναι οι κατάλληλες υποδομές που θα πρέπει να υπάρχουν ώστε να εξελιχθεί ως μια εύρυθμη διαδικασία;

Το κράτος πρέπει να φροντίσει να δημιουργήσει τις κατάλληλες υλικές υποδομές και να επενδύσει οικονομικούς πόρους μέσω της σωστής ενημέρωσης και της σωστής προετοιμασίας των ατόμων αυτών για να συμμετέχουν στον επόμενο διαγωνισμό. Επίσης, καλό είναι να μην υπάρχει προχειρότητα, έντονη γραφειοκρατία και δυσκολία στη συμμετοχή στο διαδικαστικό κομμάτι και εν συνεχεία στο ουσιαστικό κομμάτι που είναι η εξέταση στα μαθήματα.
(X1,X4,X3)

Ορθή πρόσβαση, χωρίς δυσκολίες, για την πιο άμεση συμμετοχή στο διαγωνισμό των ατόμων με οπτική αναπηρία.
(X2,X5,X6)

Συμπεραίνουμε ότι σε συνάρτηση με όλα τα ανωτέρω, είναι ευθύνη της πολιτείας το να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την έμπρακτη ικανοποίηση όλων των αιτημάτων των ατόμων με αναπηρία ώστε να νιώθουν ότι δεν αντιμετωπίζουν εγγενείς δυσκολίες όσον αφορά την συμμετοχή τους σε τέτοιους διαγωνισμούς.

6.3 Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της συνέντευξης- συζήτησης που βασίζεται σε ημιδομημένο ερωτηματολόγιο αναδείχθηκαν διάφορα θέματα, ωστόσο αναφέρονται αυτά που προκύπτουν και αφορούν τις ερωτήσεις που τέθηκαν. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, τα υποκείμενα της συνέντευξης ένιωθαν πολύ άνετα με τη διαδικασία. Ήθελαν να ακουστούν οι προβληματισμοί τους και να γνωστοποιηθούν τα εμπόδια που καλούνται να αντιμετωπίσουν στην καθημερινότητά τους. Χαρακτηριστικό αίτημά τους αποτελεί η λειτουργία του ειδικού βοηθού και η λήψη μέτρων από την πολιτεία τόσο στο οδικό δίκτυο και στην σωστή πεζοδρόμηση, όσο και στην γενικότερη συμπερίληψή τους. Τα άτομα στην επαρχία αντιμετωπίζουν πιο έντονο ρατσισμό και αποκλεισμό ή δυσκολία στην εύρεση εργασίας σε σχέση με τα άτομα που διαμένουν σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπως είναι η Αθήνα ή η Θεσσαλονίκη. Χαρακτηριστική ήταν η απογοήτευση, ειδικά των ατόμων που είναι μεγαλύτερα σε ηλικία και ανήκουν σε άλλη γενιά, με αποτέλεσμα να έχουν βιώσει και να βιώνουν ρατσισμό και αποκλεισμό, τόσο σε εργασιακό επίπεδο όσο και σε προσωπικό. Η τεχνολογία παίζει, επίσης, πολύ σημαντικό ρόλο στην εξυπηρέτηση των ατόμων με οπτική αναπηρία. Θα μπορούσαν να χορηγούνται εφαρμογές και γενικότερα λογισμικά και συσκευές από το κράτος ώστε τα άτομα με οπτική αναπηρία να διαβιούν με μεγαλύτερη άνεση. Ακόμη, προτείνεται να αυξηθούν οι αναπηρικές συντάξεις, ώστε να μπορούν τα άτομα να καλύπτουν τις βασικές τους ανάγκες και να έχουν μια ποιοτική ζωή. Τέλος, πολλά από τα υποκείμενα της έρευνας δεν γνώριζαν ούτε τον θεσμό του ειδικού βοηθού, ούτε την πιθανότητα ή καλύτερα την δυνατότητα συμμετοχής τους σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ. Έτσι, ενημερώθηκαν από εμάς για να δραστηριοποιηθούν σε επερχόμενους διαγωνισμούς και να κάνουν χρήση κάθε νόμιμου δικαιώματός τους. Κλείνοντας, προτροπή τους ήταν να μην θυματοποιούνται αλλά να δρουν και να κάνουν χρήση των υπολοίπων αισθήσεών τους, ώστε να νιώθουν παραγωγικά και χρήσιμα μέλη της κοινωνίας στην οποία ζουν.

6.4 Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Η παρούσα διπλωματική εργασία έδωσε την ευκαιρία για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με την κοινωνικοποίηση και τη συμβολή της στην εργασία αυτών που έχουν οπτική αναπηρία. Παρ' όλ' αυτά, η συλλογή μεγαλύτερου πλήθους δείγματος θα οδηγούσε σε πιο αξιόπιστα αποτελέσματα.

Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας που παρατέθηκε αναφέρεται και σε άλλα είδη αναπηρίας. Θα μπορούσε να γίνει αντίστοιχη έρευνα και στις υπόλοιπες αναπηρίες. Μία ακόμη έρευνα που προτείνεται είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός που παρατηρείται στην επαρχία και το ποσοστό ατόμων με οπτική αναπηρία που εμπλέκονται σε κάποια μορφή εργασίας, μελετώντας ποσοτικά δεδομένα.

Τέλος, είναι χρήσιμο να ερευνηθεί αν οι κοινωνικές δεξιότητες που λαμβάνουν οι οπτικά ανάπηροι στην Ελλάδα συμβαδίζουν με τα δεδομένα του εξωτερικού.

Βιβλιογραφία

- Abdelmegeed, M. (2019). The international classification of functioning, disability, and health (ICF): Are we using the correct language? *Journal of Neurology & Neurophysiology*, 10(1). doi:<https://doi.org/10.4172/2155-9562.1000484>
- Ainscow, M., & Cesar, M. (2006). Inclusive education ten years after Salamanca: Setting the agenda. *European Journal of Psychology of education*, 21(3), σσ. 231-238.
- Ali, M., Schur, L., & Blanck, P. (2011). What types of jobs do people with disabilities want? *Journal of Occupational Rehabilitation*, 21(2), σσ. 199-210.
- American Academy of Ophthalmology. (2019). Ανάκτηση από Visual Field: <https://www.aao.org/eye-health/tips-prevention/what-is-visual-field>
- American Psychological Association. (2017). Ανάκτηση από Disability Issues in Psychology: <https://www.apa.org/pi/disability/resources/publications/newsletter/2017>
- Baldwin, M., & Johnson, W. (2006). A critical review of studies of discrimination against workers with disabilities. Στο W. M. Rodgers, *Handbook on the Economics of Discrimination* (σσ. 119-160). Edward Elgar Publishing Ltd.
- Ball, P., Monaco, G., Schmeling, J., Schartz, H., & Blanck, P. (2005). Disability as diversity in Fortune 100 companies. *Behavioral Sciences & the Law*, 23(1), σσ. 97-121.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Beaudry, J. (2016). Beyond (Models of) Disability? *The Journal of Medicine and Philosophy*, σσ. 210-228. doi:[doi:10.1093/jmp/jhv063](https://doi.org/10.1093/jmp/jhv063)
- Becker, D. &. (2003). *A working life for people with severe mental illness*. New York: Oxford University Press.
- Bell, D., Heitmueller, A., & Lourie, A. (2014). Why are employers prejudiced against disability? *Journal of Health Economics*, 33, σσ. 9-18.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.
- Booth, T., & Ainscow, M. (2011).
- Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- Bouck, E. (2020). Assistive technology and students with visual impairments: A decade in review. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 114(4), σσ. 309-322.
- Bruyere, S., Erickson, W., & VanLooy, S. (2004). Comparative study of workplace policy and practices contributing to disability nondiscrimination. *Rehabilitation Psychology*, 49(1), σ. 28.

- Casey, R. (2013). Disability and Unemployment: The Statistics, Stigma and Solutions. *Journal of Vocational Rehabilitation, 38*(2), σσ. 133-141.
- Cast. (2018). Ανάκτηση από Universal Design for Learning Guidelines Version 2.2 (Graphic Organizer): <http://udlguidelines.cast.org/more/downloads>
- Cathy, O. (2017). *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. Chicago: Crown Random House.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2023). Ανάκτηση από <https://www.cdc.gov/>
- Corn, A., & Erin, J. (2010). *Foundations of Low Vision: Clinical and Functional Perspectives*. AFB Press.
- Drake, R., & Wallach, M. (2020). The Disability Discrimination Act in the workplace. *International Journal of Law and Psychiatry, 69*.
- Drum, C., & Krahn, G. (2006). National Council on Disability Report: The Sustaining Effects of Social Support Networks on Independent Living Outcomes among Adults with Disabilities. National Council on Disability. Ανάκτηση από <https://www.ncd.gov/publications/2006/March142006>
- Erickson, W., Lee, C., & Von Schrader, S. (2019). *Disability Statistics from the American Community Survey (ACS)*. Cornell University Yang-Tan Institute (YTI).
- Erin, J., & Corn, A. (2020). *Foundations of Low Vision: Clinical and Functional Perspectives* (3rd Edition εκδ.). American Foundation for the Blind.
- Erin, J., & Spungin, S. (2017). The importance of early intervention for infants and toddlers with disabilities and their families. *Council For Exceptional Children, Division of Early Childhood*, (σσ. 18-26).
- European Union. (2000). *Eu Monitor*. Ανάκτηση από Directive 2000/78 - General framework for equal treatment in employment and occupation: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7m1c3gyxp/vitgbi71h5h
- Fabian, E. (1992). Longitudinal outcomes in supported employment: A survival analysis. *Rehabilitation Psychology, 37*(1), σσ. 23-35.
- Feller, R., Honaker, D., & Zigelbaum, A. (2015). Making career counseling meaningful for persons with significant disabilities: A practical approach. *Journal of Rehabilitation, 81*(3), σσ. 23-29.
- Ferrell, K. (2011). *Reach out and teach: Helping your child who is visually impaired learn and grow*. AFB Press.
- Ferrell, K., Bruce, S., & Luckner, J. (2014). *Evidence-based practices for students with sensory impairments*. Austin Texas: Texas School for the Blind and Visually Impaired.

- Florian, L., & Rouse, M. (2014). *Inclusive practice for special educational needs*. London: Sage Publications Ltd. Ανάκτηση από Inclusive practice for special educational needs.
- Forlin, C., & Chambers, D. (n.d.). Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39(1), σσ. 17-32. doi:<https://doi.org/10.1080/1359866X.2010.540850>
- Foster, D., & Wass, V. (2013). Disability in the Labour Market: An Exploration of Concepts of the Ideal Worker and Organisational Fit that Disadvantage Employees with Impairments. *Sociology*, 47(4), σσ. 705–721. doi:<https://doi.org/10.1177/0038038512454245>
- Goering, S. (2015). Rethinking disability: the social model of disability and chronic disease. *Current Reviews in Musculoskeletal Medicine*, 8(2), σσ. 134-138. doi:doi: 10.1007/s12178-015-9273-z
- Goodley, D. (2014). *Dis/ability studies: Theorising disablism and ableism*. Routledge.
- Green, F. (2006). Review of Demanding Work: The Paradox of Job Quality in the Affluent Economy. *Industrial & Labor Relations Review*, 61(2). Ανάκτηση από <http://digitalcommons.ilr.cornell.edu/ilrreview/vol61/iss2/86>
- Green, J., Baker, C., & Rutherford, M. (2015). The role of peer relationships in the lives of individuals with developmental disabilities. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 120(3), σσ. 203-215. doi:doi: 10.1352/1944-7558
- Groschl, S. (2013). Diversity management strategies of multinational enterprises. *International Journal of Manpower*, 34(8), σσ. 881-898.
- Grusec, J., & Hastings, P. (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Publications.
- Guanglun, M. M., Yang, H., & Yan, W. (2017, October). Building resilience of students with disabilities in China: The role of inclusive education teachers. *Teacher and Teaching Education*, σσ. 125-134.
- Guralnick, M. (2017). Early intervention for children with intellectual disabilities: An update. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(2), σσ. 211-229. doi:<https://doi.org/10.1111/jar.12233>
- Gysbers, N., & Henderson, P. (2012). *Developing and managing your school guidance and counseling program* (5th edition εκδ.). Alexandria: American Counselling Association.
- Haegele, J., & Hodge, S. (2016). Disability discourse: Overview and critiques of the medical and social models. *Quest*, 68(2). doi:<https://doi.org/10.1080/00336297.2016.1143849>
- Hales, G. (1996). *Beyond Disability: Towards an Enabling Society*. The Open University.

- Hammond, J., & Gibbons, P. (2005). Putting scaffolding to work: The contribution of scaffolding in articulating ESL education. *Prospect*, 20(1), σσ. 6-30.
- Hartung, P., & Blustein, D. (2002). Reason, intuition, and social justice: Elaborating on Parsons's career decision-making model. *Journal of Counseling and Development*, 80(1), σσ. 41-47.
- Hatton, D., Ivy, S., & Boyer, C. (2013). Effects of a home-based early intervention program on the motor development of infants who are visually impaired. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 107(5), σσ. 389-394.
- Hernandez, B., Keys, C., & Balcazar, F. (2000). Employer Attitudes Toward Workers with Disabilities and Their ADA Employment Rights: A Literature Review. *Journal of Rehabilitation*, 66(4).
- Hernandez, B., McDonald, K., Divilbiss, M., Horin, E., Velcoff, J., & Donoso, O. (2008). Reflections from Employers on the Disabled Workforce: Focus Groups with Healthcare, Hospitality and Retail Administrators. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 20(2), σσ. 101-114.
- Hershenson, D., & Johnson, L. (2015). Accommodations and support services for college students with visual impairments: National survey results. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 109(4), σσ. 337-350.
- Holbrook, M., & Koenig, A. (2000). *Foundations of education: Vol. II. Instructional strategies for teaching children and youths with visual impairments* (Τόμ. II). New York: AFB Press.
- Holbrook, M., & Koenig, A. (2000). *Foundations of Education: Instructional strategies for teaching children and youths with visual impairments* (Τόμ. II). AFB Press.
- Holdbrook, M., Koenig, A., & Wilkinson, M. (2018). *Foundations of Braille literacy*. American Foundation for the Blind.
- Honey, A. (. (2004). *Benefits and drawbacks of employment: perspectives of people with mental illness*. Qualitive Health Research.
- <https://app.transkriptor.com/files>. (n.d.). Ανάκτηση από <https://app.transkriptor.com/files>
- Illeris, K. (2014). Transformative learning and identity. *Journal of Transformative Education*, 12(2), σσ. 148-163.
- Imrie, R. (2012). Universalism, universal design and equitable access to the built environment. *Disability & Rehabilitation*, 34(10), σσ. 873-882.
- International Labour Organization. (2010). *International Labour Organization*. Ανάκτηση από Inclusion of people with disabilities in the world of work.
- J, M. (1993). Creating positive vocational outcomes for people with severe mental illness. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 2(17), σσ. 43-62.

- Jarvis, P. (2012). Adult learning in the social context. Στο J. P., *Adult and continuing education: Theory and practice* (σσ. 76-97). New York: Routledge.
- Jolley, W., Hatton, D., & Spungin, S. (2017). Promotion of visual development of severely visually impaired babies: evaluation of a developmentally based programme. *Council for Exceptional Children, Division of Early Childhood*, (σσ. 18-26).
- Jones, M. (2008). Disability and the labour market: A review of the empirical evidence. *Journal of Economic Studies*, 35(5), σσ. 405-424.
- Katz, J., & Mirenda, P. (2002, January). Including students with developmental disabilities in general education classrooms: Educational benefits. *International Journal of Special Education*, 7(2), σσ. 14-24. Ανάκτηση από Including students with Developmental Disabilities in general education Classrooms: Educational Benefits.
- Kaye, H., Jans, L., & Jones, E. (2011). Why don't employers hire and retain workers with disabilities? *Journal of Occupational Rehabilitation*, 21(4), σσ. 526-536.
- Kim, D., & Kim, J. (2016). Smart cane with navigation and obstacle detection for the visually impaired. *IEEE international conference on consumer electronics (ICCE)*, (σσ. 299-300).
- Kitchin, R., & Wilton, R. (2012). *Introduction to disability studies*. Routledge.
- Kolesar, R. (1998). Participant Observation: A Research and Assessment Approach for Multiply Disabled Populations. *McGill Journal of Education / Revue Des Sciences De l' education De McGill*, 33(003).
- Kouroupetroglou, G., K., E., & G., T. (2018). Digital accessibility as a prerequisite for the universal design of the learning environment: The case of students with blindness and visual impairments. *International Journal of Disability, Development and Education*, 65(2), σσ. 227-244.
- LaGrow, S., & Weessies, M. (1994). *Orientation and mobility: Techniques for independence*. Palmerston North, New Zealand: Dunmore Press.
- Lajoie, S. (n.d.). Extending the scaffolding metaphor. *Instructional Science*, 33(5-6), σσ. 541-557.
- Lazar, J., Goldstein, D., & Taylor, A. (2017). *Ensuring digital accessibility through process and policy*. Morgan Kaufmann.
- Lindsay, S., McDougall, C., & Sanford, R. (2013). An ecological approach to understanding barriers to employment for youth with disabilities compared to their typically developing peers. *Disability and Rehabilitation*, 35(8), σσ. 671-681.
- Lindsay, S., McDougall, C., & Sanford, R. (2013). An ecological approach to understanding barriers to employment for youth with disabilities compared to their typically developing peers: Views of youth, employers, and job counselors. *Disability and Rehabilitation*, 35(8), σσ. 624-634.

- Lindsay, S., McDougall, C., Menna- Dack, D., Sanford, R., & Adams, T. (2015). An ecological approach to understanding barriers to employment for youth with disabilities compared to their typically developing peers: Views of youth, employers, and job counselors. *Disability and Rehabilitation, 37*(8).
- Loreman, T., Deppeler, J., & Harvey, D. (2010). *Inclusive Education: Supporting Diversity in the Classroom*.
- Luecking, R., & Fabian , E. (2000). Paid internships and employment success for youth in transition. *Career Development for Exceptional Individuals, 23*(2), σσ. 205-218.
- Lutz, B. J., & Bowers, B. (2005). Disability in Every-day Life. *Qualitative Health Research, 15*(8), σσ. 1037-1054. doi:<https://doi.org/10.1177/1049732305278631>
- Lysaght, R., Ouellette-Kuntz, H., & Lin, C. (2012). The benefits and costs of employment: A qualitative study of experiences of persons with developmental disabilities . *Work, 41*(4), σσ. 369-382.
- Lysaght, R., Ouellette-Kuntz, H., & Lin, C. (2012). The business case for hiring persons with intellectual disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation, 37*(3), σσ. 139-149.
- Macionis, J. (2017). *Sociology* (15th edition εκδ.). Pearson Education.
- Madaus, J. (2006). Employment outcomes of university graduates with learning disabilities. *Learning Disability Quarterly, 29*(1), σσ. 19-31.
- Manduchi, R., & Kurniavan, S. (2011). Mobility-related accidents experienced by people with visual impairment. *Insight: Research and Practice in Visual Impsorment and Blindness, 4*(2), σσ. 44-54.
- Mank, D., & Cuskelly, M. (2016). The impact of social support on the well-being of individuals with intellectual disabilities: A review of the literature. *Journal of Intellectual & Developmental Disability, 41*(1), σσ. 1-15. doi:doi: 10.3109/13668250.2015.1122852
- Mason, H., Davidson, R., & McNerney, C. (2014). The Common Core State Standards and Teacher Preparation: The Role of Higher Education. *Council for Exceptional Children & CEEDAR Center*.
- Mason, H., McCall, S., Arter, C., McLinden, M., & Stone , L. (2012). *Intenrational review of the literature*.
- Mason, H., MnCall, S., & Arter, C. (2011). *Visual Impairment: Access to Education for Children and Young People*. Routledge.
- Mavrou, K., & Antoniou, A. (2018). Accessibility and Usability of Websites for People with Disabilities: A Review of Research. *Universal Access in the Information Society, 17*(2), σσ. 277-290.
- McLeskey, J., Rosenberg, M., & Westling, D. (2018). *Inclusion: Effective Practices for All Students* . Pearson.

- McWhirter, P. T. (1997). Review of beyond disability: Towards an enabling society. *Contemporary Psychology: A Journal of Reviews*, 42(6), σσ. 556-557. doi:<https://doi.org/10.1037/000340>
- Merriam, S., & Bierema, L. (2014). *Adult learning: Linking theory and practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Merriam, S., & Kee, Y. (2014). *Promoting community wellbeing: The case for lifelong learning for older adults* (Τόμ. 64).
- Miethlich, B. &. (2019). *Employment of Persons with Disabilities as Competitive Advantage an analysis of the Competitive implications*. Granada, Spain: Educatio Excellence and Innovaation Magement through Vision.
- Millar, S. (1997). *Reading By Touch*. Routledge.
- Mitra, S., Posarac, A., & Vick, B. (2011). Disability and poverty in developing countries: A snapshot from the World Health Survey. *World Bank SP Discussion Paper*, 1109.
- Morrissey, J. (2018, August 2). *The New York Times*. Ανάκτηση από How to Write a Good College Application Essay: <https://www.nytimes.com/2018/08/02/education/learning/writing-college-application-essay.html?rref=collection%2Fsectioncollection%2Feducation&action=click&contentCollection=education®ion=rank&module=package&version=highlights&contentPlacement=2&pgtype=s>
- National Eye Institute. (n.d.). *National Eye Institute*. Ανάκτηση από Facts About Vision Impairment: <https://www.nei.nih.gov/learn-about-eye-health/resources-for-health-educators/eye-health-data-and-statistics/facts-about-vision-impairment>
- National Institute on Disability,. (2023). Ανάκτηση από Independent Living, and Rehabilitation Research: <https://www.acl.gov/programs/national-institute-disability-independent-living-and-rehabilitation-research-nidilrr>
- Olesen, H. (2013). Adult learning in the social context. *International Journal of Lifelong Education*, 32(6), σσ. 761-774.
- Oliver, M. (2013). The social model of disability: Thirty years on. *Disability & Society*, 28(7), σσ. 1024-1026. doi:<https://doi.org/10.1080/09687599.2013.818773>
- Owens, J. (2015). Exploring the critiques of the social model of disability: the transformative possibility of Arendt's notion of power. *Sociology of Health & Illness*, 37(3), σσ. 385-403. doi:doi: 10.1111/1467-9566.12199
- Partridge, N., & Chan, J. (2019). Social media and disability: A systematic review of literature. *Disability and Society*, 34(6), σσ. 883-908. doi:doi: 10.1080/09687599.2019.1583739

- Peterson, R., & Kroner, T. (1992). The vocational and career development of people with severe mental and emotional disorders. *Career Development Quarterly*, 40(3), σσ. 270-279.
- Petrie, A., & Sonksen, P. (1991). Promotion of visual development of severely visually impaired babies: evaluation of a developmentally based programme. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 33(4), σσ. 320-335.
- Roberts, K. (2016). Transitioning to college with visual impairments: Preparing students for success. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 29(3), σσ. 297-303.
- Roessler, R., & Rumrill, P. (1998). Reducing workplace barriers to enhance job satisfaction: An important post-employment service for employees with chronic illnesses. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 10(3), σσ. 219-229.
- Rosenhall, U., Nordin, V., & Sandstrom, M. (1999). Autism and Hearing Loss. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29, σσ. 349-357.
doi:<https://doi.org/10.1023/A:1023022709710>
- Rosenthal, D., & Russell, S. (2019). The importance of social support for people with disabilities. *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation*, 18(3-4), σσ. 255-271.
- Sailor, W., & McCart, A. (2014). Stars in Alignment: The Intersection of Least Restrictive Environment, General Curriculum Access, and System Change. Στο J. McLeskey, N. Waldron, F. Spooner, & B. Algozzine, *Handbook of Effective Inclusive Schools: Research and Practice* (σσ. 13-18). Routledge.
- Salend, S. (2016). *Creating Inclusive Classrooms: Effective, Differentiated and Reflective Practices*. Pearson.
- Schur, L. (2002). The difference a job makes: The effects of employment among people with disabilities. *Journal of Economic Issues*, 36(2), σσ. 339-347.
- Schur, L., Kruse, D., & Blanck, P. (2005). Corporate culture and the employment of persons with disabilities. *Behavioral Sciences & the Law*, 23(1).
- Schur, L., Kruse, D., & Blanck, P. (2005). Corporate Culture and the Employment of Persons with Disabilities. *Behavioral Sciences & the Law*, 23(1), σσ. 3-20. doi: <https://doi.org/10.1002/bsl.624>
- Schur, L., Kruse, D., & Blanck, P. (2014). *People with disabilities: Sidelined or mainstreamed in employment policies?* Cambridge University Press.
- Settersten, R., & Gannon, L. (2005). Structure, agency, and the space between: On the challenges and contradictions of a blended view of the life course. *New frontiers in socialization*, 7, σσ. 167-204.
- Shiller, B. (2007). *The economics of poverty and discrimination* (10th edition εκδ.). Pearson.

- Smith, J., & Johnson, A. (2010). Visual Acuity Measurement Using Snellen Charts. *Optometry Journal*, 25(3), σσ. 123-135.
- Spungin, S., & Ferrell, K. (2007). *The role and function of the teacher of students with visual impairments*. In A. J. Koenig & M. C. Holbrook (Eds.), *Foundations of Education: Vol. 1. History and theory of teaching children and youths with visual im-pairments* (Τόμ. Ι). AFB Press.
- Spungin, S., Ferrell, K., & Monson, M. (2016). The role and function of the teacher of students with visual impairments. *Position Paper of the Division on Visual Impairments, Council for exceptional children*.
- Stankova, T. T. (2010). Attitudes and opinions of employers, employees and parents about the employments of people with autism in the Republic of Macedonia. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 11(3-4), σσ. 16-29.
- Stegioulas, A., Tripolitsioti, A., Kostopoulos, N., Gavriilidis, A., Sotiropoulos, D., & Baltopoulos, B. (2007). Amateur basketball injuries. A prospective study among male and female athletes. *Journal Biology Of Exercise*.
doi:DOI:10.4127/JBE.2007.3.35-46
- Stein, M., & Stein, P. (2007). Beyond disability civil rights. *Hastings LJ*, 58, σ. 1203.
- Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012). *Universal Design: Creating Inclusive Environments*. Wiley.
- Unesco. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization,.
doi:<https://doi.org/10.54675/MHHZ2237>
- Unesco. (2020). *Unesco. Ανάκτηση από Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion in education: All means all*.
- Unger, D. (2002). Employers' attitudes toward persons with disabilities in the workforce: Myths or realities? *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 17(1), σσ. 2-10.
- United Nations. (2006). Ανάκτηση 5 10, 2023, από Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD):
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
- United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Ανάκτηση από <https://www.edf-feph.org/un-crpd/>
- United Nations. (2021). Ανάκτηση από Convention on the Rights of Persons with Disabilities: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

- Van de Pol, J., Volman, M., & Beishuizen, J. (2010). Scaffolding in teacher–student interaction: A decade of research. *Educational Psychology Review*, 22(3), σσ. 271-296.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Warren , D. (1994). *Blindness and children: an individual differences approach*. Cambridge University Press.
- Wellington, J. (2010). «Educational Research. Contemporary Issues and Practical Approaches». London:: Continuum.
- Wolffe, K. (2011). *Skills for Success: A Career Education Handbook for Children and Adolescents with Visual Impairments*. AFB Press.
- Wolffe, K., & Sacks, S. (2017). The importance of collaboration between professionals and parents in the education of children and youth who are visually impaired. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 111(1), σσ. 5-9.
- Wood, D., Bruner, J., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem-solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), σσ. 89-100.
- World Health Organization. (1980). *World Health Organization*. Ανάκτηση 5 8, 2023, από International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps. A manual of classification relating to the consequences of disease: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf?s
- World Health Organization. (2001). *World Health Organization*. Ανάκτηση 5 8, 2023, από International Classification of Functioning, Disability and Health: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9241545429.pdf>
- World Health Organization. (2003). *World Health Organization*. Ανάκτηση από Visual impairment and blindness: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>
- World Health Organization. (2011). *World Health Organization*. Ανάκτηση από World Report on Disability.
- World Institute on Disability. (2017). Ανάκτηση από The Impact of Technology on the Employment of People with Disabilities: <https://wid.org/wp-content/uploads/2017/09/Impact-of-Technology-Full-Report.pdf>
- www.worldbank.org. (2023, 04 06). Ανάκτηση από https://www.worldbank.org/en/topic/disability?CID=SURR_WBGCitiesEN_D_EXT.
- Zebehazy, K., & Smith, T. (2011). *Teaching Students with Visual Impairments: A Guide for the Support Team*. Saskatchewan: Educational Consulting Services.

- Zebehazy, K., & Wilton, A. (2014). Straight talk about vision loss: Successful adaptations and accommodations for students. *Teaching Exceptional Children*, 47(2), σσ. 98-108.
- Αβραμίδης, Η. &. (2006). Μέθοδοι Έρευνας στην Ειδική Αγωγή: Θεωρία και Εφαρμογές. Αθήνα: Παπαζήση.
- Βουλή των Ελλήνων.
- Εθνική Συνομοσπονδία ατόμων με αναπηρία. (2003). Ανάκτηση από <https://www.esamea.gr/el>
- Ελληνική Οφθαλμολογική Εταιρεία. (n.d.). *Ελληνική Οφθαλμολογική Εταιρεία*. Ανάκτηση από Η όραση και η προστασία της: <https://www.eyenet.gr/efarmoges-orasis>
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε., & Παπαδοπούλου, Κ. (2012). *Η έρευνα στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (n.d.). Ανάκτηση από http://www.prosvasimo.iiep.edu.gr/docs/pdf/7_%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%94%CE%99%CE%91%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%A6%CE%95%CE%A3_%CE%A4%CE%A5%CE%A6%CE%9B%CE%A9%CE%A3%CE%97_%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%A3%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%97%CE%A3.pdf
- Καλλινακάκη. (2010). Ποιοτικές Μέθοδοι στην έρευνα της Κοινωνική Εργασίας. Αθήνα.
- Κατσούλης, Φ., & Χαλικιά, Ι. (2007). *Διαναπηρικός Οδηγός Επιμόρφωσης, Κατηγορία Αναπηρίας: Τύφλωση, "Εοσαγωγή στην εκπαίδευση των μαθητών με μερική ή ολική απώλεια όρασης"*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Ψυχολογίας.
- ΚΕΑΤ. (2023). *Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών*. Ανάκτηση από ΚΕΑΤ: www.keat.gr
- Κορόκης, Σ., Καρατζάς, Ν., Παπαγεωργίου, Σ., Μπετατζή, Λ., Κουτρομπέλη, Ι., & Χατζηνικολάου, Π. (n.d.). Η επιδημιολογία της τύφλωσης και αναπηρίας στην Ελλάδα: μια ανασκόπηση. *Ελληνική Οφθαλμολογική Επετηρίδα*, 64(4), σσ. 199-204.
- Κρουσταλλάκης, Γ. (2005). *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα.
- Νόμος. (2008). *Νομική Βάση Δεδομένων*. Ανάκτηση από <https://lawdb.intrasoftnet.com/>
- Νόμος. (2023). *Νομική Βάση Δεδομένων*. Ανάκτηση από <https://lawdb.intrasoftnet.com/>

- ΟΗΕ. (2006). *ΟΗΕ*. Ανάκτηση Μάρτιος 26, 2023, από <https://unric.org/https://unric.org/el/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%84%CF%8C%CE%BC%CF%89%CE%BD-%CE%BC-2/>
- Παπαϊωάννου, Α. Θ. (2003). *Για μία καλύτερη φυσική αγωγή*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.
- Παρασκευόπουλος, Ν. (1993). *ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ*.
- Πολυχρονοπούλου, & Ζαχαρόγεωργα, Σ. (2003). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Πολυχρονοπούλου-Ζαχαρόγεωργα, Σ. (2003). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες: σύγχρονες τάσεις εκπαίδευσης και ειδικής υποστήριξης*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σούλης, Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους. Από την έρευνα στην πράξη, Παιδαγωγική της Ένταξης* (Τόμ. Β). Αθήνα: Gutenberg.
- Σούλης, Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους. Από την έρευνα στην πράξη, Παιδαγωγική της Ένταξης* (Τόμ. Β). Αθήνα: Gutenberg.
- Σούλης, Σ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.
- Σούλης, Σ. Γ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

Πηγές Εικόνων

Εικόνα 1: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alpha-amino-acid-condensed-2D-flat.png>

Εικόνα 2-3: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 4: **Cox, Michael M.** *Lehninger Principles of Biochemistry*. 6th. 2012. pp. 75-85.

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Ενημερωτικό σημείωμα

Ονομαζόμαστε Μαρία Τσώνη και Νικόλαος Τσέγκος, είμαστε μεταπτυχιακοί φοιτητές του τμήματος «Παιδαγωγικά μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών προσεγγίσεων» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής με κατεύθυνση την Συμπερίληψη. Στα πλαίσια της διπλωματικής μας εργασίας επιθυμούμε να διεξάγουμε μία ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο την ημιδομημένης συνέντευξης με σκοπό να εξετάσουμε την πρόθεση οπτικά αναπήρων για συμμετοχή σε επερχόμενο γραπτό διαγωνισμό του ΑΣΕΠ.

Πρόθεσή μας, μέσα από αυτή την διπλωματική έρευνα, είναι να αναδείξουμε τα προβλήματα της καθημερινότητάς σας καθώς και τα σχετικά με την εξεύρεση εργασίας. Για το λόγο αυτό η εργασία πραγματοποιείται αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Όσον αφορά την διαδικασία, μπορείτε να απαντήσετε στις ερωτήσεις με όποιον τρόπο αισθάνεστε εσείς άνετα, καθώς δεν υπάρχει λάθος ή σωστή απάντηση. Θέλοντας να μελετήσουμε τις απαντήσεις σας, η συνομιλία μας θα μαγνητοφωνηθεί. Κατά την διαδικασία της απομαγνητοφώνησης θα τηρηθεί το ιδιωτικό απόρρητο. Στο κείμενο το οποίο θα παρουσιαστεί θα χρησιμοποιηθούν δεδομένα της συνέντευξης χωρίς να γίνονται φανερά τα στοιχεία της ταυτότητάς σας, ώστε να μην υπάρχει η δυνατότητα να είναι αναγνωρίσιμα. Το μαγνητοφωνημένο υλικό θα καταστραφεί στο τέλος της εργασίας και δεν θα κρατηθεί κανένα αρχείο.

Αν καθ' όλη τη διάρκεια της συνέντευξης αισθανθείτε δυσφορία και θέλετε να τη διακόψετε, έχετε κάθε δικαίωμα χωρίς να δώσετε οποιαδήποτε εξήγηση.

Σας ευχαριστούμε θερμά για τη βοήθεια και συνεργασία σας.

Παράρτημα 2 Ερωτηματολόγιο.

Το παρόν ερωτηματολόγιο θα διανεμηθεί στο πλαίσιο της διπλωματικής μας εργασίας, "Το δικαίωμα των ατόμων με οπτική αναπηρία στην αγορά εργασίας και η πρόθεση συμμετοχής αυτών στους επερχόμενους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ". Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, προσωπικό και εθελοντικό και τα αποτελέσματα που θα προκύψουν είναι απολύτως εμπιστευτικά. Η επεξεργασία και η ασφάλεια των ερωτηματολογίων αποτελεί αποκλειστική ευθύνη των ερευνητών και όλοι οι συμμετέχοντες προστατεύονται από τις αρχές της τήρησης του απορρήτου. Σε κανένα σημείο του ερωτηματολογίου δε συμπληρώνετε το όνομά σας και κανένας, εκτός από τους ερευνητές, δεν έχει πρόσβαση στα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια. Σκοπός της ερευνάς μας είναι να διερευνηθούν δύο βασικά ερωτήματα:

Το πρώτο ερώτημα αφορά την στήριξη που δέχονται από στενούς και οικείους. Θέλουμε να διερευνήσουμε πώς οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν την καθημερινότητα τους και αν συμμετοχή τους στον διαγωνισμό θα επηρέαζε τις συνθήκες κοινωνικοποίησης τους και εύρεσης εργασίας.

Το δεύτερο ερώτημα αφορά την πρόθεση συμμετοχής στον επερχόμενο γραπτό διαγωνισμό επιλογής προσωπικού του ΑΣΕΠ. Θέλουμε να κατανοήσουμε την πρόθεση των μελλοντικών συμμετεχόντων, ποιες είναι οι δυσκολίες που συναντούν στις διαδικασίες των εξετάσεων και πώς οι προηγούμενες εμπειρίες μπορούν να προσανατολίσουν την εύρυθμη λειτουργία.

Σας παρακαλούμε να απαντήσετε ειλικρινά στα ερωτήματα και να μοιραστείτε τις προσωπικές σας εμπειρίες και απόψεις μαζί μας. Μπορείτε να συμμετάσχετε στην έρευνα αν είστε ενήλικες και ανήκετε στο κοινωνικό σύνολο ανθρώπων με οπτική αναπηρία. Η συμμετοχή σας είναι πολύτιμη .

Ερευνητές: Τσέγκος Νικόλαος , Μεταπτυχιακός φοιτητής του Τμήματος Βιοϊατρικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, Διϊδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων». Email επικοινωνίας: tsegkosnick@gmail.com

Τσώνη Μαρία , Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Βιοϊατρικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, Διϊδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων».

Email επικοινωνίας: tsonimaria@yahoo.gr

Σας ευχαριστούμε πολύ.

Ερωτήσεις για πρώτο ερευνητικό ερώτημα

1. Ποια είναι η σημαντικότερη στήριξη που λαμβάνετε για την καθημερινή σας ζωή ως άτομο με οπτική αναπηρία;
2. Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζετε κατά την εκτέλεση καθημερινών εργασιών λόγω της οπτικής σας αναπηρίας;
3. Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζετε στην πρόσβαση σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, χώρους εργασίας και δημόσιους χώρους;
4. Ποιες προσωπικές προτάσεις έχετε για τη βελτίωση της πρόσβασης και της στήριξης των ατόμων με οπτική αναπηρία;
5. Ποιες θεωρείτε ως τις πιο σημαντικές αλλαγές που θα μπορούσαν να γίνουν στην κοινωνία για να βελτιωθεί η ζωή των ατόμων με οπτική αναπηρία;
6. Ποια είναι η άποψη σας για τον ρόλο της κοινότητας των οπτικά αναπήρων στην υποστήριξη της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της απασχόλησης των μελών της;
7. Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζετε κατά την αναζήτηση εργασίας ως οπτικά ανάπηροι;
8. Ποια είναι η άποψή σας για τον ρόλο της κοινωνίας στην υποστήριξη των οπτικά αναπήρων στον εργασιακό χώρο και στην κοινωνία εν γένει;
9. Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις στην κοινωνία σχετικά με τις δυνατότητες και τις δεξιότητες των ανθρώπων με αναπηρία και πώς αντιμετωπίζονται;
10. Θεωρείτε ότι ανοίγουν οι δρόμοι για την συμπεριληπτική εργασία στους δημόσιους φορείς;

Ερωτήσεις για δεύτερο ερευνητικό ερώτημα

1. Έχετε ενημερωθεί για τη δυνατότητα συμμετοχής σας στην διαδικασία γραπτού διαγωνισμού επιλογής προσωπικού στις 2 Μαρτίου 2023; Εάν ναι γιατί δεν συμμετείχατε;
2. Πώς ενημερωθήκατε για τον πανελλήνιο διαγωνισμό επιλογής προσωπικού από ανεξάρτητο φορέα και ποιοι σας το πρότειναν;
3. Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν σε εξετάσεις που να συναγωνίζεστε ανθρώπους που δεν έχουν οπτική αναπηρία;
4. Ποιες πρακτικές θα μπορούσαν να βελτιωθούν στο μέλλον όσον αφορά την καθολική ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία και τη συμμετοχή τους σε αντίστοιχους διαγωνισμούς;
5. Πιστεύετε ότι οι διοργανωτές θα πρέπει να έχουν κατανόηση των αναγκών σας; Αν ναι, ποιες είναι αυτές;
6. Τι αναμένετε από τον ανεξάρτητο φορέα που διοργανώνει το διαγωνισμό και ποια βήματα πιστεύετε ότι θα έπρεπε να ακολουθηθούν για να διασφαλιστεί η ίση μεταχείριση των ατόμων με οπτική αναπηρία;
7. Είναι μία διαδικασία που θεωρείται πως προάγεται στα πλαίσια της συμπερίληψης της εργασιακής σας πορεία? Θα έδινε την δυνατότητα ηθικής ικανοποίησης;
8. Ποιες είναι οι κατάλληλες υποδομές που θα πρέπει να υπάρχουν ώστε να εξελιχθεί σε μια εύρυθμη διαδικασία;